

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΠΜΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ MBA
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

Θέμα:

**«Οι επιπτώσεις της Πανδημίας Covid-19 στην Ελληνική επιχειρηματικότητα:
Αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις, αξιοποιώντας τις ευκαιρίες»**

**«The effects of the COVID-19 Pandemic on Greek entrepreneurship:
Facing Challenges and utilizing opportunities »**

Στεφάνου Θεοδώρα (Α.Μ. 19095)

Επιβλέπων καθηγητής: Μπουρής Ιωάννης

**Αθήνα
Σεπτ. 2022**

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Αυτή η διπλωματική εργασία υποβάλλεται από την κα **Στεφάνου Θεοδώρα (Α.Μ. 19095)** συγγραφέα της, ως μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «**ΠΜΣ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ MBA** » του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Δηλώνω υπεύθυνα ότι, η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία είναι πρωτότυπη και ότι εκπονήθηκε αποκλειστικά και μόνο από εμένα την ίδιο, και μόνο για την απόκτηση του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού τίτλου. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει αξιολογηθεί στο πλαίσιο άλλου μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό.

Σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι μέρος της διπλωματικής εργασίας δεν είναι πρωτότυπη εργασία, αλλά αντιγραφή ήδη δημοσιευμένης εργασίας, αποτελεί ουσιαστικό λόγο οριστικής απόρριψης μου από το συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών.

Στεφάνου Θεοδώρα (Α.Μ. 19095)

Υπογραφή

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized cursive letters, positioned below the text 'Υπογραφή'.

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

Περίληψη

Στη διπλωματική εξετάστηκαν οι επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική επιχειρηματικότητα. Απώτερος στόχος ήταν να εντοπιστούν οι προκλήσεις και να αξιοποιηθούν οι νέες ευκαιρίες. Τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας είναι τα παρακάτω: α) ποιος είναι ο αντίκτυπος και ποια η ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων στην κρίση της πανδημίας Covid-19; β) ποια είναι η αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 από τη πλευρά των ελληνικών επιχειρήσεων; γ) ποια είναι τα προβλήματα των Ελληνικών επιχειρήσεων εν μέσω κρίσης πανδημίας; και δ) ποιες είναι οι ευκαιρίες που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις;

Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων επιλέχτηκε η ποσοτική μέθοδος έρευνας και η χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, που μοιράστηκε ηλεκτρονικά. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από 120 επιχειρήσεις της Ελλάδας (κυρίως της Περιφέρειας Αττικής) οι 61 εκ των οποίων ήταν κεφαλαιουχικές ενώ οι 59 προσωπικές. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από επιχειρήσεις διάφορων κλάδων. Το μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών 66,7% είναι πολύ μικρές οντότητες με κύκλο εργασιών έως 1.500.000 και έως 10 εργαζόμενους. Το δείγμα προσεγγίστηκε με δειγματοληψία ευκολίας. Τα βασικά συμπεράσματα της διπλωματικής είναι τα εξής: α) η πανδημία έδωσε την ευκαιρία στις ελληνικές επιχειρήσεις του δείγματος να κατανοήσουν ότι πρέπει να προβούν σε μία άμεση ανάληψη δράσης ειδικά μετά την αύξηση των κρουσμάτων και την επιβολή εθνικού κλεισίματος της οικονομίας λόγω των περιοριστικών μέτρων, β) ότι 31,7% των επιχειρήσεων του δείγματος ανέφεραν ότι η πανδημία είχε περιορισμένη αρνητική αντίδραση ενώ το 22,5% έκαναν λόγο για σημαντική αρνητική επίδραση, γ) εν μέσω της κρίσης της πανδημίας οι ελληνικές επιχειρήσεις του δείγματος δεν ανέλαβαν σχέδια για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις, δ) το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων του δείγματος διατήρησε όλες τις θέσεις εργασίας, ε) οι μισές επιχειρήσεις του δείγματος δήλωσαν ότι έχουν επωφεληθεί από τα μέτρα στήριξης της ελληνικής κυβέρνησης, στ) οι επιχειρήσεις ανέφεραν ότι υπάρχει ανάγκη για περισσότερα μέτρα στήριξης, όπως πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή φορολογικών υποχρεώσεων και ζ) το 43,3% (N=52) των επιχειρήσεων έλαβε υπόψη τις προσωπικές/συναισθηματικές ανάγκες των υπαλλήλων της κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19.

Λέξεις κλειδιά: ελληνική επιχειρηματικότητα, πανδημία, προκλήσεις, ευκαιρίες

ABSTRACT

This dissertation examined the effects of the pandemic on Greek entrepreneurship. The goal was to identify challenges and seize new opportunities. The paper's research questions are the following: a) what is the impact and response of Greek companies to the crisis of the Covid-19 pandemic? b) what is the response of the Greek companies to the Covid-19 pandemic? c) what are the problems of Greek companies during a pandemic crisis? and d) what are the opportunities that Greek companies can take advantage of during a pandemic crisis? To answer the research questions the researcher adopted the quantitative research method and the use of a structured questionnaire, which was distributed electronically. The survey involved 120 companies in Greece (mainly in the Attica Region), 61 of which were capital and 59 personnel. The research involved people from companies in various industries. The most significant percentage over 66.7% are very small entities with a turnover of up to 1,500,000 and 10 employees. The sample was approached by convenience sampling. The main conclusions of the Dissertation are the following: a) the pandemic allowed the Greek companies in the sample to understand that they must take immediate action, especially after the increase of cases and the imposition of a national closure of the economy due to restrictive measures; b) that 31.7% of the companies in the sample reported that the pandemic had a limited negative impact while 22.5% spoke of a significant adverse impact, c) during the pandemic crisis the Greek companies in the sample did not undertake plans to meet the challenges, d) most of the companies in the sample retained all jobs, e) half of the companies in the sample said they had benefited from the support measures of the Greek government, such as forecasting discounts on timely payment of tax liabilities and g) 43.3% (N = 52) of companies took into account the personal/emotional needs of its employees during the Covid-19 pandemic.

Λέξεις κλειδιά: Greek entrepreneurship, covid-19, challenges, opportunities

Ευχαριστίες

Με την περάτωση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή κ. Μπουρή Ιωάννη, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε. Επίσης θα ήθελα να τον ευχαριστήσω τους διδάσκοντες καθηγητές του Μεταπτυχιακού Σπουδών Διοίκηση Επιχειρήσεων MBA του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής για τις γνώσεις και τα εφόδια που μου παρείχαν. Ιδιαίτερες θερμές ευχαριστίες θέλω να δώσω στα παιδιά μου Μάριο και Μελίνα για την υποστήριξη τους και την αγάπη τους .

Πίνακας περιεχομένων

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο 2: Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας.....	14
2.1 Ορισμός επιχειρηματικότητας.....	14
2.2 Πανδημία και επιχειρηματικότητα: αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις και αξιοποιώντας τις ευκαιρίες	15
2.3 Η πανδημία ανά τον κόσμο και οι επιδράσεις της στην οικονομία	18
2.4 Η πανδημία στην Ελλάδα και η επίδρασή της στην ελληνική επιχειρηματικότητα	22
2.4.1 Οι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας που επλήγησαν περισσότερο από τη πανδημία	23
2.4.2 Πτώση κατανάλωσης και αλλαγή καταναλωτικών συνηθειών	25
2.4.3 Η ελκυστικότητα του ελληνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος.....	28
2.4.4 Προβλήματα ελληνικών επιχειρήσεων	29
2.4.5 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική αγορά εργασίας	30
2.4.6 Εισηγμένες εταιρείες στο ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ και επιπτώσεις.....	31
2.4.7 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον βιομηχανικό τομέα.....	32
2.4.8 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον Τουρισμό.....	32
2.4.9 Οι επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης στον Εμπορικό Τομέα	33
2.4.10 Εταιρείες ψηφιακά εκσυγχρονισμένες, συνέπειες	33
2.4.11 Κρατικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας.....	34
2.5 Επιπτώσεις στις επιχειρήσεις	36
2.6 Προβλέψεις για την εποχή μετά την πανδημία – Απόψεις, διαπιστώσεις.....	39
Κεφάλαιο 3: Σκοπός της Εργασίας	41
Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία έρευνας	44
4.1 Μέθοδος έρευνας - Ερευνητικά ερωτήματα	44
4.2 Σκοπός Ποσοτικής έρευνας.....	44
4.3 Δείγμα και δειγματοληψία	45
4.4 Διαδικασία- Εργαλείο συλλογής δεδομένων	46
4.5 Τρόπος ανάλυσης δεδομένων	49
4.6 Ηθική έρευνας.....	49
4.7 Αδυναμίες έρευνας.....	50
Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα & Ευρήματα	51
5.1 Χαρακτηριστικά Επιχείρησης.....	51
5.2 Ερευνητικά Ερώτημα Μελέτης.....	59
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα- Προτάσεις	75
6.1 Συμπεράσματα	75
6.2 Προτάσεις.....	79
Βιβλιογραφία.....	82

Ξενόγλωσση.....	82
Ελληνική.....	84
Παραρτήματα.....	87
Παράρτημα Α: Ενημέρωση συμμετεχόντων.....	87
Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο έρευνας.....	88

Πίνακας πινάκων

Πίνακας 5.1: Μορφή Επιχείρησης.....	51
Πίνακας 5.2: Κλάδος Δραστηριότητας Επιχείρησης.....	52
.....	52
Πίνακας 5.3: Μέγεθος Επιχείρησης.....	53
Πίνακας 5.4: Εργαζόμενοι Επιχείρησης.....	54
Πίνακας 5.5: Περιφέρεια Δραστηριότητας Επιχείρησης.....	55
Γράφημα 5.6: Έναρξη Δραστηριότητας Επιχείρησης.....	56
Πίνακας 5.7: Αποτελέσματα Χρήσης 2019.....	57
Πίνακας 5.8 Αποτελέσματα Χρήσης 2020.....	58
Πίνακας 5.9: Τί ώθησε αρχικά την επιχείρηση να αποφασίσει ότι ο Covid-19 ήταν μια κρίση που απαιτούσε άμεση ανάληψη δράσης,.....	59
Πίνακας 5.10: Ποιος είναι ο αντίκτυπος της Πανδημίας Covid-19 στην Επιχείρηση;.....	60
Πίνακας 5.11: Πριν το ξέσπασμα της Πανδημίας Covid-19 , η επιχείρηση είχε κάποιο από τα ακόλουθα σχέδια δράσης;.....	60
Πίνακας 5.12: Σήμερα, ποιο από τα παρακάτω σχέδια έχει χρησιμοποιηθεί ως μέρος της απόκρισης της επιχείρησης στον Covid-19.....	61
Πίνακας 5.13: Εντός της επιχείρησης, υφίσταται ομάδα επικεντρωμένη άμεσα στην αξιολόγηση του αντίκτυπου του Covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική;.....	61
Πίνακας 5.14 : Ποιο είναι το επίπεδο επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στους ακόλουθους τομείς της επιχείρησης;.....	62
Πίνακας 5.15 : Λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο του Covid-19 στην επιχείρηση μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις;.....	63
Πίνακας 5.16: Σε ποιο από τα ακόλουθα τρίτα μέρη, εάν υπάρχει, έχει απευθυνθεί η επιχείρηση για εξωτερική βοήθεια κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid-19;.....	64
Πίνακας 5.17: Σε ποιες από τις ακόλουθες ενέργειες προέβη η επιχείρηση , όταν αναγνώρισε ότι ο Covid-19 μπορεί να έχει σημαντικό δυνητικό αντίκτυπο;.....	65
Πίνακας 5.18: Έχετε προβεί σε καταγγελίες /τροποποιήσεις των συμβάσεων εργασίας εξ αιτίας της πανδημίας Covid-19;.....	66
Ο πίνακας 5.19 μας πληροφορεί για τα διαφορετικά ποσοστά μείωσης προσωπικού που δηλώθηκαν από τις επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, το 54,2% εξ αυτών προέβησε σε 30%-40% μείωση του προσωπικού ενώ έπετα το 1%-10% της μείωσης προσωπικού (41,7%)......	66
Πίνακας 5.19: Ποσοστό μείωσης προσωπικού.....	67
Πίνακας 5.20: Έχει επωφεληθεί η επιχείρηση από τα μέτρα στήριξης της Κυβέρνησης;.....	67
Πίνακας 5.21: Ποια μέτρα υποστήριξης πιστεύετε ότι είναι απαραίτητα στην τρέχουσα κατάσταση;.....	68
Πίνακας 5.22: Ποια είναι η εκτίμηση για την επίδραση των παρακάτω οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης , την τρέχουσα χρήση (2021) σε σύγκριση με τα οικονομικά μεγέθη της προηγούμενης χρήσης (2020);.....	69
Πίνακας 5.23: Ποιες είναι οι πιο σημαντικές στρατηγικές για την βελτίωση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης κατά τη διάρκεια και μετά το Covid-19 ;.....	70
Πίνακας 5.24 Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ότι η επιχείρηση , έλαβε υπόψη τις προσωπικές /συναισθηματικές ανάγκες των υπαλλήλων της κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19.....	71
Πίνακας 5.25: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο σχετικό με τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματικότητα;.....	72

Πίνακας 5.26: Λαμβάνοντας υπόψη την πορεία της επιχείρησης σας από το ξέσπασμα του Covid-19 μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις;	73
Πίνακας 5.27: Πρακτικές που υιοθετήθηκαν κατά το διάστημα της πανδημίας για τις οποίες υπάρχει εκτίμηση ότι θα παραμείνουν και μετά από αυτή.....	74

Πίνακας γραφημάτων

Γράφημα 5.1: Μορφή Επιχείρησης.....	51
Γράφημα 5.2: Κλάδος Δραστηριότητας Επιχείρησης.....	52
Γράφημα 5.3: Μέγεθος Επιχείρησης	53
Γράφημα 5.4: Εργαζόμενοι Επιχείρησης.....	54
Γράφημα 5.5: Έναρξη Δραστηριότητας Επιχείρησης.....	56
Γράφημα 5.6: Αποτελέσματα Χρήσης 2019	57
Γράφημα 5.7 Αποτελέσματα Χρήσης 2020	58

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

Η ελληνική οικονομία διένυσε μια ιδιαίτερα παραγμένη περίοδο, η οποία χαρακτηρίστηκε από μια σχεδόν δεκαετή οικονομική ύφεση οποία έπληξε με σφοδρότητα, τα πιο αδύναμα κυρίως κοινωνικά στρώματα και τις μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις αφήνοντας τη χώρα με υψηλό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, το υψηλότερο σήμερα ποσοστό στην Ευρωζώνη. Μετά από ένα μικρό διάστημα, που η ελληνική οικονομία άρχισε να εμφανίζει τα πρώτα σημάδια απεμπλοκής από την ύφεση, ξέσπασε στις αρχές του 2020, μια νέα κρίση, πρωτογενώς υγειονομική, αλλά με εκτεταμένες αρνητικές συνέπειες στην επιχειρηματική ζωή της χώρας και του πλανήτη γενικότερα (OECD, 2021).

Η οικονομική ύφεση προέκυψε σαν ένα από τα πολλαπλά αποτελέσματα των επιπτώσεων της πανδημίας του Covid-19, χωρίς να είναι ακόμη γνωστή η διάρκεια, η έκταση και το βάθος της. Έτσι, σε μια χρονική περίοδο με ραγδαίες οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο, οι επιχειρήσεις της χώρας διεξάγουν έναν αγώνα επιβίωσης μέσα σε καθεστώς συνεχιζόμενης αβεβαιότητας στο άκρως ανταγωνιστικό διεθνοποιημένο περιβάλλον (OECD, 2021).

Επειδή είναι πρωτόγνωρο για τη σύγχρονη εποχή το φαινόμενο της πανδημίας, το οποίο ακόμα βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, η μελέτη του ίδιου του φαινομένου και οι πολυδιάστατες επιπτώσεις του σε κοινωνικό, πολιτικό, ιατρικό και υγειονομικό, οικονομικό ακόμα και ψυχολογικό προσωπικό επίπεδο, δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς ούτε ποσοτικά ούτε ποιοτικά (Gopinath, 2020).

Οι μελέτες που έχουν ήδη γίνει δεν είναι ακόμη αρκετές, κάποια από τα στοιχεία τους ανατρέπονται από τις ίδιες τις εξελίξεις του φαινομένου και οι επιπτώσεις μεγεθύνονται όσο αυξάνει συσσωρευτικά ο χρόνος διάρκειας της πανδημίας. Αυτήν, την ελλιπή μέχρι στιγμής, βιβλιογραφία, συμπληρώνουν καθημερινά μελέτες που διεξάγονται σε κάθε σημείο του πλανήτη, όπως η παρούσα εργασία που αποσκοπεί στη μέτρηση των επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στην Ελληνική επιχειρηματικότητα (El-Erian, 2020).

Όσο και αν το τέλος αυτής της υγειονομικής κρίσης δεν είναι εύκολο να προβλεφθεί, οι επιχειρήσεις πρέπει να προετοιμαστούν για την νέα εποχή. Η βιωσιμότητα τους αρχικά και η ανάπτυξη και επιτυχία τους σε δεύτερο στάδιο

εξαρτώνται από την προσαρμογή τους στο νέο περιβάλλον που θα διαμορφωθεί και μέσα στο οποίο θα κληθούν να αντιμετωπίσουν προκλήσεις αλλά και να αξιοποιήσουν ευκαιρίες (Georgieva, 2020).

Η κατανόηση της έκτασης των σημερινών και μελλοντικών επιπτώσεων της πανδημίας, πρέπει να αποτελέσει την αφετηρία για την επιλογή μιας επιχειρηματικής στρατηγικής για το προσεχές μέλλον που θα βασίζεται σε δύο άξονες:

- όσο το δυνατό αποτελεσματικότερη λειτουργία της επιχείρησης στο μετά covid-19 περιβάλλον
- προετοιμασία της επιχείρησης για αντιμετώπιση σε επερχόμενες πιθανές νέες κρίσεις (Ratten, 2021).

Κάθε κρίση μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία. Μετά το τέλος της πανδημίας οι επιχειρήσεις θα αλλάξουν στρατηγική και θα εστιάσουν τις δράσεις τους στην καινοτομία και την υιοθέτηση πρακτικών εκσυγχρονισμού . Κάτι τέτοιο θα τις βοηθήσουν να ανταπεξέλθουν σε μελλοντικές κρίσεις. Έχουν εμφανιστεί τα πρώτα σημάδια άμεσων αλλαγών στον τρόπο συμπεριφοράς των καταναλωτών και στον τρόπο λειτουργίας των επιχειρήσεων, όπου ενθαρρύνονται οι διαδικτυακές αγορές, η εξ' αποστάσεως παροχή υπηρεσιών και η τηλεργασία ακόμα και στο δημόσιο τομέα (Ratten, 2021).

Οι εφοδιαστικές αλυσίδες μετασχηματίζονται παγκοσμίως και τα καταστήματα λιανικής πώλησης προσαρμόζονται στη νέα πραγματικότητα του ηλεκτρονικού εμπορίου. Θα ακολουθήσουν μεσοπρόθεσμα και άλλες αλλαγές, δημιουργώντας ένα νέο επιχειρηματικό τοπίο στο οποίο καλούνται να προσαρμοστούν οι επιχειρήσεις. Η καλύτερη επιλογή για κάθε επιχείρηση, είναι να εφαρμόσει άμεσα ένα σωστό στρατηγικό σχεδιασμό ώστε να μπορέσει να αναπτυχθεί τα επόμενα χρόνια (Georgieva, 2020).

Είναι επιτακτική η ανάγκη να υπάρξει προσαρμογή στις εξελίξεις, πρέπει να υιοθετηθούν νέες ψηφιακές τεχνολογίες. Κάτι τέτοιο θα δημιουργήσει νέα επιχειρηματικά μοντέλα. Τα επιχειρηματικά μοντέλα θα πρέπει να ενσωματώνουν τις νέες τεχνολογίες για την διευκόλυνση των συναλλαγών των επιχειρήσεων και την αυτοματοποίηση των διαδικασιών. Επίσης, οι επιχειρηματίες, θα πρέπει να εντοπίσουν ευκαιρίες ανάπτυξης, όπως είναι η χρήση της τηλεργασίας και η ασφαλής επικοινωνία με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (π.χ. εργαζόμενοι, πελάτες, καταναλωτές) (Ratten, 2021).

Ένα ακόμη πολύ σημαντικό σημείο εστίασης μιας επιχείρησης πρέπει να είναι ο τρόπος αντίδρασης στις συνθήκες μιας επερχόμενης κρίσης. Η σχεδόν μηχανική αντίδραση πανικού της μείωσης του κόστους και της εξοικονόμησης μετρητών είναι αποδεδειγμένα αναποτελεσματική και πρέπει να αντικατασταθεί από μια κουλτούρα αναδιοργάνωσης και βελτίωσης των λειτουργιών της επιχείρησης για να επανατοποθετηθεί στις νέες συνθήκες της αγοράς (Georgiava, 2020).

Λαμβάνοντας υπόψιν τον αντίκτυπο της πανδημίας στις ελληνικές επιχειρήσεις και στην ελληνική οικονομία, η διπλωματική εξετάζει τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική επιχειρηματικότητα. Απώτερος στόχος είναι να εντοπιστούν οι προκλήσεις και να αξιοποιηθούν οι νέες ευκαιρίες. Τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας είναι τα παρακάτω: α) ποιος είναι ο αντίκτυπος και ποια η ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων στην κρίση της πανδημίας Covid-19; β) ποια είναι η αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 από τη πλευρά των ελληνικών επιχειρήσεων; γ) ποια είναι τα προβλήματα των Ελληνικών επιχειρήσεων εν μέσω κρίσης πανδημίας; και δ) ποιες είναι οι ευκαιρίες που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις εν μέσω της κρίσης πανδημίας;

Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων επιλέχτηκε η ποσοτική μέθοδος έρευνας και η χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, που μοιράστηκε ηλεκτρονικά. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από 120 επιχειρήσεις της Ελλάδας (κυρίως της Περιφέρειας Αττικής) οι 61 εκ των οποίων ήταν κεφαλαιουχικές ενώ οι 59 προσωπικές. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από επιχειρήσεις διάφορων κλάδων. Το μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών 66,7% είναι πολύ μικρές οντότητες με κύκλο εργασιών έως 1.500.000 και έως 10 εργαζόμενους. Το δείγμα προσεγγίστηκε με δειγματοληψία ευκολίας.

Η Διπλωματική αποτελείται από επτά κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο είναι το εισαγωγικό. Το δεύτερο κεφάλαιο είναι το κεφάλαιο της βιβλιογραφικής επισκόπησης. Σε αυτό το κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός της επιχειρηματικότητας. Επίσης, στο ίδιο κεφάλαιο μελετώνται οι προκλήσεις και οι ευκαιρίες με τις οποίες είναι αντιμέτωπη η επιχειρηματικότητα μιας χώρας εν μέσω της κρίσης της πανδημίας. Στο ίδιο κεφάλαιο μελετάται η επίδραση της πανδημίας ανά το κόσμο. Στη συνέχεια ένα μεγάλο μέρος του κεφαλαίου εξετάζει τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική επιχειρηματικότητα (κλάδοι που επλήγησαν περισσότερο, πτώση κατανάλωσης και αλλαγή καταναλωτικής συμπεριφοράς, ελκυστικότητα τουριστικού κλάδου, προβλήματα επιχειρήσεων, επιπτώσεις πανδημίας στην ελληνική αγορά εργασίας). Στο τρίτο κεφάλαιο παρατίθεται και εξηγείται αναλυτικά ο σκοπός της έρευνας. Στο

τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η μεθοδολογία έρευνας (ερευνητικά ερωτήματα και μέθοδος έρευνας, σκοπός έρευνας, δείγμα και δειγματοληψία, εργαλείο έρευνας, τρόπος ανάλυσης αποτελεσμάτων, αδυναμίες και ηθική έρευνας). Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται η ανάλυση των αποτελεσμάτων. Στο έκτο κεφάλαιο παρατίθενται η γενική συζήτηση και τα βασικά ευρήματα. Τέλος η εργασία ολοκληρώνεται με το έβδομο κεφάλαιο που παρέχει βασικές υποδείξεις για περαιτέρω έρευνα.

Κεφάλαιο 2: Ανασκόπηση Βιβλιογραφίας

2.1 Ορισμός επιχειρηματικότητας

Οι Hisrich & Peters, το 2002, έδωσαν έναν από τους πιο αναγνωρισμένους ορισμούς για την επιχειρηματικότητα, ορίζοντας την σαν μια διαδικασία αφιέρωσης χρόνου και προσπάθειας για τη δημιουργία κάτι νέου, το οποίο εμπεριέχει αξία, μέσω της ανάληψης του σχετικού οικονομικού, ψυχολογικού και κοινωνικού ρίσκου. Η έννοια της επιχειρηματικότητας είναι συνδεδεμένη με την προσδοκία των επιχειρηματιών ότι το ρίσκο θα ανταμείψει τον εμπλεκόμενο με χρηματικά οφέλη ή προσωπική ικανοποίηση και ανεξαρτησία (Hernández-Murillo, 2004).

Εκλαϊκεύοντας τον ορισμό, η επιχειρηματικότητα μπορεί να θεωρηθεί σαν το ξεκίνημα μιας επιχείρησης (start up).

Η επιχειρηματικότητα βασίζεται:

- στο στοιχείο της καινοτομίας που είτε μπορεί να εμπεριέχει μια επιχειρηματική ιδέα είτε στην υιοθέτηση μιας καινοτόμας ιδέας
- στα κίνητρα του επιχειρηματία τα οποία μπορεί να είναι:
 - ✓ η βελτίωση του εισοδήματος
 - ✓ η αξιοποίηση μιας επιχειρηματικής ευκαιρίας
 - ✓ η εξασφάλιση μιας θέσης απασχόλησης
 - ✓ η εργασιακή ανεξαρτησία.

Η κάθε οικονομική δραστηριότητα εξασκείται μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικό, πολιτισμικό, οικονομικό και πολιτικό περιβάλλον μιας χώρας που περιλαμβάνει μια σειρά παραγόντων, όπως την ευκολία εισόδου σε μια αγορά, το πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων, τις δυνατότητες χρηματοδότησης, τη φορολόγηση, την κατάσταση στην αγορά εργασίας και τους κανόνες της, το τεχνολογικό επίπεδο, τα ήθη και τα έθιμα και την οικονομική κατάσταση της χώρας. Όλα αυτά συνθέτουν το επιχειρηματικό περιβάλλον, το οποίο όταν είναι θετικό μειώνει την αβεβαιότητα και το επιχειρηματικό ρίσκο.

2.2 Πανδημία και επιχειρηματικότητα: αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις και αξιοποιώντας τις ευκαιρίες

Τόσο κατά το ξέσπασμα όσο και κατά τη διάρκεια της πανδημίας του COVID-19, οι επιχειρήσεις παγκοσμίως προσπάθησαν να διατηρήσουν τις ταμειακές ροές τους περικόπτοντας μη απαραίτητες δαπάνες. Στόχος ήταν η εξοικονόμηση χρημάτων και η μεγιστοποίηση της χρήσης των υπάρχοντων πόρων (Ahsan, 2020).

Επίσης, η πανδημία έδωσε την ευκαιρία στις επιχειρήσεις να επαναδιαπραγματευτούν συμβάσεις με προμηθευτές και ιδιοκτήτες, προκειμένου να μειώσουν τις απώλειες από την κρίση (He & Harris, 2020). Άλλες επιχειρήσεις εισήγαγαν καινοτομίες τροποποιώντας τα υπάρχοντα επιχειρηματικά μοντέλα προκειμένου να διατηρηθούν ή να αυξηθούν τα έσοδα. Εκτός από όλους αυτούς τους τύπους ενεργειών, πολλές επιχειρήσεις βοηθήθηκαν και από την άμβλυνση των ζημιών εξετάζοντας νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Με τη διερεύνηση νέων εγχειρημάτων ανάπτυξης, μπορεί να είναι ευκολότερο να επαναπροσανατολιστεί μια επιχείρηση σε διαφορετικές συνθήκες της αγοράς (Ratten, 2020).

Η κρίση της πανδημίας ανέδειξε την ανάγκη που έχουν οι επιχειρήσεις να επιβιώσουν βραχυπρόθεσμα χρησιμοποιώντας μια νέα επιχειρηματική νοοτροπία δεσμευόμενες απέναντι στην αλλαγή. Επίσης, η κρίση της πανδημίας ανέδειξε την ανάγκη που έχουν οι επιχειρήσεις για ευελιξία και προσαρμοστικότητα. Οι οντότητες πρέπει να είναι ευέλικτες προκειμένου να επιβιώσουν στις νέες συνθήκες της αγοράς.

Τόσο οι διευθυντές όσο και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες της επιχειρηματικότητας ακόμα και εν μέσω κρίσεων. Η επιχειρηματικότητα θεωρείται απαραίτητη σε μια ζωντανή οικονομία, καθώς παρέχει την ώθηση για οικονομική ανάπτυξη (Cortez & Johnston, 2020).

Ο ρόλος της επιχειρηματικότητας στην κοινωνία έχει εξελιχθεί με τα χρόνια με τη συνειδητοποίηση ότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να έχει κερδοσκοπική, μη κερδοσκοπική και υβριδική μορφή. Παραδοσιακά, η επιχειρηματικότητα θεωρούνταν καθαρά οικονομικός παράγοντας, αλλά αυτό άλλαξε με την αναγνώριση ότι οι κοινωνικές μορφές της επιχειρηματικότητας είναι απαραίτητες (Cortez & Johnston, 2020).

Σε περιόδους κρίσης, οι επιχειρηματίες συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών και στην προώθηση των νέων τεχνολογιών (Kraus και συν., 2020). Στο πλαίσιο του COVID-19 και των ενδεχόμενων

μελλοντικών κρίσεων, η επιχειρηματικότητα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την εφαρμογή στρατηγικών διαχείρισης κρίσεων. Λόγω της διεθνοποίησης της παγκόσμιας οικονομίας, υπάρχει αυξημένη κινητικότητα μεταξύ των χωρών (Ratten, 2020). Κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19, αυτή η κινητικότητα έχει μειωθεί λόγω των περιοριστικών μέτρων. Ως αποτέλεσμα, πρέπει να χρησιμοποιηθούν επιχειρηματικές στρατηγικές και πολιτικές προκειμένου να τονωθεί εκ νέου η οικονομική ανάπτυξη.

Οι Hao και συν. (2020) αναφέρουν ότι όταν ένας οργανισμός αντιμετωπίζει μια κρίση λόγω εσωτερικών αποτυχιών, ενώ αντιμετωπίζει μια καταστροφή λόγω ανεξέλεγκτων εξωτερικών παραγόντων. Αυτή η διαφορά εξηγεί γιατί μια καταστροφή θεωρείται πιο σοβαρή από μια κρίση. Η λέξη κρίση υποδηλώνει ότι μπορεί να λυθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, αν και αυτό δεν συμβαίνει πάντα (Kuckertz και συν., 2020). Ενώ οι λέξεις «κρίση» και «καταστροφή» χρησιμοποιούνται συχνά ως συνώνυμες, η πανδημία COVID-19 αναφέρεται περισσότερο ως κρίση όταν εξετάζονται τα οργανωτικά αποτελέσματα, αλλά ως καταστροφή όταν εξετάζονται οι διεθνείς προεκτάσεις (Ratten, 2020).

Κάθε κλάδος της οικονομίας έχει τον δικό του τρόπο αντιμετώπισης της κρίσης, συμπεριλαμβανομένων διαφορετικών τύπων δράσης. Οι περισσότερες επιχειρήσεις προσπαθούν να επιταχύνουν τον ψηφιακό μετασχηματισμό εστιάζοντας στη χρήση ψηφιακής πλατφόρμας. Έτσι αλλάζουν τον τρόπο που προσφέρουν προϊόντα και υπηρεσίες σε ένα ψηφιακό επιχειρηματικό μοντέλο. Το ψηφιακό μάρκετινγκ έχει γίνει πλέον ουσιαστικό μέρος της στρατηγικής μιας επιχείρησης κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Επιπλέον, η ψηφιακή επικοινωνία δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να διαδίδουν πληροφορίες σε ηλεκτρονική μορφή. Επιτρέπει την ευελιξία όσον αφορά το να γίνουν οι επιχειρήσεις προσαρμοστικές στην κρίση. Καθώς δεν είναι σαφές πόσο θα διαρκέσει η κρίση, είναι χρήσιμο να υπάρχει μια ευέλικτη προσέγγιση που επιτρέπει σε μια επιχείρηση να αλλάξει κατεύθυνση σε σύντομο χρονικό διάστημα (Cortez & Johnston, 2020).

Για να αντιμετωπιστεί η κρίση από τον covid-19 απαιτείται επιχειρηματικός προσανατολισμός. Ο επιχειρηματικός προσανατολισμός αναφέρεται σε «χαρακτηριστικά συμπεριφοράς σε επίπεδο επιχείρησης της ενασχόλησης με την καινοτομία στην αγορά προϊόντος, την προώθηση της καινοτόμου συμπεριφοράς εντός της επιχείρησης, την ανάληψη κάπως ρισκοκίνδυνων εγχειρημάτων (Ratten, 2020)».

Αυτό σημαίνει ότι τα κύρια στοιχεία της επιχειρηματικότητας που απαιτούνται για την αντιμετώπιση της κρίσης του Covid-19 περιλαμβάνουν την καινοτομία, την ανάληψη κινδύνων (Kuckertz και συν., 2020).

Επίσης, ο επιχειρηματικός προσανατολισμός πρέπει να ενσωματώνει στοιχεία πολιτισμικού και κοινωνικού τρόπου ζωής. Η επιχειρηματικότητα είναι μια κοινωνικά ενσωματωμένη δραστηριότητα καθώς περιστρέφεται γύρω από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Οι κοινωνικοί δεσμοί έχουν να κάνουν με τον βαθμό στον οποίο οι επιχειρηματίες έχουν δίκτυα που βασίζονται στις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Οι κοινωνικοί δεσμοί επιτρέπουν τη χρήση ενός ευρέος φάσματος κοινωνικών πόρων για επιχειρηματικούς σκοπούς. Αυτό είναι χαρακτηριστικό της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και συμβάλλει στην ανάπτυξη τρόπων αντιμετώπισης της κρίσης του Covid-19 (Kuckertz και συν., 2020).

2.3 Η πανδημία ανά τον κόσμο και οι επιδράσεις της στην οικονομία

Στις 7 Ιανουαρίου 2020, οι Κινέζοι αξιωματούχοι ανακοινώνουν πως απομονώθηκε ένας νέος μολυσματικός ιός. Μετά από λίγες μόνο ημέρες, στις 30 Ιανουαρίου καταγράφονταν 7.818 επιβεβαιωμένα περιστατικά διεθνώς με την πλειοψηφία να καταγράφεται στην Κίνα και άλλα 82 περιστατικά σε 18 άλλες χώρες. Στις 11 Φεβρουαρίου, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας δίνει όνομα στο νέο ιό: Covid-19. Η βόρεια Ιταλία γίνεται το επίκεντρο της νόσου στην Ευρώπη και μέσα σε μερικές εβδομάδες η χώρα καταγράφει 2,5 εκατομμύρια κρούσματα και 75.000 θανάτους (Georgieva, 2020).

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ανακοινώνει στις 11 Μαρτίου 2020 πως η Covid-19 είναι πλέον μια πανδημία και καλεί τις κυβερνήσεις όλων των κρατών να λάβουν μέτρα για να αναχαιτιστεί ο ιός. Στα μέσα Απριλίου, 3,9 δισεκατομμύρια άνθρωποι, ο μισός πληθυσμός της γης, ζουν σε καθεστώς lockdown με τη μια ή την άλλη μορφή. Μετά από μια χαλάρωση των μέτρων στην Ευρώπη, το καλοκαίρι του 2020 και ενώ ο ιός ταλανίζει πλέον τη νότια και βόρεια Αμερική, στο τέλος του χρόνου ανακαλύπτεται μεν το εμβόλιο κατά του ιού, οι καιρικές συνθήκες και η χαλάρωση των περιορισμών των προηγούμενων μηνών, υποχρεώνουν τις κυβερνήσεις στην Ευρώπη, αλλά και σε πολλές άλλες χώρες να επανέλθουν σε μέτρα περιορισμού δραστηριοτήτων, που θα συνεχιστεί μέχρι την Άνοιξη του 2021 ενώ ο εμβολιασμός του πληθυσμού δίνει ελπίδες ότι η πανδημία θα τιθασευτεί (Colenda, 2020).

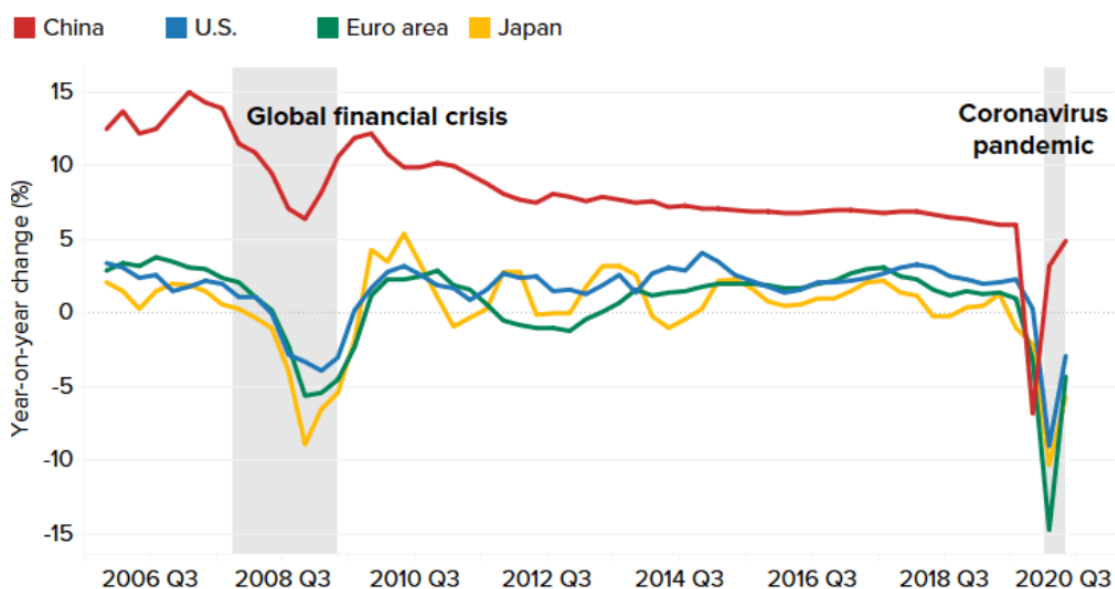
Το κόστος των εμβολίων θα επιβαρύνει την οικονομία των κρατών κατά 150 δισεκατομμύρια δολάρια. Βέβαια το ποσοστό εμβολιασμού που παγκόσμιου πληθυσμού, βρίσκεται αυτή την εποχή σε ένα ποσοστό μόλις 4% και μια ανάλυσή του δείχνει ότι υπάρχουν ανισότητες αφού χώρες όπως το Ισραήλ έχουν εμβολιάσει πλήρως το 60% των κατοίκων τους και Χιλή και Η.Π.Α. 36% και 34% αντίστοιχα, ενώ χώρες όπως Ινδία και η Νότια Αφρική λιγότερο από 2% του πληθυσμού τους. Η άνιση πορεία του εμβολιασμού στις διάφορες χώρες και η πιθανότητα εμφάνισης νέων μεταλλάξεων του ιού, κάνουν δύσκολη την πρόβλεψη του απαιτούμενου χρόνου τερματισμού της πανδημίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Κίνα και οι Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες έχουν σημειώσει σημαντική πρόοδο ως προς τους εμβολιασμούς, αναμένεται να σημειώσουν ανάπτυξη 8,2% και 6,2%, αντίστοιχα, το 2021 αντίθετα, η οικονομία της Νιγηρίας σύμφωνα με τις ίδιες μελέτες αναμένεται να φτάσει μόλις το 1,8%. (In.gr, 2021)

Μέχρι το Μάιο του 2021 στον πλανήτη καταγράφηκαν 162 εκατομμύρια κρούσματα του covid-19 και έχασαν την ζωή τους 3,5 εκατομμύρια άνθρωποι σε 215 χώρες. Στην Ελλάδα διαπιστώθηκαν περίπου 400.000 κρούσματα και 11.500 άνθρωποι έχασαν την ζωή τους. Ο μεγαλύτερος αριθμός περιπτώσεων κορωνοϊού και θανάτων καταγράφηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και στη Βραζιλία. Σαν αποτέλεσμα 590.000 Αμερικάνοι και 450.00 Βραζιλιάνοι έχασαν την ζωή τους. Το 2021 η μεγαλύτερη εστία κρουσμάτων του κορωνοϊού είναι η Ινδία η οποία έχει ανακοινώσει περίπου 280.000 νεκρούς (Colenda, 2020).

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα το 2020 το παγκόσμιο Α.Ε.Π. συρρικνώθηκε σε ποσοστό 3,5% το 2020, ενώ για το 2021 προβλέπεται ανάκαμψη της τάξεως του 5% και για το 2022, με τα επίκαιρα επιδημιολογικά δεδομένα, θα φτάσει το 4%. Όμως το 2022 το παγκόσμιο Α.Ε.Π. θα εξακολουθεί να είναι περίπου 4% χαμηλότερο από τα προ πανδημίας επίπεδα. Στην Ευρωζώνη, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat, το Α.Ε.Π. συρρικνώθηκε κατά 6,6% το 2020. Στο τέλος του 2020 η οικονομική δραστηριότητα στην Ευρωζώνη ήταν κατά 4,9% χαμηλότερη από τα επίπεδα προ της πανδημίας παρουσιάζοντας σημαντικές διαφοροποιήσεις από χώρα σε χώρα. Η συνολική απασχόληση μειώθηκε κατά περίπου 5 εκατ. άτομα την ίδια περίοδο, επανερχόμενη στα προ του 2018 επίπεδα (Kim και συν., 2020).

Τα μέτρα των κυβερνήσεων συνέβαλαν σημαντικά τόσο στον περιορισμό των απολύσεων όσο και στη διατήρηση των θέσεων εργασίας με επιδοματικές πολιτικές, προώθηση της τηλεργασίας και μορφές ελαστικής απασχόλησης (Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1

(ΕΚΤ, 2021)

Παρόλα αυτά χάθηκαν το 2020, λόγω της πανδημίας, το 8,8% των παγκόσμιων ωρών εργασίας, σύμφωνα με τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ILO), αριθμός που αντιστοιχεί σε 255 εκατομμύρια θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης. Σε αυτές, περιλαμβάνονται οι άνθρωποι των οποίων μειώθηκαν οι ώρες εργασίας λόγω των περιορισμών και 114 εκατομμύρια άνθρωποι που παρέμειναν άνεργοι. Αν δεν υπήρχαν μέτρα στήριξης από τα κράτη, τα παραπάνω δεδομένα θα συνεπάγονταν μείωση του παγκοσμίου εισοδήματος από εργασία κατά 8,3%, ήτοι περίπου 3,7 τρισεκατομμύρια δολάρια ή το 4,4% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Αν και οι περισσότερες χώρες θα έχουν προχωρήσει τα προγράμματα εμβολιασμού το πρώτο εξάμηνο του 2021, ο ILO προβλέπει ότι αυτές οι απώλειες του 2020 θα συνεχιστούν ανομοιόμορφα στις διάφορες χώρες και τα επόμενα χρόνια και θα αφορούν εκατομμύρια ανθρώπους (ΕΚΤ, 2021).

Είναι γεγονός ότι η πανδημία δεν μπορούσε να προβλεφθεί και εξαιτίας αυτού οι οικονομίες σε όλο τον κόσμο, δέχτηκαν ξαφνικά ένα μεγάλο οικονομικό πλήγμα. Η οικονομική επίδραση περιλαμβάνει τόσο τη ζήτηση όσο και την προσφορά. Η διακοπή λειτουργίας εργοστασίων, οι δυσκολίες εφοδιασμού και το κλείσιμο των συνόρων οδήγησαν σε μείωση των αποθεμάτων και μείωση των πωλήσεων σχεδόν σε όλα τα είδη, εκτός όσων σχετίζονταν με προστασία από τον ιό, όπως απολυμαντικά χεριών και μάσκες προσώπου. Οι περιορισμοί μετακίνησης των πολιτών μείωσαν σημαντικά τη ζήτηση πολλών, καταναλωτικών και μη, αγαθών. Η Διεθνής Ένωση Αεροπορικών Μεταφορών (IATA) υπολόγισε ότι η βιομηχανία αεροπορικών ταξιδιών έχασε 113 δισεκατομμύρια δολάρια το 2020 ενώ και η βιομηχανία φιλοξενίας και αναψυχής και άλλοι τομείς υπηρεσιών παρουσίασαν σοβαρή οικονομική επιβράδυνση (Elliott, 2020)

Από στοιχεία του World Travel & Tourism Council διαπιστώνεται ότι η συμβολή των ταξιδιών και του τουρισμού στο ισπανικό, ελληνικό και ιταλικό ΑΕΠ είναι 14,3%, 20,8% και 13% αντίστοιχα το 2019. Η μείωση της τουριστικής κίνησης σε ποσοστά περίπου 75% λόγω της πανδημίας, προκάλεσε σε αυτές τις χώρες (που ήδη αντιμετώπιζαν πρόβλημα υψηλού εξωτερικού χρέους) σημαντικά μεγαλύτερες επιπτώσεις στην οικονομία τους, σε σύγκριση με οικονομίες άλλων χωρών.

Η μείωση της ζήτησης οδήγησε στη μείωση των εσόδων όλων των βιομηχανιών και στη μείωση των τιμών με συνέπεια την παγκόσμια πτώση της οικονομικής αξίας παντού και την αύξηση της ανεργίας. Η Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ΔΟΕ)

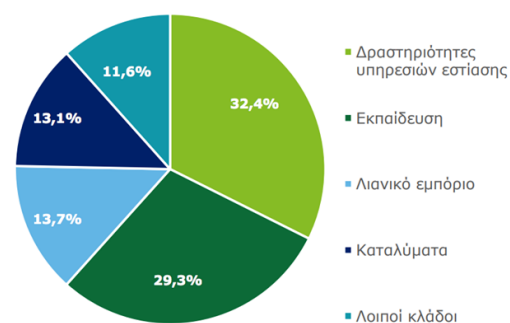
υπολόγισε τη μείωση της απασχόλησης κατά 10,5% στο δεύτερο τρίμηνο του 2020 λόγω του COVID-19, δηλαδή απώλεια 309 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας.

2.4 Η πανδημία στην Ελλάδα και η επίδρασή της στην ελληνική επιχειρηματικότητα

Η εμφάνιση της πανδημίας covid-19, το Φεβρουάριο του 2020, έπληξε την οικονομική δραστηριότητα της χώρας, όπως συνέβη με όλες τις οικονομίες των χωρών του πλανήτη. Όμως η Ελλάδα ήταν πιο ευάλωτη σε σχέση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης COVID-19 λόγω της μεγαλύτερης έκθεσης του ΑΕΠ της χώρας στον τουρισμό και τις μεταφορές.

Το Ινστιτούτο Εργασίας της Γ.Σ.Ε.Ε. στο τεύχος του περιοδικού Ενημέρωση Μαρτίου 2021, παρουσίασε τα καταγεγραμμένα στοιχεία για τα αποτελέσματα της πανδημίας στις Ελληνικές επιχειρήσεις. Στη χώρα τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας το Μάρτιο του 2020 με κρατική εντολή λόγω της πανδημίας 205.984 επιχειρήσεις, δηλαδή το 14,6% των συνολικά 1.415.370 επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας στις οποίες απασχολούνταν 1.063.098 άτομα, ποσοστό 25,4% επί συνόλου 4.178.199 απασχολούμενων (Διάγραμμα 2) (Γ.Σ.Ε.Ε., 2021).

Από τις 205.984 επιχειρήσεις, που τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας, δυνατότητα διενέργειας ηλεκτρονικών συναλλαγών είχαν μόλις 3.278 επιχειρήσεις (1,6%), εξαγωγική δραστηριότητα 2.954 επιχειρήσεις (ποσοστό 1,4%), ενώ 33.011 επιχειρήσεις είχαν έναρξη λειτουργίας την 1/1/2018, δηλαδή ήταν νεοσύστατες εταιρείες που θεωρητικά είναι περισσότερο ευαίσθητες στις αρνητικές οικονομικές συγκυρίες. Το Νοέμβριο 2020, λόγω της νέας έξαρσης της πανδημίας, τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας 185.355 επιχειρήσεις. Για το σύνολο των επιχειρήσεων της ελληνικής οικονομίας, ο κύκλος εργασιών το 2020 ανήλθε σε 266,1 δισεκατομμύρια ευρώ έναντι 307,7 το 2019 μειωμένος κατά 41,6 δισεκατομμύρια ευρώ σε ποσοστό 13,5% σε σχέση με το 2019. Ειδικότερα, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων που τέθηκαν σε αναστολή παρουσίασε πτώση 36,4% (INE, 2021).

2.4.1 Οι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας που επλήγησαν περισσότερο από τη πανδημία

Η «Μελέτη επίδρασης του Covid-19 στις Ελληνικές Επιχειρήσεις και την Ελληνική Οικονομία», που δημοσίευσε η Grant Thornton τον Ιούλιο 2021, δείχνει, ανάμεσα στα άλλα, τους κλάδους της οικονομίας στους οποίους οι επιχειρήσεις εκτιμώνται ότι θα είχαν μεγάλες απώλειες τζίρου σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά λόγω των επιπτώσεων της πανδημίας (Πίνακας 1). Στον σχετικό πίνακα διαπιστώνεται ότι το 69% του συνολικού κύκλου εργασιών παράγεται από πληττόμενες από τον Covid-19 επιχειρήσεις ενώ το 11% παράγεται από επιχειρήσεις που διέκοψαν υποχρεωτικά τη λειτουργία τους (Grant-Thornton, 2021).

Πίνακας 1. Κλάδοι που επλήγησαν περισσότερο από τη πανδημία

(έσοδα σε δισ.)	Έσοδα FY2019ε	% Του κλάδου
Χονδρικό εμπόριο	42,0	65%
Μεταποίηση	39,6	70%
Λιανικό εμπόριο	23,6	54%
Ενέργεια	7,4	37%
Μεταφορά και αποθήκευση	14,7	100%
Υπηρεσίες καταλύματος και εστίασης	13,0	100%
Ενημέρωση και επικοινωνία	4,9	47%
Λοιποί κλάδοι (< 10 δισ)	54,0	85%
Κλάδοι που πλήττονται	199,1	69%

Πηγή: Grant Thornton, 2021

Η ανάλυση των στοιχείων της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ) έδειξε ότι μεγάλο πλήγμα δέχτηκαν τα έσοδα από τον τουρισμό και την εστίαση, ενώ οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών μειώθηκαν κατά 21,7%. Πιο συγκεκριμένα, στον κλάδο του τουρισμού σημειώθηκαν μειώσεις τις τάξης του 78%, στις εισπράξεις του πρώτου εξαμήνου του 2020 σε σχέση με το αντίστοιχο του 2019. Μεταξύ Ιουλίου και Σεπτεμβρίου 2020 τα επίπεδα πληρότητας στα ξενοδοχεία ήταν κατά μέσο όρο στο 23% ανά μήνα (σε αντίθεση με 71% το 2019, κατά το ίδιο διάστημα) και ο δείκτης απασχόλησης στον κλάδο του τουρισμού, σημείωσε πτώση 35,9% κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2020 (σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019), ενώ οι μισθοί και οι αποδοχές στον κλάδο μειώθηκαν κατά 69,7%. Στο κλάδο εστίασης, ο κύκλος εργασιών του συνόλου των επιχειρήσεων το δεύτερο τρίμηνο 2020 ήταν 593 εκατομμύρια ευρώ, μείωση 59% σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο 2019, όπου είχαν ανέλθει σε 1,4 δισεκατομμύρια ευρώ (ΕΛΣΤΑΤ, 2021).

Στην Ελλάδα όπου μετά από μια δεκαετία ύφεσης, από το 2017 είχε αρχίσει να εμφανίζει θετική ανάπτυξη το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (Α.Ε.Π.) της χώρας, εμφανίστηκε, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, υποχώρησή του σε ποσοστό 8,2% ήτοι σε αριθμητικούς όρους 15,1 δισεκατομμύρια ευρώ (από 183,6 δις ευρώ το 2019 σε 168,5 δις ευρώ). Η μείωση αυτή ήταν υψηλότερη από το μέσο όρο των μελών της Ευρωζώνης που είχαν ύφεση 6,8% (ΕΛΣΤΑΤ, 2021).

2.4.2 Πτώση κατανάλωσης και αλλαγή καταναλωτικών συνηθειών

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι η γενική κατανάλωση ήταν μειωμένη κατά 3,4%, όμως ενώ τα νοικοκυριά μείωσαν 5,2% τις δαπάνες τους η γενική κυβέρνηση εμφάνισε αύξηση κατανάλωσης 2,7%. Στον Πίνακα 2, αναφέρονται τα στοιχεία των δεικτών της Ελληνικής οικονομίας, όπως τα παρουσιάζει η ΕΛΣΤΑΤ (ΕΛΣΤΑΤ, 2021).

Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (Ι.Ο.Β.Ε.) στην τριμηνιαία έκθεση του για την Ελληνική οικονομία (πρώτο τρίμηνο 2021) επιχειρεί έναν απολογισμό των έως τώρα εξελίξεων και διαφαινόμενων προοπτικών. Στην ελληνική οικονομία, το πλήγμα που προκάλεσε το 2020, η πανδημία covid-19 σε κρίσιμους τομείς όπως ο τουρισμός, (μείωση εσόδων 78%) η εστίαση και το λιανικό εμπόριο, καλύφθηκε σε κάποιο βαθμό από την κυβέρνηση με μέτρα στήριξης προς εργαζόμενους και επιχειρήσεις, οδηγώντας όμως το δημόσιο έλλειμμα σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο.

Πίνακας 2. Η επίδραση της πανδημίας στην οικονομία

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>(% μεταβολή, εκτός άλλης αναφορ)</i>						
<i>Εγχώρια οικονομία</i>						
ΑΕΠ σε τιμές έτους αναφοράς 2015 ⁽²⁾	-0.4	-0.5	1.3	1.6	1.9	-8.2
Συνολική εγχώρια ζήτηση (συμβολή)	0.6	0.4	1.0	1.3	1.2	-2.4
ιδιωτική κατανάλωση	-0.3	-0.5	1.9	2.3	1.9	-5.2
δημόσια κατανάλωση	1.6	-0.2	-0.1	-4.2	1.2	2.7
Ακαθάριστος σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου	0.2	2.3	8.1	-6.6	-4.6	-0.6
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	5.0	-0.4	8.5	9.1	4.8	-21.7
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	7.9	2.2	7.4	8.0	3.0	-6.8
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	-0.3	-0.6	0.4	-0.1	0.2	-1.5
ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (δισεκατομμύρια €)	176.1	174.2	177.2	179.7	183.4	165.8
ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές	-0.7	-1.1	1.7	1.5	2.1	-9.6
Εθνικός ΔΤΚ ⁽²⁾ (μέσος δείκτης 12μήνου)	-1.7	-0.8	1.1	0.6	0.3	-1.2
Εν. ΔΤΚ ⁽²⁾ (μέσος δείκτης 12μήνου)	-1.1	0.0	1.1	0.8	0.5	-1.3
Πυρήνας Πληθωρισμού ⁽²⁾ (μέσος δείκτης 12μήνου)	-1.3	-0.4	0.0	0.0	0.5	-0.7
Ανεργία (μέσο ετήσιο ποσοστό)	24.9	23.5	21.5	19.3	17.3	16.3

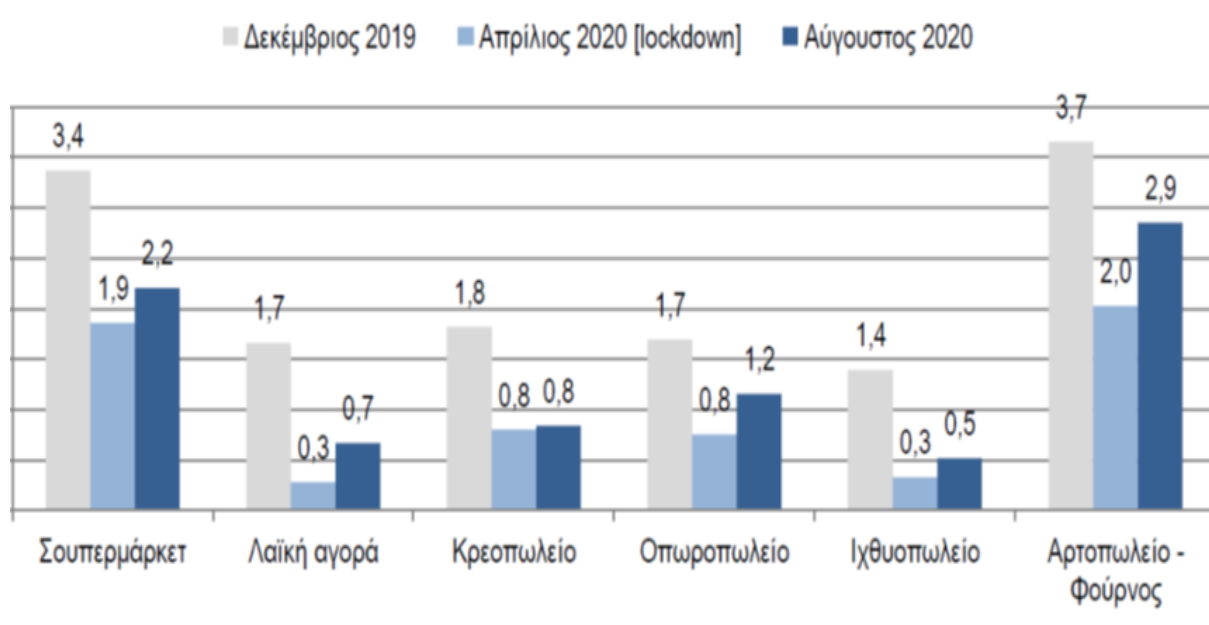
Πηγή: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, 2021

Το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας είχε αρνητική πορεία, κυρίως λόγω της υποχώρησης του τουρισμού και παρά την ανθεκτικότητα στον τομέα της μεταποίησης. Για το 2021 αναμένεται να ανακοπεί η υφεσιακή πορεία, με μια εκτίμηση για αύξηση του Α.Ε.Π. κατά 4%, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του αρμόδιου υπουργού Οικονομικών τον Απρίλιο 2021 (Καδδά, 2021).

Εκτός από το δύσκολο περιβάλλον που διαγράφεται, οι επιχειρήσεις πρέπει να προσαρμοστούν και στις αλλαγές που έφερε η κρίση της πανδημίας στις καταναλωτικές συνήθειες των Ελλήνων. Έρευνα του 2020 από το Ινστιτούτο Έρευνας Λιανεμπορίου Καταναλωτικών Αγαθών (ΙΕΛΚΑ) δίνει μια αναλυτικότερη εικόνα για

την κατανάλωση. Κατά την υγειονομική κρίση στην Ελλάδα, η συχνότητα αγοράς τροφίμων δείχνει να μειώθηκε από τα ιχθυοπωλεία και τις λαϊκές αγορές σε μεγαλύτερο βαθμό αλλά και από φούρνους, πρατήρια άρτου, οπωροπωλεία και σουπερμάρκετ σε σχέση με την κατάσταση πριν την κρίση (εικόνα 1). Ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός πως πλέον έχουν αυξηθεί οι συστηματικές αγορές μέσω διαδικτύου στις αγορές τροφίμων. Το 2020 το 67% των Ελλήνων προχώρησαν σε ψηφιακές αγορές μια αύξηση κατά 28% σε σχέση με τα ποσοστά προ της πανδημίας.

Εικόνα 1. Μείωση συχνότητας αγοράς τροφίμων

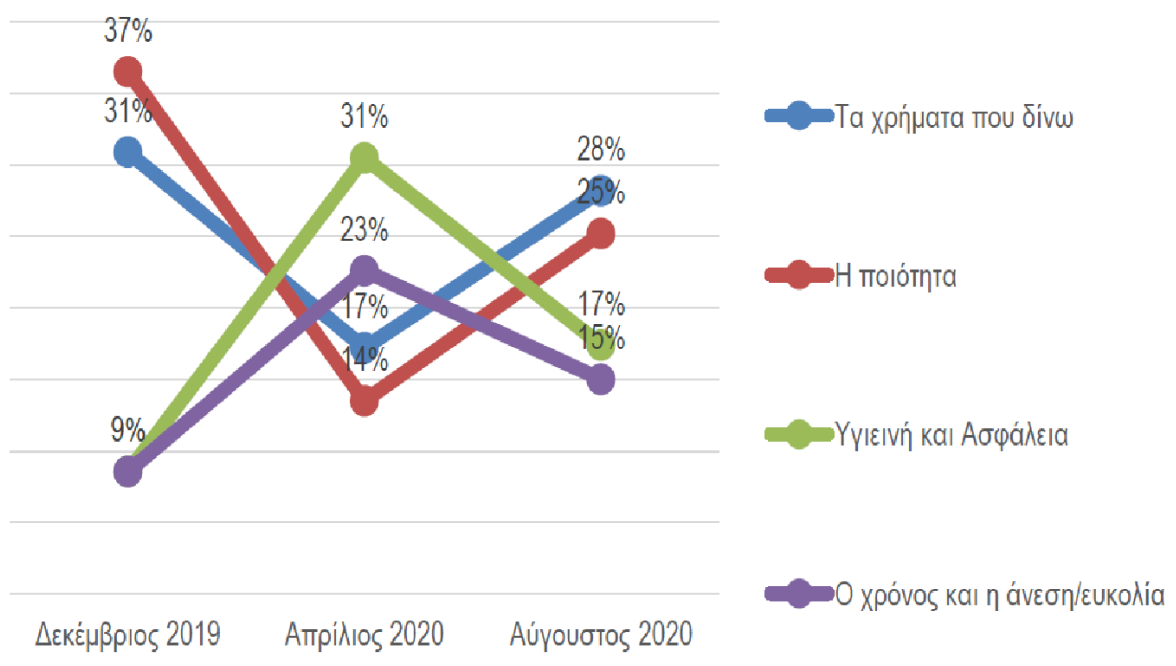

Τα κριτήρια επιλογής και αγοράς προϊόντων ή/και υπηρεσιών έχουν αλλάξει συγκριτικά με την προ COVID-19 εποχή και παρατηρήθηκαν αλλαγές ακόμα και στις διατροφικές συνήθειες των καταναλωτών. Οι Έλληνες καταναλωτές μαγειρεύουν περισσότερο στο σπίτι και προτιμούν να φτιάχνουν καφέ στο σπίτι πολύ συχνότερα συγκριτικά με το 2019, σαν αποτέλεσμα της αναστολής λειτουργίας των καταστημάτων καφέ και εστίασης και της αύξησης του χρόνου παραμονής των καταναλωτών στα σπίτια τους, λόγω των περιορισμών κυκλοφορίας.

Η ασφαλής παραγωγή και διάθεση προϊόντων και υπηρεσιών στις βιομηχανίες και στα καταστήματα καθώς και η διαφύλαξη της υγείας τόσο των καταναλωτών όσο και των εργαζομένων αποτέλεσαν μια τεράστια πρόκληση της υγειονομικής κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο (Mollenkopf, Ozanne και Stolze, 2020).

Οι καταναλωτές κατά την επίσκεψή τους στα καταστήματα αυτή την περίοδο, αναζητούν τη σχέση ποιότητας τιμής, κάτι που σχετίζεται με την οικονομική ύφεση αλλά συγχρόνως επιζητούν και τα μέτρα προστασίας που επιβάλλει η πανδημία και την ταχύτητα στην επίσκεψη, για να έχουν τη μικρότερη δυνατή έκθεση σε κίνδυνο μόλυνσης (εικόνα 2).

Εικόνα 2. Καταναλωτικές τάσεις εν μέσω της πανδημίας

Πηγή: ΙΕΛΚΑ, 2020

2.4.3 Η ελκυστικότητα του ελληνικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος

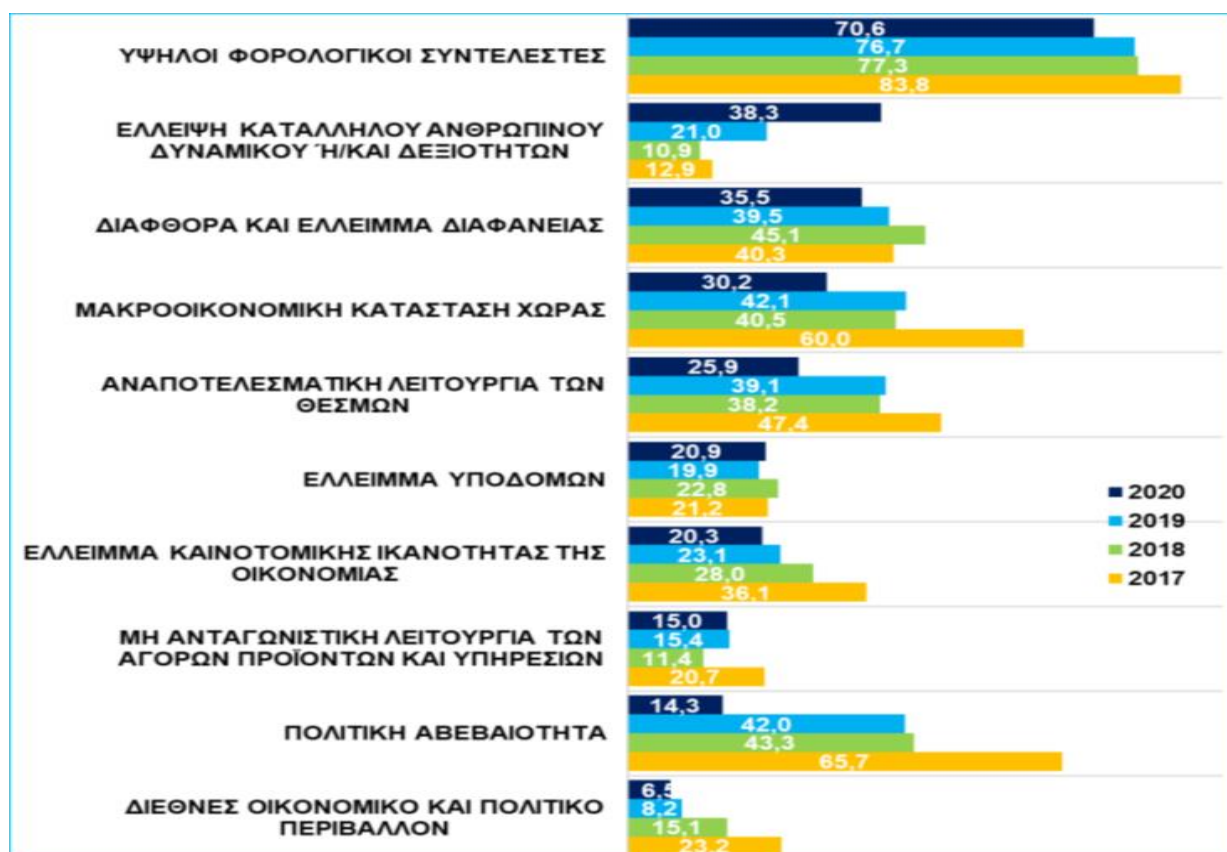
Η έρευνα «Σφυγμός του Επιχειρείν 2020» που πραγματοποίησε η εταιρεία MRB τους τελευταίους μήνες του 2020 για λογαριασμό του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ) και αφορούσε την αξιολόγηση της ελκυστικότητας του επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Ελλάδα, μέσα στην κρίση που προκάλεσε η πανδημία covid-19, ανέδειξε ως γενικό συμπέρασμα ότι η κρίση επηρέασε την έως τότε, διαμορφούμενη αισιοδοξία για βελτιούμενη πορεία της οικονομίας και αναπτυξιακή προοπτική, επαναφέροντας μια σχετική αβεβαιότητα, περισσότερο έντονη σε κάποιους κλάδους της οικονομίας. Ακόμα:

- ✓ Οι επιχειρήσεις εκτιμούν πως οι συνέπειες θα είναι χρονικά περιορισμένες (ένα έτος θεωρεί το 45% και 2-5 έτη το 30%), ενώ το 70% δηλώνουν ότι προτίθενται να διατηρήσουν σταθερό το προσωπικό τους, με λιγότερο από 10% να δηλώνουν ότι θα προχωρήσουν σε μείωση του αριθμού των εργαζομένων τους.
- ✓ Αναμένεται να μην μεταβληθεί, την τριετία μετά την λήξη της πανδημίας, η επενδυτική δραστηριότητα κυρίως στους κλάδους του Πρωτογενούς Τομέα, της Μεταποίησης και των Μεταφορών.
- ✓ Τα οικονομικά μέτρα στήριξης, πληττόμενων από την πανδημία επιχειρήσεων και εργαζομένων, θα δημιουργήσουν αδυναμία πρόσβασης στη χρηματοδότηση και έλλειμμα χρηματοδοτικών επενδυτικών κινήτρων, για τις επιχειρήσεις.
- ✓ Σημαντική βελτίωση θεωρεί το 47% των επιχειρήσεων την ψηφιοποίηση πολλών υπηρεσιών και λειτουργιών του κράτους, που επιταχύνθηκε υπό την πίεση της πανδημίας. Αυτό πάντως δεν αρκεί για να θεωρηθεί ικανοποιητικό το επίπεδο εξυπηρέτησης που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις από τους δημόσιους φορείς.
- ✓ Το ποσοστό των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν έλλειψη κατάλληλου ανθρώπινου δυναμικού και δεξιοτήτων αυξήθηκε από το 21% αντίστοιχης προ πανδημίας έρευνας, στο 38%. Αυτό δείχνει την ανάγκη μεταρρύθμισης του συστήματος εκπαίδευσης και κατάρτισης, και σύνδεσής του με την αγορά.
- ✓ 7 στις 10 επιχειρήσεις αναμένουν μείωση των πωλήσεών τους το 2021 σαν αποτέλεσμα της υγειονομικής κρίσης και αντιμετωπίζουν με απαισιοδοξία το μέλλον τόσο για τη δική τους πορεία αλλά και για την πορεία της οικονομίας (Μητσόπουλος και Οικονομίδου, 2021).

2.4.4 Προβλήματα ελληνικών επιχειρήσεων

Στην ίδια έρευνα, της MRB για λογαριασμό του ΣΕΒ, καταγράφονται τα σημαντικότερα προβλήματα που δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις διαφόρων κλάδων και πως αυξομειώνεται η βαρύτητα αυτών των προβλημάτων, στην διάρκεια των τελευταίων ετών (εικόνα 3).

Εικόνα 3. Προβλήματα ελληνικών επιχειρήσεων

Πηγή: MRB, 2021

2.4.5 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική αγορά εργασίας

Ο Μηχανισμός Διάγνωσης Αναγκών της Αγοράς Εργασίας, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ανέλυσε τις επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική αγορά εργασίας, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία από το Π.Σ. ΕΡΓΑΝΗ για την κινητικότητα της μισθωτής εργασίας το 2020, στην Ελλάδα. Τα στοιχεία αποκαλύπτουν ότι: οι προσλήψεις μειώθηκαν κατά 29,83%, οι απολύσεις-αποχωρήσεις κατά 29,96% και οι νέες θέσεις (ισοζύγιο προσλήψεων-απολύσεων) υποχώρησαν κατά 27,14%. Σε σχέση με το φύλο, σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στην αγορά εργασίας από την πανδημία Covid-19 εντοπίζονται στις νέες θέσεις που αφορούσαν γυναίκες ηλικίας 25-34 ετών (-185% σε σχέση με το 2019) κυρίως στο επάγγελμα των Απασχολούμενων στην παροχή υπηρεσιών στον κλάδο των Υπηρεσιών Εστίασης. Θετικό ήταν το αποτύπωμα της πανδημίας στις θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης που αφορούσαν τις ηλικίες 35-54 ετών και κυρίως τις γυναίκες στους κλάδους της Υγείας και της Δημόσιας Διοίκησης. Σε σχέση με τα εκπαιδευτικά επίπεδα, οι μέγιστες αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας εντοπίζονται στις γυναίκες υψηλού μορφωτικού επιπέδου άνω των 35 ετών (-243% στις νέες θέσεις μερικής απασχόλησης και -50% στις θέσεις πλήρους απασχόλησης).

Όμως και για όσους διατήρησαν την θέση εργασίας τους, μέσα στην πανδημία στην Ελλάδα, υπήρχαν μεγάλες επιπτώσεις όπως έδειξε έρευνα του kariera.gr τον Απρίλιο 2020, με αποτελέσματα που παρουσιάζουν ότι σε δείγμα 8.581 εργαζομένων, το 68% δήλωσε πως η εργασία του επηρεάστηκε αρκετά έως πολύ από την υγειονομική κρίση, το 14% εντάχθηκε σε πλαίσιο μερικής ή εκ περιτροπής εργασίας με αντίστοιχη μείωση απολαβών.

Μόλις το 45% όσων εργάζονταν, συνέχισαν να εργάζονται με φυσική παρουσία (ως την περίοδο της έρευνας), και το 57% από αυτούς δήλωναν ικανοποιημένοι από τα την τήρηση μέτρων προστασίας στο χώρο εργασίας τους. 28% των εργαζομένων παρατήρησε μη ενδεδειγμένες εργοδοτικές πρακτικές στη διάρκεια των περιοριστικών μέτρων, ενώ μόνο 1 στους 3 δήλωνε αισιόδοξος ότι η εργασία θα ψηφιοποιηθεί πιο αποτελεσματικά στο μέλλον με αφορμή τους περιορισμούς λόγω της πανδημίας. Τέλος, η πλειοψηφία ήταν απαισιόδοξη ως προς την μεταβολή των εργασιακών σχέσεων θεωρώντας ότι αυτές θα αλλάξουν προς το χειρότερο για αυτούς μετά τη λήξη της πανδημίας.

2.4.6 Εισηγμένες εταιρείες στο ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟ ΑΘΗΝΩΝ και επιπτώσεις

Οι περισσότερες επιχειρήσεις που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο παρουσίασαν κέρδη δείχνοντάς πως η πανδημία ίσως αποτέλεσε και ευκαιρία.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η αύξηση των δεικτών στο πρώτο 4μηνο του 2021

Πίνακας 3 : Βασικά Μεγέθη στο ΧΑΑ το πρώτο 4μηνο του 2021. Πηγή: ΚΕΠΕ.

	29/4/21	31/12/20	Κατώτερο έτους	Ανώτερο έτους	Δ έτους	%
FTSE/Χ.Α. Mid Cap	1.341,74	1.107,38	1.026,21	1.357,56	21,16	
FTSE/Χ.Α. Large Cap	2.212,69	1.934,64	1.718,82	2.234,40	14,37	
Ελληνικός δείκτης Mid & Small Cap	1.369,95	1.202,50	1.110,37	1.392,77	13,93	
Γενικός Δείκτης Τιμών Χ.Α.	910,37	808,99	726,02	919,21	12,53	
Δείκτης όλων των μετοχών ΧΑΑ	210,51	187,55	175,88	211,18	12,24	
FTSE/Χ.Α. Mid & Small Cap θεμελιωδών μεγεθών	3.412,16	3.124,15	2.996,13	3.462,31	9,22	

2.4.7 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον βιομηχανικό τομέα

Ο βιομηχανικός τομέας επηρεάστηκε από την πανδημία σημαντικά καθώς τα έσοδα των εισηγμένων στο ΧΑΑ εταιρειών μειώθηκαν κατά 21,4% (περίπου 6 δις. €) τους πρώτους μήνες του 2020 (1/1-30/6) σε σύγκριση με το έτος 2019. Από τον βιομηχανικό κλάδο οι εταιρείες που επηρεάστηκαν σημαντικά ήταν οι επιχειρήσεις ενέργειας και μεταφοράς (πχ η ΕΛΠΕ σημείωσε πτώση ακαθάριστων εσόδων κατά 33% και η Motor Oil σημείωσε πτώση ακαθάριστων εσόδων κατά 38%)

Αντιθέτως ο κλάδος της φαρμακοβιομηχανίας καθώς και των τροφίμων αύξησαν τον κύκλο εργασιών τους και τα αποτελέσματα τους καθώς η ζήτηση που παρουσιάστηκε χαρακτηρίζεται ως ανελαστική.

2.4.8 Οι επιπτώσεις της πανδημίας στον Τουρισμό

Όσον αφορά τον τουρισμό που ως γνωστόν συμμετέχει με ποσοστό ¼ του ΑΕΠ της Ελληνικής Οικονομίας οι επιχειρήσεις ανεξάρτητα με την κατηγορία της οντότητας επλήγησαν σημαντικά εξ αιτίας της αδυναμίας μετακίνησης των τουριστών. Οι αεροπορικές επιχειρήσεις διέκοψαν σχεδόν την δραστηριότητα τους για μεγάλο χρονικό διάστημα καταγράφοντας ισχυρές απώλειες . (πχ Aegean είχε πτώση της τάξεως του 63% στο πρώτο 9μηνο του 2020 σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2019).

Ιδιαίτερο ήταν το πλήγμα και για τον ξενοδοχειακό κλάδο με άμεση συνέπεια την μείωση της ρευστότητας και της κεφαλαιοποίησης των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε αυτόν τον τομέα.

2.4.9 Οι επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης στον Εμπορικό Τομέα

Το εμπόριο στα φυσικά καταστήματα ανεστάλη εξ αιτίας του lock down αλλά και των περιοριστικών μέτρων που εφαρμόστηκαν, με άμεση συνέπεια την μείωση της χρηματιστηριακής αξίας των επιχειρήσεων του κλάδου. Τα έσοδα όμως των εισηγμένων επιχειρήσεων παρουσίασαν μείωση μόνο κατά 16% καθώς αυξήθηκαν οι πωλήσεις μέσω διαδικτύου, υποστηρίζοντας τα οικονομικά μεγέθη των επιχειρήσεων του εμπορικού τομέα.

2.4.10 Εταιρείες ψηφιακά εκσυγχρονισμένες, συνέπειες

Οι ψηφιακά εκσυγχρονισμένες επιχειρήσεις πέτυχαν ανάπτυξη προσελκύοντας επενδυτικά κεφάλαια με αποτέλεσμα η πανδημία να έχει λειτουργήσει ευεργετικά στα οικονομικά τους μεγέθη. Για παράδειγμα η εταιρεία InstaShop εξαγοράστηκε έναντι 360 εκατ. δολ. από τον γερμανικό όμιλο Delivery Hero, που αποτέλεσε το μεγαλύτερο deal για ελληνική start up. Ακόμη, η Ferryhopper online πλατφόρμα κράτησης ακτοπλοϊκών εισιτηρίων άντλησε κεφάλαια 2,6 εκατομμυρίων ευρώ, ενώ η Guestflip πλατφόρμα που δίνει τη δυνατότητα στους ξενοδόχους να παρακολουθούν τα σχόλια των πελατών τους εξαγοράστηκε επίσης από την Travelbook Groop. Επιπρόσθετα κάποιες νεοφυείς επιχειρήσεις κατάφεραν να επεκταθούν σε νέες αγορές προσλαμβάνοντάς και νέο προσωπικό (ICAP , 2020).

2.4.11 Κρατικές παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας

Οι κρατικές παρεμβάσεις σχετικά με την αντιμετώπιση της κρίσης της πανδημίας αφορούσαν μέτρα 6,8 δις ευρώ που αντιστοιχεί περίπου στο 3,5% του ΑΕΠ της Ελληνικής Οικονομίας.

Κάποια μέτρα αφορούσαν την υποστήριξη και την ενίσχυση του Ε.Σ.Υ. Επίσης προβλέφθηκε αποζημίωση ειδικού σκοπού για Εργαζόμενους με εξαρτημένη σχέση εργασίας σε Επιχειρήσεις – Εργοδότες των οποίων, είτε η επιχειρηματική δραστηριότητα τους είχε ανασταλεί με εντολή δημόσιας αρχής, είτε πλήττονταν σημαντικά. Επιπλέον προβλέφθηκαν αντίστοιχες αποζημιώσεις για τους αυτοαπασχολούμενους, τους ελεύθερους επαγγελματίες, καθώς επίσης και τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων οι οποίοι απασχολούσαν έως και πέντε εργαζόμενους και βρίσκονταν σε αναστολή λειτουργίας (Μακάνταση & Βαλέντης, 2020).

Παράλληλα, προβλέφθηκε καταβολή αποζημίωσης των εκμισθωτών για μισθώματα των επιχειρήσεων που επλήγησαν καθώς και στους εργαζομένους των οποίων οι εργοδότες είχαν αναστείλει την λειτουργία τους. Επιπρόσθετα, εξ αιτίας της άτυπης στάσης πληρωμών που παρατηρήθηκε εξ αιτίας του πρωτοφανούς lock down προβλέφθηκε η δυνατότητα έκπτωσης 25% σε εμπρόθεσμες πληρωμές βεβαιωμένων οφειλών .

Τέλος, προβλέφθηκε η δράση «**Επιστρεπτέα Προκαταβολή**» συνολικού προϋπολογισμού 1,5 δις. € η οποία συγχρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία – ΕΠΑνΕΚ, με πόρους της Ελλάδας και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (900,00 εκ. €) και με πόρους από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), καθώς και από τον τακτικό προϋπολογισμό.

Η «Επιστρεπτέα Προκαταβολή» ήταν η ενίσχυση, που δόθηκε σε όλες τις επιχειρήσεις όλων των κλάδων που είχαν να αντιμετωπίσουν τις αρνητικές συνέπειες της πανδημίας. Η εν λόγω ενίσχυση ήταν ακατάσχετη, αφορολόγητη και δεν συμψηφίζονταν με οποιαδήποτε οφειλή.

Παρουσιάζεται πίνακας με τα μέτρα ενίσχυσης της οικονομίας από την κυβέρνηση (Μακάνταση & Βαλέντης, 2020).

Πίνακας 4: Μέτρα ενίσχυσης της οικονομίας-ποσοτική αποτίμηση

Μέτρα	Κόστος
Ενίσχυση του συστήματος υγείας	200 εκατομμύρια ευρώ
Αποζημίωση ειδικού σκοπού 800 ευρώ	1,4 δισεκατομμύρια ευρώ
Κάλυψη αναστολής των ασφαλιστικών εισφορών	1,6 δισεκατομμύρια ευρώ
Πληρωμή δώρου Πάσχα	350 εκατομμύρια ευρώ
Επιστρεπτέα προκαταβολή	1 δισεκατομμύρια ευρώ
Στήριξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής	150 εκατομμύρια ευρώ

Οι συνέπειες της πανδημίας παγκόσμια, είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών σε αγαθά πρώτης ανάγκης, στην ενέργεια και στις μεταφορές με αποτέλεσμα η αύξηση του πληθωρισμού στην Ευρώπη να ξεπερνά το 6%. Οι εξελίξεις στην παγκόσμια οικονομία φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά και την Ελληνική Οικονομία.

Η ελληνική Κυβέρνηση προσπαθεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη του ναυτιλιακού τομέα που έχει μια ηγετική θέση στις διεθνείς μεταφορές. Συμπεράσματα, Τα μέτρα στήριξης της Ελληνικής Κυβέρνησης επιδείνωσαν ιδιαίτερος το χρέος της χώρας. Η Ελληνική κυβέρνηση θα κληθεί όμως να προβεί στην αναχαίτιση του πληθωρισμού και της ανεργίας με επιπλέον υποστήριξη.

Αρκετές χώρες της Βόρειας Ευρώπης επιδιώκουν την κατάργηση του Συμφώνου σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) που θεσπίστηκε με σκοπό την ενίσχυση της δημοσιονομικής πειθαρχίας στα υπόλοιπα κράτη μέλη προσδοκώντας την μείωση του υψηλού χρέους των χωρών του Νότου.

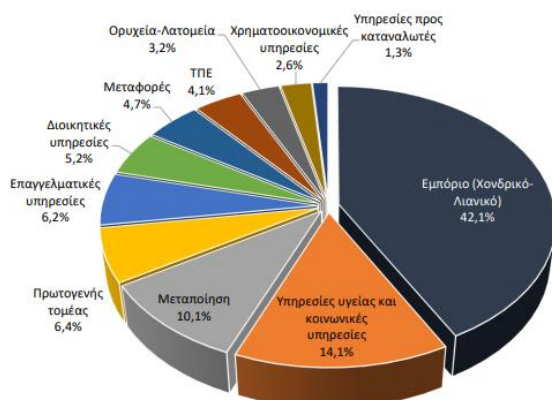
Συμπερασματικά το μεγαλύτερο πρόβλημα που πρέπει να διαχειριστεί η Ελληνική Κυβέρνηση είναι η διαχείριση του χρέους.

2.5 Επιπτώσεις στις επιχειρήσεις

Η Ετήσια Έκθεση για την Επιχειρηματικότητα 2019-2020, από το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (IOBE), έδειχνε τη σαφή βελτίωση των δεικτών της επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα, τη χρονιά πριν την έλευση της πανδημίας. Συγκεκριμένα, 536.000 ήτοι το 8,2%, του πληθυσμού ανδρών και γυναικών ηλικίας 18-64, το 2019 ξεκίνησαν μια επιχείρηση, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης. Το ποσοστό ήταν σημαντικά αυξημένο σε σχέση με το 6,4% του 2018. Η αύξηση αυτή προερχόταν κυρίως, από την άνοδο της γυναικείας επιχειρηματικότητας η οποία όμως προκύπτει κυρίως από κίνητρα βιοπορισμού. Παράλληλα μειώθηκε στο 2% του πληθυσμού το ποσοστό όσων διέκοψαν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα. Κυριότερος λόγος διακοπής λειτουργίας μιας επιχείρησης το 2019 ήταν σε ποσοστό 38% η έλλειψη κερδοφορίας.

Το ποσοστό των νέων επιχειρήσεων που δημιουργήθηκαν στον πρωτογενή τομέα ήταν 6,4% υψηλότερο σε σχέση με την διεθνή πρακτική, ενώ ανοδική τάση συνέχιζαν να παρουσιάζουν τα νέα επιχειρηματικά εγχειρήματα στον κλάδο της μεταποίησης, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στο 27,0%. Αντίθετα πτωτικό σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά ήταν το ποσοστό 48,5% των νέων επιχειρήσεων στις υπηρεσίες προς τους καταναλωτές, με το δείκτη να είναι οριακά χαμηλότερος του διεθνούς μέσου όρου.

Εικόνα 4. Επιχειρηματικότητα Ελλάδα εν μέσω πανδημίας

Αναλυτικότερα στην Ελλάδα το 2019, η πλειοψηφία των νέων επιχειρήσεων δραστηριοποιήθηκε στο Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο σε ποσοστό 42,1% και στις Υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες με 14,1%. Ιδιαίτερα χαμηλό σε σχέση με τις παγκόσμιες τάσεις ήταν το ποσοστό νέων επιχειρήσεων στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών, μόλις 4,1%. (Διάγραμμα 5).

Η Ελλάδα βρίσκεται χαμηλά στην διεθνή κατάταξη καινοτομίας προϊόντων και διαδικασιών, καθώς μόλις το 15,3% των προϊόντων ή/και διαδικασιών είναι νέα για την χώρα και όσον αφορά τις πολιτικές για την ενθάρρυνση της επιχειρηματικότητας, η χώρα καταλαμβάνει την πέμπτη από το τέλος θέση μεταξύ άλλων ευρωπαϊκών χωρών.

Ακόμα χαμηλότερα, στην τελευταία θέση μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών, βρίσκεται η Ελλάδα στο θέμα των πολιτικών για μείωση της γραφειοκρατίας και τη φορολογική πολιτική για τις νέες επιχειρήσεις. Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί τα τελευταία χρόνια, στην Ελλάδα εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικά αδειοδοτικά και κανονιστικά εμπόδια για την ίδρυση νέων επιχειρήσεων και καταλαμβάνει στην ετήσια έκθεση του 2019 της World Bank για την ευκολία στο επιχειρείν, την 72η θέση ανάμεσα σε 190 χώρες (Τσακανίκας, Βαλαβανιώτη και Σταυράκη, 2020)

Συνοπτικά, το επιχειρηματικό περιβάλλον της Ελλάδας υστερεί σε σύγκριση με την Ευρώπη και τις ανεπτυγμένες χώρες και είναι γενικά παραδεκτό ότι υπάρχει ανάγκη για πιο στοχευμένες κρατικές πολιτικές που θα ενθαρρύνουν και θα υποστηρίζουν το επιχειρείν στη χώρα μας.

Η επιχειρηματικότητα τη χρονιά της πανδημίας δοκιμάστηκε σε όλες τις χώρες του κόσμου, με αποτέλεσμα να οδηγηθούν μεγάλες αλυσίδες σε πτώχευση ή σε μείωση του αριθμού καταστημάτων και προσωπικού τους.

Για να συνεχιστεί η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας μετά τη λήξη της περιόδου των επιπτώσεων της πανδημίας, χρειάζεται ένα βελτιωμένο πλαίσιο σε σχέση με αυτό που προϋπήρχε, που θα έχει χαρακτηριστικά:

- Τη βελτίωση του οικονομικού κλίματος που απαιτεί σταθερότητα φορολογικού συστήματος, θεσμικού πλαισίου και εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης.
- Στοχευμένες δράσεις και κίνητρα ενθάρρυνσης της επιχειρηματικότητας σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και χρήση σύγχρονων χρηματοοικονομικών εργαλείων.
- Εξειδικευμένο στην υψηλή τεχνολογία επιστημονικό εργατικό δυναμικό και σύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τον επιχειρηματικό κόσμο.
- Ανθρώπινο δυναμικό με κατάλληλη επαγγελματική κατάρτιση για την υποστήριξη και ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής τεχνολογίας.

Για τα παραπάνω είναι απαραίτητη η αποτελεσματική συνεργασία κράτους και επιχειρήσεων για αξιοποίηση των κονδυλίων του νέου ΕΣΠΑ, του Ταμείου Ανάκαμψης και των λοιπών χρηματοδοτικών προγραμμάτων.

Η πανδημία COVID-19 δίδαξε τις επιχειρήσεις ότι παρά την όποια προετοιμασία πάντα μπορεί να είναι αντιμέτωπες με κρίσεις. Η κατάσταση της πανδημίας που πλέον έχει διαμορφωθεί δίνει πολλές ευκαιρίες ανάπτυξης μέσω του επιχειρηματικού σχεδιασμού και του ανασχεδιασμού των επιχειρηματικών μοντέλων. Μέχρι σήμερα δεν μπορούμε να προβλέψουμε τη διάρκεια αλλά και τις συνολικές επιπτώσεις της πανδημίας. Ωστόσο, είναι σίγουρο ότι οι δυσκολίες θα συνεχιστούν.

2.6 Προβλέψεις για την εποχή μετά την πανδημία – Απόψεις, διαπιστώσεις

Όποτε και να διαπιστωθεί η λήξη της πανδημίας, θα έχει ξεπεραστεί το υγειονομικό πρόβλημα, αλλά οι επιπτώσεις της θα παραμείνουν και θα χρειάζονται αντιμετώπιση.

Η αισιοδοξία στις οικονομικές προοπτικές αφορά τις ανεπτυγμένες αγορές που το Δ.Ν.Τ. θεωρεί ότι θα εξέλθουν από την κρίση με μικρές απώλειες. Όμως οι αναδυόμενες οικονομίες που αντιστοιχούν στο 58% της παγκόσμιας οικονομίας έχουν δεχτεί ισχυρό πλήγμα που θα επιβραδύνει σημαντικά την πορεία ανάκαμψης. Το ΔΝΤ βλέπει πλέον αύξηση του ΑΕΠ στις Η.Π.Α. κατά 6,4% το 2021 και της Κίνας 8,4% αλλά η Ευρωζώνη βρίσκεται σε χαμηλότερη πορεία αύξησης σε ποσοστό μόνο 4,4%. Οι αποκλίσεις παίρνουν δραματικές διαστάσεις στις αναπτυσσόμενες οικονομίες, με το ΔΝΤ να τονίζει ότι η πανδημία διευρύνει τα χάσματα στο βιοτικό επίπεδο όχι μόνο μεταξύ διαφορετικών χωρών αλλά και μέσα σε κάθε χώρα ξεχωριστά.

Αυτό αντικατοπτρίζεται στη διαπίστωση του Δ.Ν.Τ. ότι οι απώλειες, του κατά κεφαλήν εισοδήματος την περίοδο 2020-22, θα αντιστοιχούν στο 20% του αντίστοιχου του 2019 στις αναπτυσσόμενες οικονομίες και αναδυόμενες αγορές, ενώ στις ανεπτυγμένες θα είναι σχεδόν οι μισές σε ποσοστό που υπολογίζεται κοντά στο 11%. Καθώς θα αποσύρονται τα μέτρα στήριξης, το ΔΝΤ προειδοποιεί για εκρηκτική αύξηση των πτωχεύσεων που θα θέσουν σε κίνδυνο το 10% των θέσεων εργασίας σε πολλές χώρες (Warwick & Roshen, 2020).

Η διαφορετική εξέλιξη της πανδημίας στις διάφορες χώρες, δυσκολεύει την ανάταξη της παγκόσμιας οικονομίας, του διεθνούς εμπορίου και του παγκόσμιου τουρισμού. Ενέργειες της μίας χώρας θα επηρεάζουν την άλλη και θα διαμορφώσουν τη διεθνή χρονική διάσταση της κρίσης της οικονομίας αλλά και το πλαίσιο της. Μια εσπευσμένη απόσυρση της οικονομικής στήριξης στις επιχειρήσεις και στον πληθυσμό, θα έχουν ως αποτέλεσμα οι οικονομίες κάποιων χωρών να αντιμετωπίσουν τουλάχιστον βραχυχρόνια ύφεση και ανεργία και πιθανά θα χρειαστούν μεγάλα προγράμματα νομισματικής και δημοσιονομικής στήριξης. Από την άλλη, αν η στήριξη δεν αποσυρθεί έγκαιρα, μπορεί να δημιουργήσει μια βραχυπρόθεσμη οικονομική ανάκαμψη, με πολύ ασταθείς χρηματοοικονομικές συνθήκες για τις αναδυόμενες οικονομίες (Rudan, 2020).

Πρόσφατη μελέτη της Διεύθυνσης Οικονομικής Ανάλυσης της Εθνικής Τράπεζας για τη διάγνωση των αναγκών που δημιουργεί η πανδημία στον ελληνικό επιχειρηματικό κόσμο, εκτιμά ότι το 2021 (ειδικότερα το δεύτερο εξάμηνο) θα υπάρξει ανάκαμψη των πωλήσεων κατά 8%), επιτρέποντας την ανάκτηση του 50% των απωλειών του 2020 (ΕΤΕ, 2021).

Η ανάκαμψη θα μειώσει τον αριθμό των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας, ενώ το κράτος θα συμμετάσχει στον περιορισμό του κενού χρηματοδότησης. Έτσι εξασφαλίζοντας ότι η πλειοψηφία των υγιών επιχειρήσεων θα έχει πρόσβαση σε επαρκή ρευστότητα το 2021, θα μειωθεί ο κίνδυνος για δευτερογενείς επιδράσεις της υγειονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία (οι οποίες θα προέκυπταν από τη χρηματοοικονομική ασφυξία ενός σημαντικού ποσοστού επιχειρήσεων) και θα προετοιμαστεί το έδαφος για ανάκτηση του επιπέδου των επιχειρηματικών επενδύσεων που μειώθηκε εξαιτίας της οικονομικής κρίσης (από 10% σε 6% του ΑΕΠ) και των αποθεμάτων που μειώθηκαν εν μέσω της πανδημίας (από το 14% σε 12% των πωλήσεων) (ΕΤΕ, 2021).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη της έχουν λάβει μέτρα για να περιορίσουν τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στην οικονομία. Κατέληξαν σε συμφωνία για το «Next Generation EU», με προϋπολογισμό 750 δισεκατομμύρια ευρώ και συμφώνησαν σε μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης ύψους 1.074,3 δισεκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2021-2027. Μαζί με τα υπάρχοντα κονδύλια που φθάνουν τα 540 δισεκατομμύρια ευρώ, η συνολική δέσμη μέτρων ανέρχεται σε 2.364,3 δισ. ευρώ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2021).

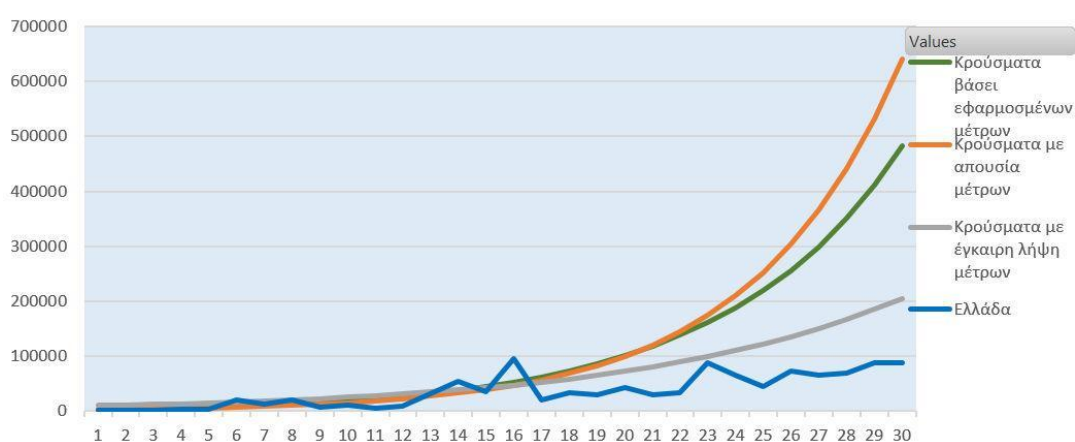
Κεφάλαιο 3: Σκοπός της Εργασίας

Οι ελληνικές επιχειρήσεις, όπως και οι περισσότερες επιχειρήσεις σε κάθε σημείο του πλανήτη, βρίσκονται μπροστά σε μια πρωτόγνωρη οικονομική κρίση με αίτια που δεν προκλήθηκαν από μικροοικονομικούς ή μακροοικονομικούς παράγοντες. Οι οικονομικοί όροι μπορούν μόνο να περιγράψουν τα αποτελέσματα και να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κρίσης από την πανδημία Covid-19. Οι επιπτώσεις της πανδημίας δεν αφορούν τις επιχειρήσεις ενός κλάδου ή την κακή κατάσταση των οικονομικών μεγεθών μιας χώρας. Σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό επλήγησαν οι περισσότεροι κλάδοι οικονομικών δραστηριοτήτων στις περισσότερες αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό το δεδομένο, ενισχύει την αβεβαιότητα για την κατάσταση που θα διαμορφωθεί μετά το τέλος της πανδημίας.

Οι διάφορες χώρες δέχτηκαν με διαφορετικό τρόπο τις επιπτώσεις της πανδημίας. Δεν υπήρξε κοινός τρόπος αντιμετώπισης της πανδημίας, ούτε σαν μέτρα προστασίας ούτε σαν χρονική διάρκεια εφαρμογής τους. Αν και για όλες τις χώρες ήταν σχεδόν προφανές ότι για να περιοριστεί η εξάπλωση του κορωνοϊού έπρεπε να υπάρξει περιορισμός των προσωπικών, κοινωνικών και εμπορικών δραστηριοτήτων και κλείσιμο των συνόρων, υπήρχαν τεράστιες διαφορές στο χρόνο που επιλέχτηκε για την εφαρμογή τους και η χρονική περίοδος που διήρκεσαν οι περιορισμοί. Τα περιοριστικά μέτρα έχουν σαν στόχο την προστασία των πολιτών και τον περιορισμό μετάδοσης της πανδημίας (Financial Times, 2021)

Οι κυβερνήσεις κλήθηκαν να λάβουν τις όποιες αποφάσεις προσπαθώντας να εξισορροπήσουν την ανάγκη προστασίας των πολιτών τους και των επιπτώσεων στην οικονομία τους. Στο ένα άκρο υπήρξαν χώρες που επιχείρησαν τη συντομότερη δυνατή διακοπή των συνήθων δραστηριοτήτων, στοχεύοντας στην ελαχιστοποίηση του κόστους για την οικονομία και στο άλλο άκρο κυβερνήσεις έδωσαν έμφαση στην ελαχιστοποίηση των απωλειών σε ζωές, επιρρίπτοντας το οικονομικό κόστος στο μέλλον. Το πρόβλημα για τις κυβερνήσεις έγινε περιπλέχθηκε πολύ περισσότερο λόγω της περιορισμένης γνώσης που είχαν για τον Covid-19 και τις πιθανές συνέπειες των μέτρων που λαμβάνονταν, ή που δεν λαμβάνονταν. Οι περισσότερες χώρες, παράλληλα με τους περιορισμούς, ανακοίνωσαν οριζόντια μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων και των εργαζόμενων προσωρινού χαρακτήρα.

Μια ανάλυση της εταιρείας KPMG των επιπτώσεων των μέτρων προστασίας σε 60 χώρες, με δεδομένα ημερήσιων κρουσμάτων 30 ημερών και ημερομηνίες εφαρμογής μέτρων περιορισμού κυκλοφορίας και κλεισίματος συνόρων στο πρώτο κύμα της πανδημίας (Άνοιξη 2020) έδειξε ότι τα περιοριστικά μέτρα όντως μειώνουν σημαντικά το ρυθμό αύξησης των κρουσμάτων. Παρατηρούμε την καμπύλη των κρουσμάτων βάσει των εφαρμοσμένων μέτρων να κάμπτεται σε διάφορα σημεία, που αντιστοιχούν σε χρονικά διαστήματα επιβολής μέτρων. Ακόμη, βλέπουμε ότι με την έγκαιρη λήψη μέτρων, η εικόνα της μείωσης των νέων κρουσμάτων γίνεται πιο εμφανής μετά την έλευση διαστήματος δύο εβδομάδων.

(Ραουνάς, 2021)

Έτσι λοιπόν ενώ όλες οι χώρες επλήγησαν από την πανδημία, οι επιπτώσεις από αυτήν σε υγειονομικούς και οικονομικούς όρους ήταν διαφορετικά, ανάλογα με τον τρόπο αντιμετώπισης που επέλεξε η κάθε κυβέρνηση. Αυτό δείχνει ότι για αρκετά χρόνια μετά το πέρας της υγειονομικής κρίσης, η παγκόσμια οικονομική κατάσταση θα παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις των οικονομικών μεγεθών από χώρα σε χώρα, με μοναδικό κοινό δεδομένο ότι όλες οι οικονομίες οπισθοχώρησαν από την πανδημία.

Τόσο σε παγκόσμιο, όσο και σε εθνικό επίπεδο, υπάρχει αισιοδοξία ότι όσο το υγειονομικό πρόβλημα της πανδημίας αμβλύνεται και γίνεται περισσότερο διαχειρίσιμο, τόσο θα υπάρξει γενική οικονομική ανάκαμψη. Όμως εξαντλούνται οι δυνατότητες παρεμβάσεων των κυβερνήσεων στην οικονομική πολιτική και αυξάνεται σημαντικά η υπερχρέωση στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα. Έτσι για το άμεσο μέλλον τα κρίσιμα θέματα είναι:

- η αβεβαιότητα για την εξέλιξη της πανδημίας και την οριστική απαλλαγή από τις επιπτώσεις της, που όσο καθυστερεί ανατροφοδοτεί την κρίση.
- το υψηλό επίπεδο δανεισμού που περιορίζει τις δυνατότητες παρέμβασης των κυβερνήσεων και απαιτεί συνεργασία τους με το πιστωτικό σύστημα.
- η εμφάνιση αρνητικών εξελίξεων στον τομέα της απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων και
- οι άμεσες πιέσεις στις επιχειρήσεις, καθώς οι πτωχεύσεις κατά το χρονικό διάστημα της υγειονομικής κρίσης διατηρήθηκαν σε τεχνητά χαμηλά επίπεδα σε σχέση με τις πραγματικές δυσκολίες (IOBE, 2020).

Είναι βέβαιο ότι η οικονομική δραστηριότητα, θα επανέλθει, αλλά σε μεγάλο βαθμό είναι άγνωστο το πλαίσιο των οικονομικών και εμπορικών δεδομένων που θα επικρατούν στην παγκόσμια οικονομία και στην οικονομία της κάθε χώρας.

Μέσα σε αυτό το γεμάτο αβεβαιότητα πλαίσιο, οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να εκπονούν στρατηγικές για επίτευξη οικονομικών στόχων, αλλά μπορούν να προετοιμάζουν την οργάνωση τους και να βελτιώνουν τις ικανότητες και δυνατότητες που έχουν ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις προκλήσεις που θα συναντήσουν και να μπορούν να αξιοποιήσουν την κάθε ευκαιρία που θα παρουσιαστεί, ώστε να ισχυροποιήσουν την θέση τους στο νέο περιβάλλον που θα διαμορφωθεί.

Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία έρευνας

4.1 Μέθοδος έρευνας - Ερευνητικά ερωτήματα

Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων επιλέχθηκε ποσοτική έρευνα. Σκοπός της ποσοτικής έρευνας είναι να περιγράψει και να εξηγήσει τις απόψεις και τις αντιλήψεις. Τα ερευνητικά ερωτήματα είναι τα ακόλουθα:

- Ποιο είναι το αντίκτυπο και η ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων στην κρίση της πανδημίας Covid-19;
- Ποια είναι η αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 των ελληνικών επιχειρήσεων;
- Ποια είναι τα προβλήματα των Ελληνικών επιχειρήσεων εν μέσω κρίσης πανδημίας;
- Ποιες είναι οι ευκαιρίες που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις εν μέσω της κρίσης πανδημίας;

4.2 Σκοπός Ποσοτικής έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας, μέσα από τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί, είναι η διερεύνηση των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στην Ελληνική Επιχειρηματικότητα καθώς και η Αντιμετώπιση των Προκλήσεων και η Αξιοποίηση των Ευκαιριών. Ειδικότερα μέσα από το πρώτο ερώτημα που αφορά τον αντίκτυπο και την ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων στην κρίση της πανδημίας Covid-19 εξετάζονται τα χαρακτηριστικά της επιχείρησης, η δραστηριότητά της καθώς και τα αποτελέσματα χρήσης του 2019 και 2020. Επιπλέον στα επόμενα ερευνητικά ερωτήματα εξετάζονται η αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 των ελληνικών επιχειρήσεων, τα προβλήματα των Ελληνικών επιχειρήσεων εν μέσω κρίσης πανδημίας καθώς και οι ευκαιρίες που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις εν μέσω της κρίσης πανδημίας.

4.3 Δείγμα και δειγματοληψία

Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων επιλέχτηκε η ποσοτική μέθοδος έρευνας και η χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, που μοιράστηκε ηλεκτρονικά. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από 120 επιχειρήσεις της Ελλάδας (κυρίως της Περιφέρειας Αττικής) οι 61 εκ των οποίων ήταν κεφαλαιουχικές ενώ οι 59 προσωπικές. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από επιχειρήσεις διάφορων κλάδων. Το μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών 66,7% είναι πολύ μικρές οντότητες με κύκλο εργασιών έως 1.500.000 και έως 10 εργαζόμενους.

Το δείγμα προσεγγίστηκε με δειγματοληψία ευκολίας. Η συγκεκριμένη μέθοδος χρησιμοποιήθηκε γιατί υπολογίζεται στην ευκολία να βρεθεί το δείγμα και λόγω ότι η συγκεκριμένη ερευνητική προσπάθεια είναι μια αρχική πιλοτική έρευνα (Creswell,2011). Πρόκειται επομένως για δειγματοληψία ευκολίας της οποίας τα βασικά στοιχεία είναι: α) η ευκολία συλλογής δεδομένων με χαμηλό κόστος (πλεονέκτημα) και β) η μη αντιπροσωπευτικό του δείγματος (μειονέκτημα).

4.4 Διαδικασία- Εργαλείο συλλογής δεδομένων

Ως εργαλείο συλλογής δεδομένων στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο. Το πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου περιλαμβάνει ερωτήσεις σχετικές με την επιχείρηση, όπως τη μορφή αυτής, τον κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας της, το μέγεθός της, τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολεί, την περιφέρεια στην οποία δραστηριοποιείται, την έναρξη δραστηριότητάς της καθώς και τα αποτελέσματα χρήσης του 2019 και του 2020. Το δεύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου αναφέρεται στην Αναγνώριση Αντίκτυπου και την Ανταπόκριση των Ελληνικών Επιχειρήσεων στην Κρίση της Πανδημίας Covid-19 και περιλαμβάνει τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Τί ώθησε αρχικά την επιχείρηση να αποφασίσει ότι ο Covid-19 ήταν μια κρίση που απαιτούσε άμεση ανάληψη δράσης;
- Ποιος είναι ο αντίκτυπος της Πανδημίας Covid-19 στην Επιχείρηση;
- Ποιο είναι το επίπεδο επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στους ακόλουθους τομείς της επιχείρησης που σχετίζονται με:
 1. Πωλήσεις / Μάρκετινγκ
 2. Χρηματοδότηση και ρευστότητα
 3. Ανθρώπινο δυναμικό
 4. Παραγωγική διαδικασία
 5. Εφοδιαστική Αλυσίδα
 6. Κανονιστικές Ρυθμίσεις , Νομοθεσία
- Λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο του Covid-19 στην επιχείρηση μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις:
 1. Η επιχείρηση , ήταν καλά προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει τον αντίκτυπο του covid-19
 2. Η επιχείρηση έχει διαχειριστεί αποτελεσματικά τον αντίκτυπο του covid 19
 3. Η επιχείρηση ανέπτυξε σχέδιο δράσης για πιθανές μελλοντικές κρίσεις

4. Η επιχείρηση , ήταν καλά προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει τον αντίκτυπο του covid-19
 5. Η επιχείρηση έχει διαχειριστεί αποτελεσματικά τον αντίκτυπο του covid 19
 6. Η επιχείρηση ανέπτυξε σχέδιο δράσης για πιθανές μελλοντικές κρίσεις
- Πριν το ξέσπασμα της Πανδημίας Covid-19 , η επιχείρηση είχε κάποιο από τα ακόλουθα σχέδια δράσης ;
 - Σήμερα, ποιο από τα παρακάτω σχέδια έχει χρησιμοποιηθεί ως μέρος της απόκρισης της επιχείρησης στον Covid-19;
 - Εντός της επιχείρησης, υφίσταται ομάδα επικεντρωμένη άμεσα στην αξιολόγηση του αντίκτυπου του Covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική ;

Το τρίτο τμήμα του ερωτηματολογίου αναφέρεται στην **Αντιμετώπιση της Πανδημίας Covid-19 των Ελληνικών Επιχειρήσεων** και περιλαμβάνει τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Σε ποια μέρη, εάν υπάρχει, έχει απευθυνθεί η επιχείρηση για εξωτερική βοήθεια κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid-19;
- Σε ποιες ενέργειες προέβη η επιχείρηση, όταν αναγνώρισε ότι ο Covid-19 μπορεί να έχει σημαντικό δυνητικό αντίκτυπο;
- Έχετε προβεί σε καταγγελίες /τροποποιήσεις των συμβάσεων εργασίας εξ αιτίας της πανδημίας Covid-19;
- Ποσοστό μείωσης προσωπικού :
- Επιλέξτε το ποσοστό των εργαζομένων που απολύθηκαν σε σύγκριση με το συνολικό σας εργατικό δυναμικό
- Έχει επωφεληθεί η επιχείρηση από τα μέτρα στήριξης της Κυβέρνησης;
- Ποια μέτρα υποστήριξης πιστεύετε ότι είναι απαραίτητα στην τρέχουσα κατάσταση;
- Ποια είναι η εκτίμηση για την επίδραση των παρακάτω οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης , την τρέχουσα χρήση (2021) σε σύγκριση με τα οικονομικά μεγέθη της προηγούμενης χρήσης (2020);

1. Κύκλος Εργασιών
2. Καθαρά αποτελέσματα προ φόρων (EBIT)
3. Κύκλος Εργασιών

4. Καθαρά αποτελέσματα προ φόρων (EBIT)

Το τρίτο τμήμα του ερωτηματολογίου αναφέρεται στις **Ευκαιρίες** και η κατηγορία ερωτήσεων που αναφέρονται σε αυτήν είναι οι ακόλουθες:

- Ποιες είναι οι πιο σημαντικές στρατηγικές για την βελτίωση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης κατά τη διάρκεια και μετά το Covid-19 ;
- Λαμβάνοντας υπόψη την πορεία της επιχείρησης σας από το ξέσπασμα του Covid-19 μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις;
 1. Η κρίση του κορονοϊού, έδωσε τη δυνατότητα στην επιχείρηση να αναδείξει την κοινωνική της ευθύνη και να αξιολογήσει πόσο συνεπείς είναι με τις εταιρικές της αξίες.
 2. Δύναται να προκύψουν οφέλη από την τηλεργασία που θα οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας .
 3. Η κρίση του κορονοϊού, έδωσε τη δυνατότητα στην επιχείρηση να αναδείξει την κοινωνική της ευθύνη και να αξιολογήσει πόσο συνεπείς είναι με τις εταιρικές της αξίες.
 4. Δύναται να προκύψουν οφέλη από την τηλεργασία που θα οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας
- Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ότι η επιχείρηση, έλαβε υπόψη τις προσωπικές /συναισθηματικές ανάγκες των υπαλλήλων της κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19.
- Πρακτικές που υιοθετήθηκαν κατά το διάστημα της πανδημίας για τις οποίες υπάρχει εκτίμηση ότι θα παραμείνουν και μετά από αυτή
 1. Υιοθέτηση /Ενίσχυση Ψηφιακών καναλιών για την απρόσκοπτη λειτουργία της επιχείρησης
 2. Τηλε-εργασία
 3. Αυτοματοποίηση διαδικασιών λήψης απόφασης
 4. Υιοθέτηση /Ενίσχυση Ψηφιακών καναλιών για την απρόσκοπτη λειτουργία της επιχείρησης
 5. Τηλε-εργασία
 6. Αυτοματοποίηση διαδικασιών λήψης απόφασης

- Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο σχετικό με τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματικότητα ;

4.5 Τρόπος ανάλυσης δεδομένων

Για την υλοποίηση της έρευνας χρησιμοποιήθηκε ποσοτική ανάλυση μέσω του στατιστικού πακέτου IBM SPSS Statistics 22 (Creswell,2011). Για την καταγραφή των απόψεων έγινε χρήση σχετικών συχνοτήτων καθώς και συσχετίσεις μεταξύ των ποιοτικών μεταβλητών λαμβάνοντας έτσι αποτελέσματα μέσα από τα οποία αποδίδονται οι επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην ελληνική επιχειρηματικότητα, η αντιμετώπιση των προκλήσεων και η αξιοποίηση των ευκαιριών.

4.6 Ηθική έρευνας

Ένα από τα βασικότερα σημεία μίας έρευνας που ταυτόχρονα αποτελεί και αναπόσπαστο κομμάτι της είναι η ηθική έρευνας (Creswell,2011).

Στις ποσοτικές έρευνες είναι σημαντικό όλοι οι συμμετέχοντες να συμμετέχουν εθελοντικά και να ενημερώνονται για το σκοπό της έρευνας και για τον τρόπο αξιοποίησης των αποτελεσμάτων. Στο ερωτηματολόγιο υπήρχε ειδική ενότητα για την ενημέρωση των ερωτηθέντων (Creswell,2011).

Επίσης, έγιναν ενέργειες για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων καθώς δεν αποκαλύφθηκε η ταυτότητά τους ούτε συλλέχθηκαν ηλεκτρονικά οι διευθύνσεις των e-mail τους. Τέλος οι συμμετέχοντες στην έρευνα συμμετείχαν συνειδητά εφόσον είχαν ενημερωθεί για όλα και συναίνεσαν να πάρουν μέρος στην έρευνα (Creswell,2011).

Η συλλογή και επεξεργασία των δεδομένων έγινε με ακρίβεια και επιστημονική αντικειμενικότητα (Creswell,2011).

4.7 Αδυναμίες έρευνας

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη εν μέσω της κρίσης της πανδημίας. Κατά τη διάρκεια της έρευνας προέκυψαν κάποιοι αναμενόμενοι περιορισμοί πολλοί από τους οποίους δημιουργούνται στο σύνολο των ερευνητικών προσεγγίσεων. Αρχικά, το δείγμα των συμμετεχόντων ήταν μικρό αλλά αυτό δεν συνέβαλλε ώστε να μην βγουν αξιόπιστα συμπεράσματα. Παρόλα αυτά η γενίκευση των αποτελεσμάτων από το δείγμα στον πληθυσμό δεν είναι εφικτή λόγω της δειγματοληψίας ευκολίας.

Επίσης, η ίδια η χρονική περίοδος συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων αποτελεί ένα περιορισμό για την παρούσα έρευνα καθώς η διαδικασία ήταν πιο πολύπλοκη και υπήρχαν καθυστερήσεις.

Παρ' όλα αυτά η έρευνα έδωσε μια ρεαλιστική αναπαράσταση των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στην ελληνική επιχειρηματικότητα καθώς και ανέδειξε ευκαιρίες και προκλήσεις.

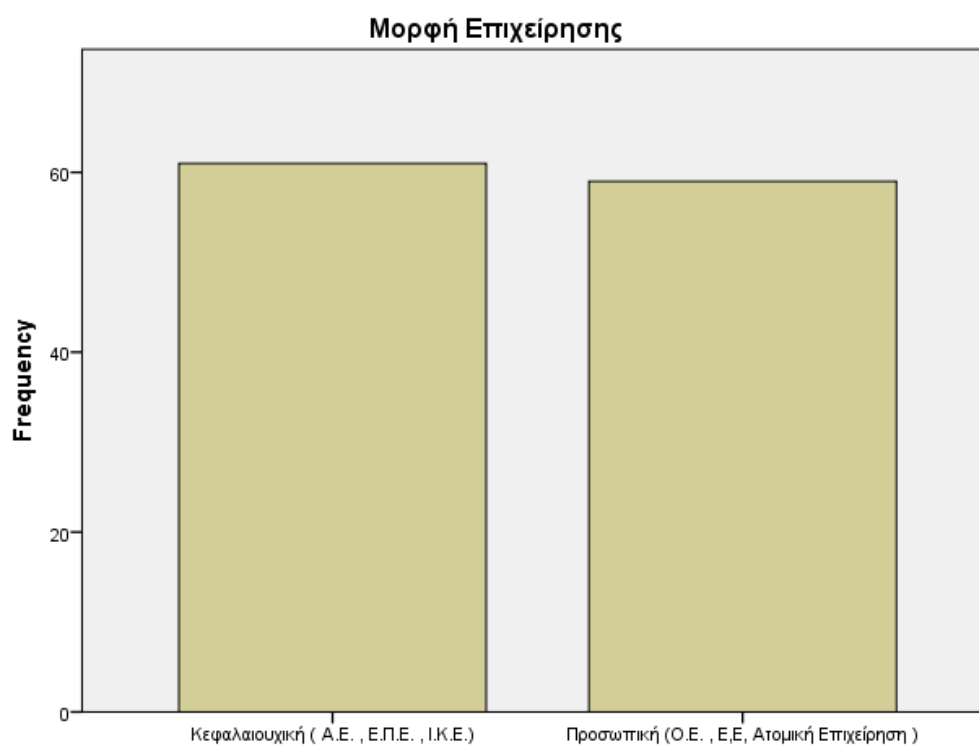
Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα & Ευρήματα

5.1 Χαρακτηριστικά Επιχείρησης

Μέσα από τις ερωτήσεις τις οποίες κλήθηκαν να απαντήσουν οι συμμετέχοντες δόθηκαν απαντήσεις σε πρώτη κλίμακα αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της επιχείρησης την οποία διαθέτουν. Ότι αφορά τη Μορφή της Επιχείρησης το 50,8% (N=61) διαθέτει μία Κεφαλαιουχική (Α.Ε. , Ε.Π.Ε. , Ι.Κ.Ε.) Επιχείρηση ενώ το 49,2% (N=59) διαθέτει μία Προσωπική (Ο.Ε. , Ε,Ε, Ατομική Επιχείρηση) Επιχείρηση.

Πίνακας 5.1: Μορφή Επιχείρησης

Μορφή Επιχείρησης					
		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Κεφαλαιουχική (Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ι.Κ.Ε.)	61	50,8	50,8	50,8
	Προσωπική (Ο.Ε. , Ε,Ε, Ατομική Επιχείρηση)	59	49,2	49,2	100,0
	Σύνολο	120	100,0	100,0	

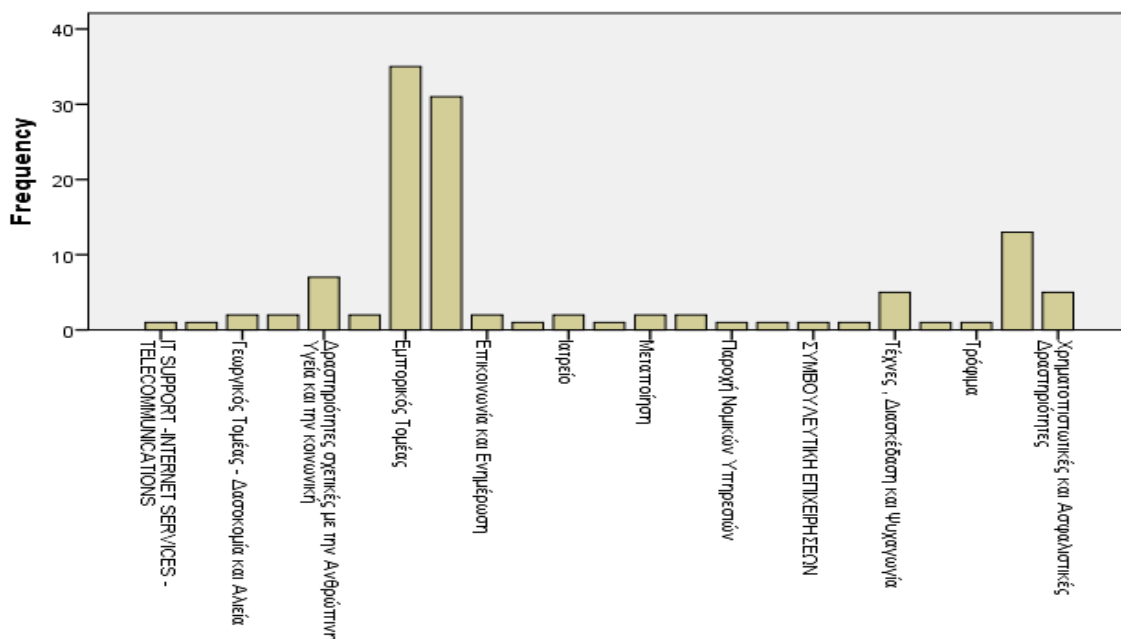
Γράφημα 5.1: Μορφή Επιχείρησης

Στο πίνακα 5.2 συνοψίζονται τα στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα αναφορικά με τον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησης. Ότι αφορά τον κλάδο δραστηριότητας της επιχείρησης το 29,2% (N=35) δραστηριοποιείται στον Εμπορικό Τομέα ενώ το 25,8% (N=31) δραστηριοποιείται στον Εμπορικό Τομέα-Επαγγελματικές, Επιστημονικές και Τεχνικές δραστηριότητες. Λίγες επιχειρήσεις 10,8% δραστηριοποιούνται στις υπηρεσίες τουρισμού και εστίασης.

Το γράφημα 5.2 παρουσιάζει αναλυτικά τους τομείς δραστηριοποίησης όλων των επιχειρήσεων, που πήραν μέρος στην έρευνα.

Πίνακας 5.2: Κλάδος Δραστηριότητας Επιχείρησης

Σε ποιο κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας δραστηριοποιείται η Επιχείρηση;				
	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Εμπορικός Τομέας	35	29,2	29,2	41,7
Επαγγελματικές , Επιστημονικές και Τεχνικές δραστηριότητες	31	25,8	25,8	67,5
Υπηρεσίες Τουρισμού και Υπηρεσίες Εστίασης	13	10,8	10,8	95,8
	120	100,0	100,0	

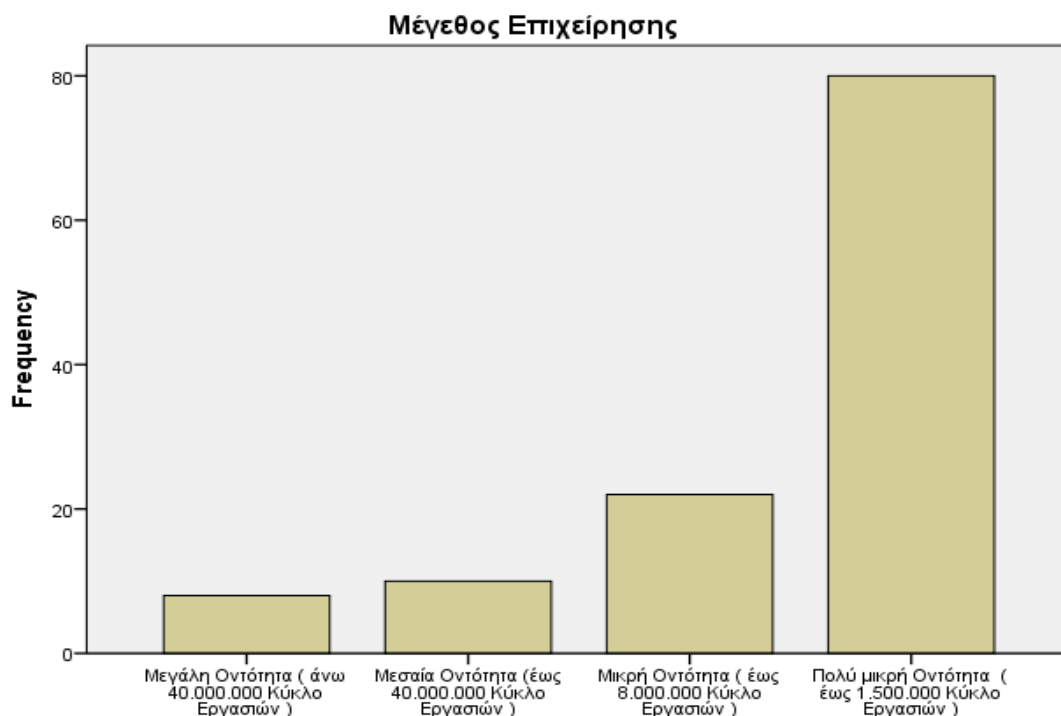

Γράφημα 5.2: Κλάδος Δραστηριότητας Επιχείρησης

Έπειτα αναφορικά με το Μέγεθος της Επιχείρησης το 66,7% (N=80) πρόκειται για Πολύ μικρή Οντότητα (έως 1.500.000 Κύκλο Εργασιών) ενώ το 18,3% (N=22) αναφέρεται σε Μικρή Οντότητα (έως 8.000.000 Κύκλο Εργασιών).

Πίνακας 5.3: Μέγεθος Επιχείρησης

Μέγεθος Επιχείρησης		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Μεγάλη Οντότητα (άνω 40.000.000 Κύκλο Εργασιών)	8	6,7	6,7	6,7	
Μεσαία Οντότητα (έως 40.000.000 Κύκλο Εργασιών)	10	8,3	8,3	15,0	
Μικρή Οντότητα (έως 8.000.000 Κύκλο Εργασιών)	22	18,3	18,3	33,3	
Πολύ μικρή Οντότητα (έως 1.500.000 Κύκλο Εργασιών)	80	66,7	66,7	100,0	
Σύνολο	120	100,0	100,0		

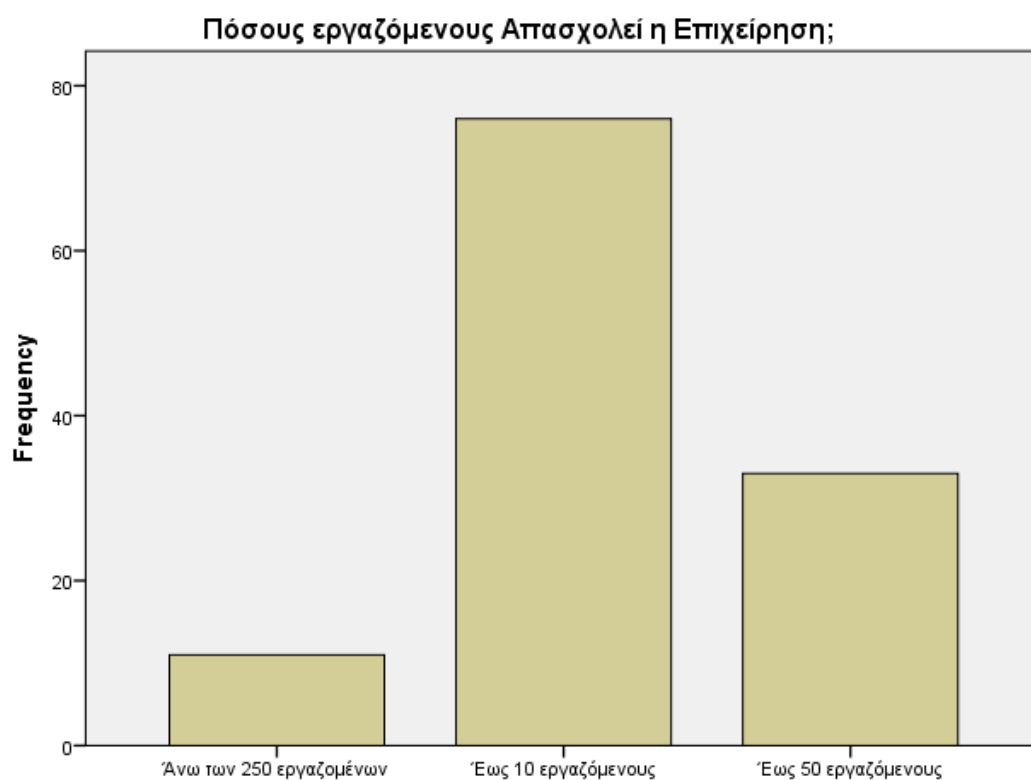

Γράφημα 5.3: Μέγεθος Επιχείρησης

Ως προς το πλήθος των εργαζομένων που απασχολεί η επιχείρηση, το 63,3% (N=76) αυτών απασχολεί Έως 10 εργαζόμενους ενώ το 27,5% (N=33) απασχολεί Έως 50 εργαζόμενους.

Πίνακας 5.4: Εργαζόμενοι Επιχείρησης

Πόσους εργαζόμενους Απασχολεί η Επιχείρηση;					
		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Άνω των 250 εργαζομένων	11	9,2	9,2	9,2
	Έως 10 εργαζόμενους	76	63,3	63,3	72,5
	Έως 50 εργαζόμενους	33	27,5	27,5	100,0
	Σύνολο	120	100,0	100,0	

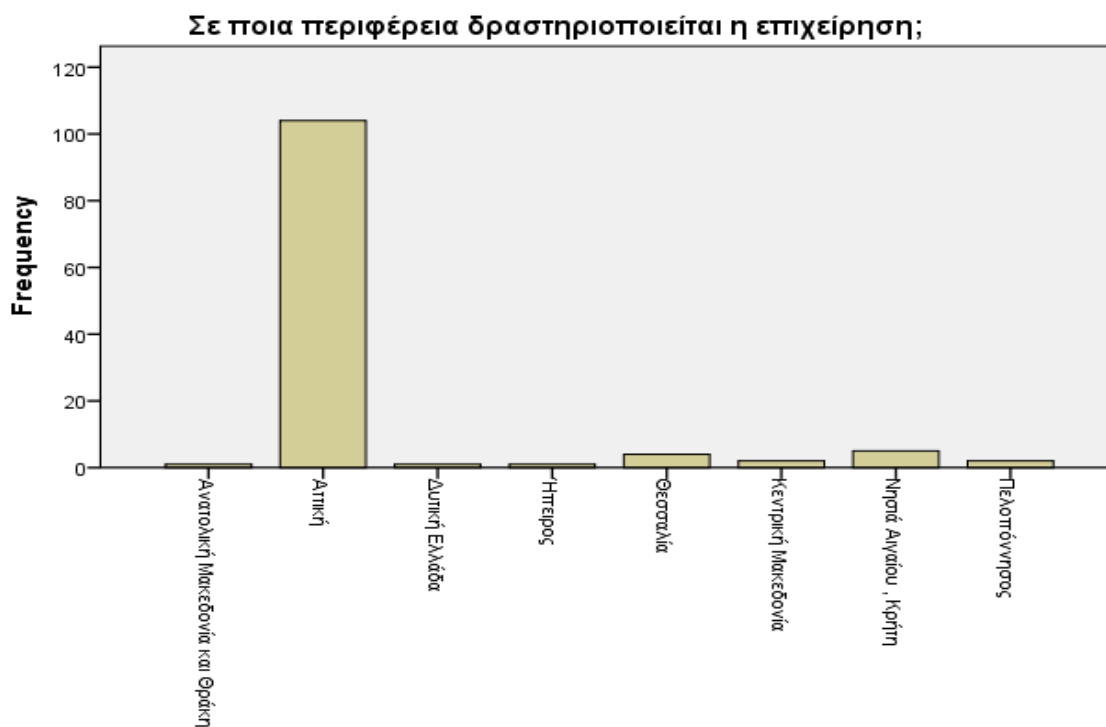

Γράφημα 5.4: Εργαζόμενοι Επιχείρησης

Η Περιφέρεια Δραστηριότητας της Επιχείρησης που κυριαρχεί είναι η Αττική με 86,7% (N=104) και με μεγάλη διαφορά έναντι των υπολοίπων περιφερειών.

Πίνακας 5.5: Περιφέρεια Δραστηριότητας Επιχείρησης

Σε ποια περιφέρεια δραστηριοποιείται η επιχείρηση;					
		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	1	,8	,8	,8
	Αττική	104	86,7	86,7	87,5
	Δυτική Ελλάδα	1	,8	,8	88,3
	Ήπειρος	1	,8	,8	89,2
	Θεσσαλία	4	3,3	3,3	92,5
	Κεντρική Μακεδονία	2	1,7	1,7	94,2
	Νησιά Αιγαίου , Κρήτη	5	4,2	4,2	98,3
	Πελοπόννησος	2	1,7	1,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0		

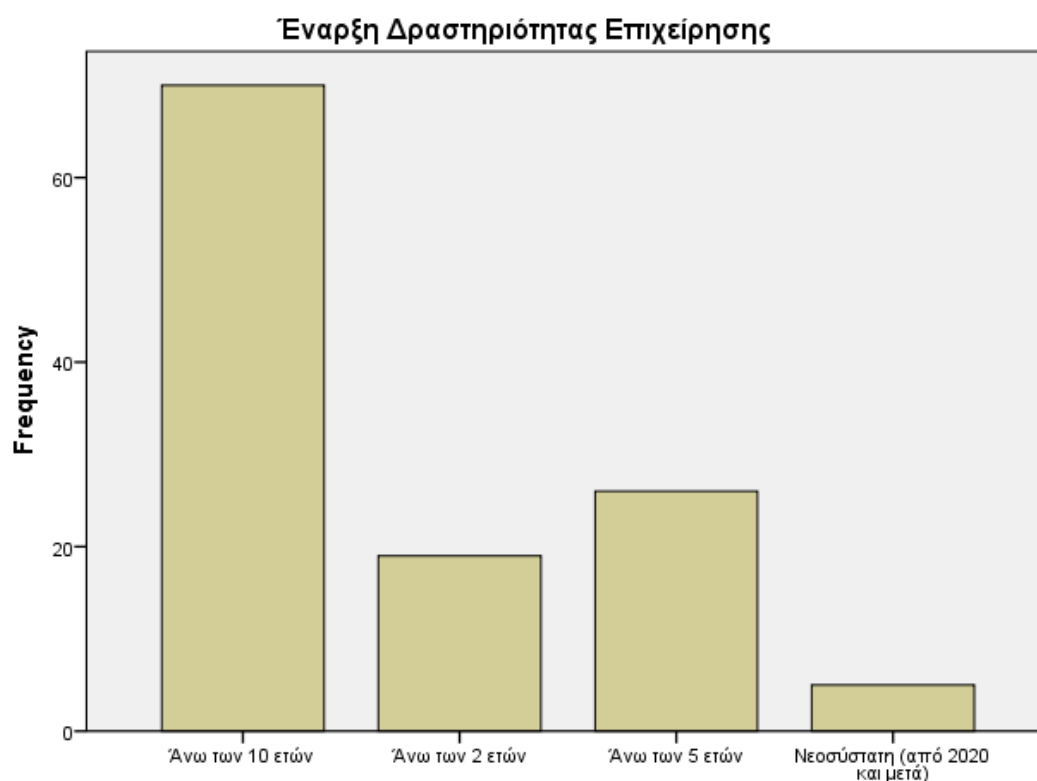

Γράφημα 5.5: Περιφέρεια Δραστηριότητας Επιχείρησης

Η Έναρξη Δραστηριότητας Επιχείρησης είναι το επόμενο μέρος στο οποίο κλήθηκαν να απαντήσουν οι ερωτηθέντες με την πλειοψηφία αυτών να σημειώνουν Άνω των 10 ετών με 58,3% (N=70) ενώ εκείνοι που διαθέτουν επιχείρηση Άνω των 5 ετών ανήκουν στο 21,7% (N=26).

Πίνακας 5.6: Έναρξη Δραστηριότητας Επιχείρησης

Έναρξη Δραστηριότητας Επιχείρησης					
		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Άνω των 10 ετών	70	58,3	58,3	58,3
	Άνω των 2 ετών	19	15,8	15,8	74,2
	Άνω των 5 ετών	26	21,7	21,7	95,8
	Νεοσύστατη (από 2020 και μετά)	5	4,2	4,2	100,0
	Σύνολο	120	100,0	100,0	

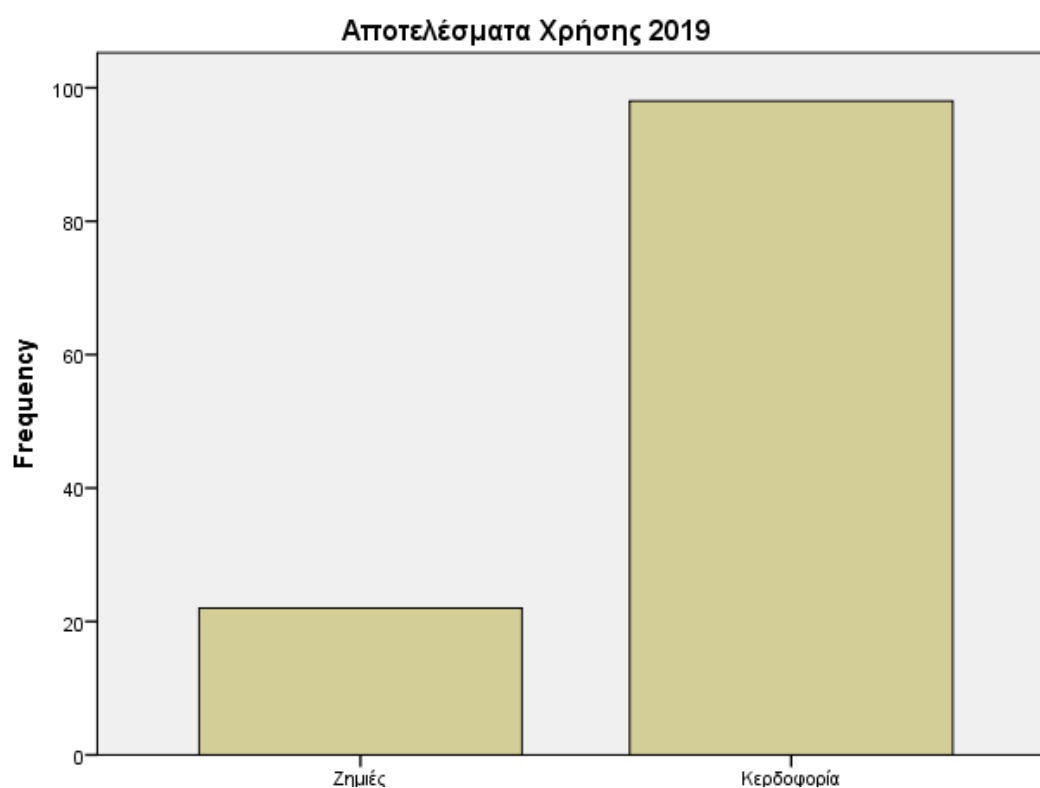
Γράφημα 5.6: Έναρξη Δραστηριότητας Επιχείρησης

Τα Αποτελέσματα Χρήσης για το έτος 2019 ανάγονται σε Κερδοφορία για το 81,7% (N=98) των επιχειρήσεων και σε Ζημιές για το 18,3% (N=22). Αν αναλογιστεί κανείς την κατάσταση πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας, όπου η λειτουργία των επιχειρήσεων παρουσίαζε μία σταδιακή βελτίωση και εμφανή σημάδια ανάκαμψης από την πολυετή κρίση που ξεκίνησε το 2009, τα αποτελέσματα χρήσης παρουσίαζαν

ανοδική πορεία και ως εκ τούτου χαρακτηρίζονταν σε μεγαλύτερο ποσοστό από κέρδος.

Πίνακας 5.7: Αποτελέσματα Χρήσης 2019

Αποτελέσματα Χρήσης 2019					
		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Ζημιές	22	18,3	18,3	18,3
	Κερδοφορία	98	81,7	81,7	100,0
	Σύνολο	120	100,0	100,0	

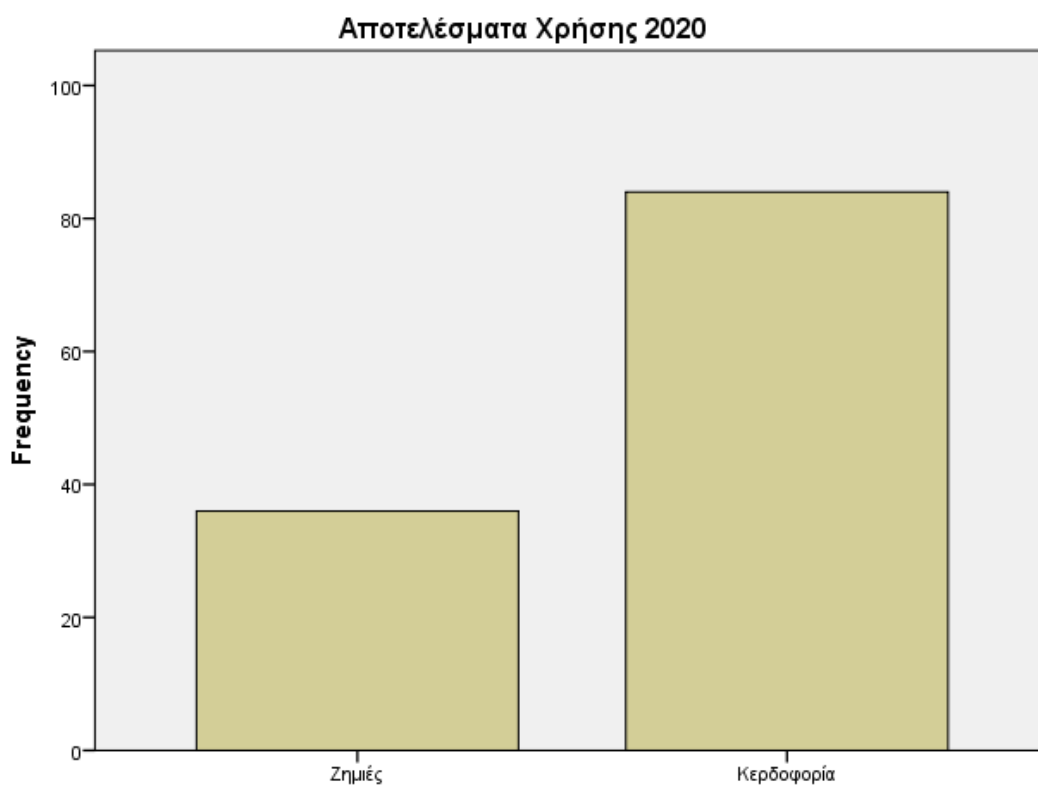

Γράφημα 5.7: Αποτελέσματα Χρήσης 2019

Ότι αφορά τα Αποτελέσματα Χρήσης για το έτος 2020 ανάγονται σε Κερδοφορία για το 70% (N=84) των επιχειρήσεων και σε Ζημιές για το 30% (N=36). Εν αντιθέσει με το προηγούμενο έτος (2019), κατά το οποίο υπήρχε αισθητή ανάκαμψη και ποσοστό κερδοφορίας που σημείωνε μεγάλη διαφορά από το αντίστοιχο των ζημιών, με το ξέσπασμα της πανδημίας το 2020 παρατηρείται μία αύξηση του ποσοστού των ζημιών και αντίστοιχη μείωση του κέρδους. Μάλιστα παρατηρείται ότι το ποσοστό των ζημιών φτάνει σε τέτοια επίπεδα που σχεδόν αγγίζει το μισό του συνολικού ποσοστού των ζημιών.

Πίνακας 5.8 Αποτελέσματα Χρήσης 2020

Αποτελέσματα Χρήσης 2020					
		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Ζημιές	36	30,0	30,0	30,0
	Κερδοφορία	84	70,0	70,0	100,0
	Σύνολο	120	100,0	100,0	

Γράφημα 5.8 Αποτελέσματα Χρήσης 2020

5.2 Ερευνητικά Ερώτημα Μελέτης

Ερευνητικό Ερώτημα 1: Ποιο είναι το αντίκτυπο και η ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων στην κρίση της πανδημίας Covid-19;

Στη συνέχεια αναλύεται ο τρόπος και οι δράσεις των Ελληνικών Επιχειρήσεων η ανταπόκρισή τους καθώς και το αντίκτυπο της πανδημίας σε αυτές. Μέσα από τον πίνακα 5.9 παρατηρείται η ώθηση που δόθηκε στις επιχειρήσεις να κατανοήσουν ότι η πανδημία ήταν μία αιτία που έπρεπε προβούν σε μία άμεση ανάληψη δράσης. Πιο συγκεκριμένα με ποσοστό **34,2% (N=41)** αυτό πραγματοποιήθηκε *όταν ο αριθμός των επιβεβαιωμένων κρουσμάτων άρχισε να αυξάνεται* ενώ έπεται η *Επιβολή του Lockdown* με ποσοστό **31,7% (N=38)**.

Πίνακας 5.9: Τί ώθησε αρχικά την επιχείρηση να αποφασίσει ότι ο Covid-19 ήταν μια κρίση που απαιτούσε άμεση ανάληψη δράσης,

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Όταν τα πολύ πρώιμα κρούσματα του ιού εμφανίστηκαν στην Κίνα	8	6,7	6,7	6,7
Όταν εμφανίστηκαν κρούσματα στην γειτονική Ιταλία	2	1,7	1,7	8,3
Όταν επιβλήθηκε το lockdown	38	31,7	31,7	40,0
Όταν η Ελληνική Κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι πρόκειται περί κρίσης	23	19,2	19,2	59,2
Όταν ο αριθμός των επιβεβαιωμένων κρουσμάτων άρχισε να αυξάνεται	41	34,2	34,2	93,3
Όταν οι συνεργάτες και οι ανταγωνιστές της επιχείρησης έλαβαν δράση	7	5,8	5,8	99,2
Το είδος δραστηριότητας-διαχρονική ζήτηση	1	,8	,8	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Μέσα από τον πίνακα 5.10 παρατηρείται ο αντίκτυπος της πανδημίας Covid-19 στην Επιχείρηση. Πιο συγκεκριμένα με ποσοστό 31,7% (N=38) υπήρξε *Περιορισμένη Αρνητική επίδραση* ενώ έπεται η *Σημαντική Αρνητική επίδραση* με ποσοστό 22,5% (N=27).

Πίνακας 5.10: Ποιος είναι ο αντίκτυπος της Πανδημίας Covid-19 στην Επιχείρηση;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Δεν είναι δυνατή η αξιολόγηση αυτή την στιγμή	13	10,8	10,8	10,8
Καμία επίδραση	13	10,8	10,8	21,7
Περιορισμένη Αρνητική επίδραση	38	31,7	31,7	53,3
Περιορισμένη θετική επίδραση	15	12,5	12,5	65,8
Σημαντική αρνητική επίδραση	27	22,5	22,5	88,3
Σημαντική θετική επίδραση	14	11,7	11,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Ακολουθεί ο πίνακας 5.11 όπου αναπαρίστανται τα *σχέδια δράσης της επιχείρησης πριν το ξέσπασμα της πανδημίας Covid-19*. Πιο συγκεκριμένα το ποσοστό 65,8% (N=79) αναφέρθηκε *σε Κανένα από τα Παραπάνω* ενώ έπεται το *Σχέδιο επιχειρησιακής βιωσιμότητας* με ποσοστό 21,7% (N=26).

Πίνακας 5.11: Πριν το ξέσπασμα της Πανδημίας Covid-19 , η επιχείρηση είχε κάποιο από τα ακόλουθα σχέδια δράσης;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Κανένα από τα παραπάνω	79	65,8	65,8	65,8
Όλα τα παραπάνω	1	,8	,8	66,7
Πλάνο Πανδημίας	3	2,5	2,5	69,2
Σχέδιο Αντιμετώπισης Κρίσεων	11	9,2	9,2	78,3
Σχέδιο επιχειρησιακής βιωσιμότητας	26	21,7	21,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Έπεται ο πίνακας 5.12 όπου αναπαρίστανται τα **σχέδια που έχουν χρησιμοποιηθεί ως μέρος της απόκρισης της επιχείρησης στον Covid-19**. Πιο συγκεκριμένα το ποσοστό **39,2% (N=47)** αναφέρθηκε **σε Κανένα από τα Παραπάνω και στο Σχέδιο επιχειρησιακής βιωσιμότητας** ισόποσα.

Πίνακας 5.12: Σήμερα, ποιο από τα παρακάτω σχέδια έχει χρησιμοποιηθεί ως μέρος της απόκρισης της επιχείρησης στον Covid-19

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Εκπρωτικές προσφορές με σημαντική μείωση και διευκόλυνση πληρωμών	1	,8	,8	,8
	Κανένα από τα παραπάνω	47	39,2	39,2	40,0
	Όλα τα παραπάνω	1	,8	,8	40,8
	Πλάνο Πανδημίας	7	5,8	5,8	46,7
	Σχέδιο Αντιμετώπισης Κρίσεων	17	14,2	14,2	60,8
	Σχέδιο επιχειρησιακής βιωσιμότητας	47	39,2	39,2	100,0
	Σύνολο	120	100,0	100,0	

Έπεται ο πίνακας 5.13 όπου αναφέρεται αν **υφίσταται εντός της επιχείρησης ομάδα επικεντρωμένη άμεσα στην αξιολόγηση του αντίκτυπου του Covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική**. Ειδικότερα το **60% (N=72)** ανέφερε ότι **Όχι, δεν υφίσταται πρόσωπο που να αξιολογεί τον αντίκτυπο του covid-19** ενώ ακολουθεί η διατύπωση **Ναι, σε κάποιο βαθμό - έχουν οριστεί υπεύθυνοι για την αξιολόγηση** με ποσοστό **28,3% (N=34)**.

Πίνακας 5.13: Εντός της επιχείρησης, υφίσταται ομάδα επικεντρωμένη άμεσα στην αξιολόγηση του αντίκτυπου του Covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Δεν γνωρίζω .	7	5,8	5,8	5,8
	Ναι, σε κάποιο βαθμό - έχουν οριστεί υπεύθυνοι για την αξιολόγηση	34	28,3	28,3	34,2
	Ναι, υπάρχουν εξειδικευμένα μέλη ομάδας	7	5,8	5,8	40,0
	Όχι, δεν υφίσταται πρόσωπο που να αξιολογεί τον αντίκτυπο του covid-19	72	60,0	60,0	100,0
	Σύνολο	120	100,0	100,0	

Μέσα από τον πίνακα 5.14 αναφέρεται το επίπεδο επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στους τομείς της επιχείρησης. Ειδικότερα ο τομέας που αντιστοιχεί στις Πωλήσεις/Μάρκετινγκ αναφέρει το ποσοστό 44,2%(N=53)-Περιορισμένη Επίδραση (Ελάχιστη απειλή για τον Οργανισμό), ο τομέας που αντιστοιχεί στη Χρηματοδότηση και ρευστότητα αναφέρει με ποσοστό 45,8%(N=55)- Περιορισμένη Επίδραση (Ελάχιστη απειλή για τον Οργανισμό), ο τομέας Ανθρώπινου δυναμικού 39,2% (N=47) στην ίδια κατηγορία, ο τομέας Παραγωγική διαδικασία αναφέρει Καμία Επίδραση (Ο covid-19 δεν αποτελεί απειλή για τον Οργανισμό)-35,8% (N=43), η Εφοδιαστική Αλυσίδα αναφέρει επίσης Καμία Επίδραση (Ο covid-19 δεν αποτελεί απειλή για τον Οργανισμό)-32,5% (N=39) και οι Κανονιστικές Ρυθμίσεις, Νομοθεσία με 48,3% (N=58) ανέφερε Περιορισμένη Επίδραση (Ελάχιστη απειλή για τον Οργανισμό).

Πίνακας 5.14 : Ποιο είναι το επίπεδο επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στους ακόλουθους τομείς της επιχείρησης;

Ποιο είναι το επίπεδο επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στους ακόλουθους τομείς της επιχείρησης ;	Καμία Επίδραση (Ο covid-19 δεν αποτελεί απειλή για τον Οργανισμό)	Περιορισμένη Επίδραση (Ελάχιστη απειλή για τον Οργανισμό)	Σημαντική Επίδραση (Κρίσιμη απειλή για τον οργανισμό που μπορεί να μετριαστεί)	Κρίσιμη επίδραση (Υπαρξιακή απειλή για τον οργανισμό)	Δεν γνωρίζω
Πωλήσεις / Μάρκετινγκ	25%(N=30)	44,2%(N=53)	20,8%(N=25)	8,3%(N=10)	1,7%(N=2)
Χρηματοδότηση και ρευστότητα	20%(N=24)	45,8%(N=55)	24,2%(N=29)	9,2%(N=11)	0,8%(N=1)
Ανθρώπινο δυναμικό	35,8%(N=43)	39,2%(N=47)	17,5%(N=21)	6,7%(N=8)	0,8%(N=1)
Παραγωγική διαδικασία	35,8%(N=43)	31,7%(N=38)	23,3%(N=28)	5,8%(N=7)	3,3%(N=4)
Εφοδιαστική Αλυσίδα	32,5%(N=39)	29,2%(N=35)	25,8%(N=31)	7,5%(N=9)	5%(N=6)
Κανονιστικές Ρυθμίσεις, Νομοθεσία	23,3%(N=28)	48,3%(N=58)	14,2%(N=17)	11,7%(N=14)	2,5%(N=3)

Μέσα από τον πίνακα 5.15 αναφέρεται *δεδομένου του αντίκτυπου του Covid-19 ο βαθμός κατά τον οποίο ήταν προετοιμασμένη η επιχείρηση σε διαφορετικά επίπεδα*. Συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι *Η επιχείρηση έχει διαχειριστεί αποτελεσματικά τον αντίκτυπο του covid-19* με ποσοστό συμφωνίας **41,7%(N=50)** και ότι *Η επιχείρηση ανέπτυξε σχέδιο δράσης για πιθανές μελλοντικές κρίσεις* **38,3%(N=46)** επίσης δηλώνοντας το ποσοστό συμφωνίας. Και στις δύο περιπτώσεις το ποσοστό συμφωνίας συμπίπτει με την πλειοψηφία των ερωτηθέντων στη συγκεκριμένη ερώτηση,

κατάσταση η οποία υποδηλώνει και το βαθμό ετοιμότητας των επιχειρήσεων στην αποτελεσματική διαχείρισης έπειτα από το ξέσπασμα της πανδημίας καθώς και στην ανάπτυξη στρατηγικού σχεδιασμού που θα στόχευε σε αυτό. Αναφορικά με το ότι ***H επιχείρηση ήταν καλά προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει τον αντίκτυπο του covid-19*** η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (**38,3% (N=46)**) δήλωσε ότι Ούτε Συμφωνώ Ούτε Διαφωνώ, κατάσταση η οποία δηλώνει ότι οι επιχειρήσεις δεν ήταν σε θέση να προβλέψουν το ξέσπασμα μίας κατάστασης όπως αυτή ώστε να είναι καλά προετοιμασμένες.

Πίνακας 5.15 : Λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο του Covid-19 στην επιχείρηση μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις;

Λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο του Covid-19 στην επιχείρηση μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις;	Συμφωνώ Απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε Συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ Απόλυτα
Η επιχείρηση , ήταν καλά προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει τον αντίκτυπο του covid-19	13,3% (N=16)	30%(N=36)	38,3%(N=46)	12,5%(N=15)	5%(N=6)
Η επιχείρηση έχει διαχειριστεί αποτελεσματικά τον αντίκτυπο του covid 19	25,8%(N=31)	41,7%(N=50)	24,2%(N=29)	6,7%(N=8)	----
Η επιχείρηση ανέπτυξε σχέδιο δράσης για πιθανές μελλοντικές κρίσεις	15,8%(N=19)	38,3%(N=46)	27,5%(N=33)	15,8%(N=19)	----

Ερευνητικό Ερώτημα 3: Ποια είναι τα προβλήματα των Ελληνικών επιχειρήσεων εν μέσω κρίσης πανδημίας;

Μέσα από τους πίνακες 5.16 και 5.17 δίνονται τα μέρη στα οποία έχει απευθυνθεί η επιχείρηση για εξωτερική βοήθεια κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid-19 και τις ενέργειες όταν συνειδητοποίησε ότι έχει σημαντικό δυνητικό αντίκτυπο. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τον πίνακα 5.16 αποτυπώνεται η ενέργεια των **Κρατικών Οικονομικών Ενισχύσεων** στις οποίες προχώρησαν η πλειοψηφία των επιχειρήσεων (17,5% (N=21)).

Πίνακας 5.16: Σε ποιο από τα ακόλουθα τρίτα μέρη, εάν υπάρχει, έχει απευθυνθεί η επιχείρηση για εξωτερική βοήθεια κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid-19;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Δεν λάβαμε ενισχύσεις ή δεν αναζητήσαμε βοήθεια	29	24,2	24,2	24,2
	Ενίσχυση ρευστότητας μέσω δανεισμού	11	9,2	9,2	33,3
	Κρατικές Οικονομικές Ενισχύσεις	21	17,5	17,5	50,8
	Λογιστική - Φορολογική Υποστήριξη	12	10,0	10,0	66,7

Στο πίνακα 5.17 αποτυπώνονται οι στατιστικά σημαντικές απαντήσεις στην ερώτηση σχετικά με τις ενέργειες στις οποίες προχώρησε η επιχείρηση όταν συνειδητοποίησε το δυνητικό αντίκτυπο της πανδημίας, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων (24,3%) δήλωσε Ενσωμάτωση νέων υποστηρικτικών τεχνολογιών, ενώ έπεται το ποσοστό εκείνων (15,8%) δήλωσε κανένα από τα προαναφερθέντα, ενώ ακολουθεί με ποσοστό 10% η έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό της επιχείρησης.

Πίνακας 5.17: Σε ποιες από τις ακόλουθες ενέργειες προέβη η επιχείρηση , όταν αναγνώρισε ότι ο Covid-19 μπορεί να έχει σημαντικό δυνητικό αντίκτυπο;

Σε ποιες από τις ακόλουθες ενέργειες προέβη η επιχείρηση , όταν αναγνώρισε ότι ο Covid-19 μπορεί να έχει σημαντικό δυνητικό αντίκτυπο;					
		Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
	Έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό της επιχείρησης	12	10,1	10,1	39,2
	Ενσωμάτωση νέων υποστηρικτικών τεχνολογιών, Έμφαση στον ψηφιακό	29	24,3	1,7	66,7
	Κανένα από τα παραπάνω	19	15,8	15,8	86,7

Μέσα από τους ακόλουθους 2 πίνακες 5.18 και 5.19 αναφέρεται αν η επιχείρηση έχει προβεί σε καταγγελίες /τροποποιήσεις των συμβάσεων εργασίας εξ αιτίας της πανδημίας Covid-19 και σε ποσοστό μείωσης προσωπικού. Ειδικότερα, ο πίνακας 5.18 αναφέρει ότι το 81,7% των επιχειρήσεων δεν προχώρησε σε καταγγελίες/τροποποιήσεις των συμβάσεων εργασίας εξ αιτίας της πανδημίας Covid-19 αλλά αντιθέτως διατηρήθηκαν όλες οι θέσεις εργασίας ενώ έπονται οι υπόλοιπες τοποθετήσεις των ατόμων με μικρότερα ποσοστά εμφάνισης.

Πίνακας 5.18: Έχετε προβεί σε καταγγελίες /τροποποιήσεις των συμβάσεων εργασίας εξ αιτίας της πανδημίας Covid-19;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Δεν απασχολώ προσωπικό	4	3,3	3,3	3,3
Δεν υπήρξε η δυνατότητα ανανέωσης συμβάσεων ορισμένου Χρόνου	3	2,5	2,5	5,8
Επιβλήθηκε καθεστώς μερικής Απασχόλησης	5	4,2	4,2	10,0
Ναι, Έπρεπε να περιοριστεί η απασχόληση- Καταγγελίες συμβάσεων	4	3,3	3,3	13,3
Ναι, Έπρεπε να περιοριστεί η απασχόληση- Καταγγελίες συμβάσεων,	1	,8	,8	14,2
Ναι, Μπήκαν μερικοί εργαζόμενοι σε αναστολή	1	,8	,8	15,0
Όχι , Διατηρήθηκαν όλες οι θέσεις Εργασίας	98	81,7	81,7	96,7
Όχι , Διατηρήθηκαν όλες οι θέσεις Εργασίας, δεν υπάρχει προσωπικό	1	,8	,8	97,5
Όχι, Διατηρήθηκαν όλες οι θέσεις Εργασίας, Επιβλήθηκε καθεστώς μειώσεων	3	2,5	2,5	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Ο πίνακας 5.19 μας πληροφορεί για τα διαφορετικά ποσοστά μείωσης προσωπικού που δηλώθηκαν από τις επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, το 54,2% εξ αυτών προέβησε σε 30%-40% μείωση του προσωπικού ενώ έπεται το 1%-10% της μείωσης προσωπικού (41,7%).

Πίνακας 5.19: Ποσοστό μείωσης προσωπικού

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Μεταξύ 30% - 40%	65	54,2	54,2	54,2
Άνω 50%	1	,8	,8	55,0
Μεταξύ 1% -10%	50	41,7	41,7	96,7
Μεταξύ 10% - 30%	4	3,3	3,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Οι επόμενοι 2 πίνακες αναφέρονται στο αν έχει επωφεληθεί η επιχείρηση από τα μέτρα στήριξης της Κυβέρνησης και ποια μέτρα υποστήριξης πιστεύουν ότι είναι απαραίτητα στην τρέχουσα κατάσταση. Ο πίνακας 5.20 παρέχει πληροφορίες σχετικά με τα μέτρα στήριξης εκ μέρους της Κυβέρνησης και κατά πόσο η επιχείρηση επωφελήθηκε από αυτά. Ως εκ τούτου, το **48,3%** δήλωσε *ότι έχει επωφεληθεί και έχει λάβει κρατική οικονομική ενίσχυση* ενώ έπεται με μικρή διαφορά (**43,3%**) το ποσοστό των επιχειρήσεων που δεν προβλέπεται Οικονομική Ενίσχυση για τον οργανισμό τους.

Πίνακας 5.20: Έχει επωφεληθεί η επιχείρηση από τα μέτρα στήριξης της Κυβέρνησης;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Ναι, Αναμονή Λήψης Κρατικής Οικονομικής Ενίσχυσης	10	8,3	8,3	8,3
Ναι, Λήψη Κρατικής Οικονομικής Ενίσχυσης	58	48,3	48,3	56,7
Όχι, δεν προβλέπεται Οικονομική Ενίσχυση για την Επιχείρηση	52	43,3	43,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Ο πίνακας 5.21 παρέχει πληροφορίες σχετικά με το ποια μέτρα πιστεύεται ότι είναι απαραίτητα στην παρούσα κατάσταση με την πλειοψηφία (**13,3%**) να δηλώνει το συνδυασμό *Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων, Πρόβλεψη εκπτώσεων*, ενώ έπονται διαφορετικοί συνδυασμοί οι οποίοι γίνονται εμφανείς μέσα από τον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 5.21: Ποια μέτρα υποστήριξης πιστεύετε ότι είναι απαραίτητα στην τρέχουσα κατάσταση;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Άμεση Κρατική Οικονομική Ενίσχυση	13	10,8	10,8	10,8
Άμεση Κρατική Οικονομική Ενίσχυση, Τροποποίηση Εργατικής Νομοθεσίας	2	1,7	1,7	12,5
Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων	11	9,2	9,2	21,7
Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων, Άμεση Κρατική Στήριξη	3	2,5	2,5	24,2
Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων, Άμεση Κρατική Οικονομική	1	,8	,8	25,0
Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων, Πρόβλεψη εκπτώσεων	14	11,7	11,7	36,7
Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων, Πρόβλεψη εκπτώσεων	16	13,3	13,3	50,0
Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων, Πρόβλεψη εκπτώσεων	5	4,2	4,2	54,2
Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων, Τροποποίηση Νομοθεσία	4	3,3	3,3	59,2
Δεν απαιτούνται μέτρα υποστήριξης	14	11,7	11,7	70,8
Πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή Φορολογικών Υποχρεώσεων	16	13,3	13,3	84,2
Πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή Φορολογικών Υποχρεώσεων	3	2,5	2,5	86,7
Πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή Φορολογικών Υποχρεώσεων	8	6,7	6,7	93,3
Πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή Φορολογικών Υποχρεώσεων	2	1,7	1,7	95,0
Τροποποίηση Νομοθεσίας Εργατικού Δικαίου	5	4,2	4,2	99,2
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Ακολούθως αναφέρεται η εκτίμηση για την επίδραση οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης τη χρήση 2021 σε σύγκριση με τα οικονομικά μεγέθη της προηγούμενης χρήσης 2020. Μέσα από τον πίνακα 5.22 αναφέρεται ότι ο κύκλος εργασιών θα αυξηθεί ελαφρώς (35%) όπως επίσης και τα Καθαρά αποτελέσματα προ φόρων (EBIT) επίσης θα αυξηθούν ελαφρά (38,3%).

Πίνακας 5.22: Ποια είναι η εκτίμηση για την επίδραση των παρακάτω οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης , την τρέχουσα χρήση (2021) σε σύγκριση με τα οικονομικά μεγέθη της προηγούμενης χρήσης (2020);

Ποια είναι η εκτίμηση για την επίδραση των παρακάτω οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης , την τρέχουσα χρήση (2021) σε σύγκριση με τα οικονομικά μεγέθη της προηγούμενης χρήσης (2020);	Καμία μεταβολή	θα αυξηθεί ελαφρώς	θα αυξηθεί σημαντικά	θα μειωθεί ελαφρώς	θα μειωθεί σημαντικά
Κύκλος Εργασιών	14,2% (N=17)	35%(N=42)	10%(N=12)	17,5%(N=21)	9,2%(N=11)
Καθαρά αποτελέσματα προ φόρων (EBIT)	15,8%(N=19)	38,3%(N=46)	5%(N=6)	15%(N=18)	9,2%(N=11)

Ερευνητικό Ερώτημα 4: Ποιες είναι οι ευκαιρίες που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις εν μέσω της κρίσης πανδημίας;

Μέσα από τον πίνακα 5.23 (που παρουσιάζει τις στατιστικά σημαντικές απαντήσεις) γίνεται κατανοητό ότι η κυριότερη στρατηγική που μπορεί να ληφθεί για την βελτίωση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης κατά τη διάρκεια αλλά και μετά το Covid-19 είναι με 19,2% (N=23) η **Προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών**.

Εν συνεχεία, δίνονται οι διαφορετικοί συνδυασμοί απαντήσεων που έχουν δοθεί από τους συμμετέχοντες και ως εκ τούτου υποδηλώνουν τη βαρύτητα της κάθε τοποθέτησης. Κατ' αυτόν τον τρόπο το 9% (N=11) των επιχειρήσεων του δείγματος δήλωσαν την **Προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών σε συνδυασμό με την μείωση τιμής επιλεγμένων προϊόντων**.

Πίνακας 5.23: Ποιες είναι οι πιο σημαντικές στρατηγικές για την βελτίωση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης κατά τη διάρκεια και μετά το Covid-19 ;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Αλλαγή όρων πληρωμής (π.χ. δημιουργία προγράμματος πληρωμής)	5	4,2	4,2	8,3
Μείωση τιμής επιλεγμένων προϊόντων ή υπηρεσιών	5	4,2	4,2	28,3
Προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών	23	19,2	19,2	54,2
Προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών, Δημιουργία συνεργασιών	6	4,8	4,8	73,3
Προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών, Μείωση τιμής επιλεγμένων προϊόντων	11	9,0	9,0	90,0

Πίνακας 5.24 Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ότι η επιχείρηση , έλαβε υπόψη τις προσωπικές /συναισθηματικές ανάγκες των υπαλλήλων της κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Δεν γνωρίζω	9	7,5	7,5	7,5
Διαφωνώ Απόλυτα	3	2,5	2,5	10,0
Ούτε συμφωνώ , ούτε διαφωνώ	22	18,3	18,3	28,3
Συμφωνώ	52	43,3	43,3	71,7
Συμφωνώ Απόλυτα	34	28,3	28,3	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Σύμφωνα με τον πίνακα 5.24 το 43,3% (N=52) των ερωτηθέντων συμφωνεί στο γεγονός ότι η επιχείρηση , έλαβε υπόψη τις προσωπικές/συναισθηματικές ανάγκες των υπαλλήλων της κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19 ενώ μέσα από τον πίνακα 5.25 αναφέρεται ότι το 27,5% (N=33) των ερωτηθέντων πιστεύει ότι αν δεν υπήρχε το lockdown, θα υπήρχε αύξηση εργασιών στην επιχείρηση.

Πίνακας 5.25: Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο σχετικό με τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματικότητα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Έγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Αν δεν υπήρχε το lockdown, θα υπήρχε αύξηση εργασιών στην επιχείρηση.	33	27,5	27,5	27,5
Ανέδειξε την ανάγκη για ευελιξία και αμεσότητα στις αποφάσεις.	15	12,5	12,5	40,0
Αυτή η κρίση είναι μια ευκαιρία που δεν πρέπει να αφήσει το κράτος	18	15,0	15,0	55,0
Δύσκολη η οικονομική ανάκαμψη των επιχειρήσεων που παρέμειναν	6	5,0	5,0	60,0
Εάν το λογιστικό γραφείο που συνεργάζομαι λειτουργούσε εγκαίρως	15	12,5	12,5	72,5
Η πανδημία Covid 19 εντάσσεται και αυτή με την σειρά της σε μια σειρά	11	9,2	9,2	81,7
Θα μπορούσαν να έχουν εμβολιαστεί κάποιοι εργαζόμενοι	11	9,2	9,2	90,8
Με προβληματίζει η μεγάλη αύξηση των πωλήσεων ηλεκτρονικών καταστημάτων	2	1,7	1,7	92,5
Μεγάλο οικονομικό κενό	1	,8	,8	93,3
Όχι	3	2,5	2,5	97,5
Στον δικό μας κλάδο και γενικότερα της τεχνολογίας οι επιπτώσεις ήταν αρνητικές	1	,8	,8	98,3
Υπήρξαν αρνητικές συνέπειες σε τομείς τουρισμού και εστίασης.	2	1,7	1,7	100,0
Σύνολο	120	100,0	100,0	

Μέσα από τον ακόλουθο πίνακα το **41,7%** των συμμετεχόντων δήλωσε ότι συμφωνεί με το ότι *η κρίση του κορονοϊού, έδωσε τη δυνατότητα στην επιχείρηση να αναδείξει την κοινωνική της ευθύνη και να αξιολογήσει πόσο συνεπείς είναι με τις εταιρικές της αξίες* ενώ στο ότι *δύναται να προκύψουν οφέλη από την τηλεργασία που θα οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας*, το 28,3% των ερωτηθέντων δήλωσε ότι ούτε συμφωνεί ούτε διαφωνεί.

Πίνακας 5.26: Λαμβάνοντας υπόψη την πορεία της επιχείρησής σας από το ξέσπασμα του Covid-19 μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις;

Λαμβάνοντας υπόψη την πορεία της επιχείρησής σας από το ξέσπασμα του Covid-19 μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις;	Συμφωνώ Απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε Συμφωνώ , Ούτε Διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ Απόλυτα
Η κρίση του κορονοϊού, έδωσε τη δυνατότητα στην επιχείρηση να αναδείξει την κοινωνική της ευθύνη και να αξιολογήσει πόσο συνεπείς είναι με τις εταιρικές της αξίες.	20% (N=24)	41,7%(N=50)	30,8%(N=37)	4,7%(N=2)	0,8%(N=1)
Δύναται να προκύψουν οφέλη από την τηλεργασία που θα οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας	10% (N=12)	26,7%(N=32)	28,3%(N=34)	14,2%(N=17)	7,5%(N=9)

Ότι αφορά τον πίνακα 5.27 και τις πρακτικές που υιοθετήθηκαν κατά το διάστημα της πανδημίας, οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι τόσο η **Υιοθέτηση/Ενίσχυση Ψηφιακών καναλιών για την απρόσκοπτη λειτουργία της επιχείρησης**, όσο και η **Τηλεργασία** και η **Αυτοματοποίηση διαδικασιών λήψης απόφασης** θα διατηρηθούν με ποσοστά 70,8% και 53,3% , 53,3% αντίστοιχα.

Πίνακας 5.27: Πρακτικές που υιοθετήθηκαν κατά το διάστημα της πανδημίας για τις οποίες υπάρχει εκτίμηση ότι θα παραμείνουν και μετά από αυτή

Πρακτικές που υιοθετήθηκαν κατά το διάστημα της πανδημίας για τις οποίες υπάρχει εκτίμηση ότι θα παραμείνουν και μετά από αυτή	Ναι	Όχι
Υιοθέτηση /Ενίσχυση Ψηφιακών καναλιών για την απρόσκοπτη λειτουργία της επιχείρησης	70,8% (N=85)	29,2%(N=35)
Τηλεργασία	53,3% (N=64)	46,7% (N=56)
Αυτοματοποίηση διαδικασιών λήψης απόφασης	53,3% (N=64)	46,7% (N=56)

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα- Προτάσεις

6.1 Συμπεράσματα

Στη διπλωματική εξετάστηκαν οι επιπτώσεις της πανδημίας στην ελληνική επιχειρηματικότητα. Απώτερος στόχος ήταν να εντοπιστούν οι προκλήσεις και να αξιοποιηθούν οι νέες ευκαιρίες. Τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας είναι τα παρακάτω: α) ποιο είναι το αντίκτυπο και η ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων στην κρίση της πανδημίας Covid-19; β) ποια είναι η αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 από τη πλευρά των ελληνικών επιχειρήσεων; γ) ποια είναι τα προβλήματα των Ελληνικών επιχειρήσεων εν μέσω κρίσης πανδημίας; και δ) ποιες είναι οι ευκαιρίες που μπορούν να εκμεταλλευτούν οι Ελληνικές επιχειρήσεις εν μέσω της κρίσης πανδημίας;

Για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων επιλέχτηκε η ποσοτική μέθοδος έρευνας και η χρήση δομημένου ερωτηματολογίου, που μοιράστηκε ηλεκτρονικά. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από 120 επιχειρήσεις της Ελλάδας (κυρίως της Περιφέρειας Αττικής) οι 61 εκ των οποίων ήταν κεφαλαιουχικές ενώ οι 59 προσωπικές. Στην έρευνα συμμετείχαν άτομα από επιχειρήσεις διάφορων κλάδων. Το μεγαλύτερο ποσοστό εξ αυτών 66,7% είναι πολύ μικρές οντότητες με κύκλο εργασιών έως 1.500.000 και έως 10 εργαζόμενους. Το δείγμα προσεγγίστηκε με δειγματοληψία ευκολίας.

Μέσα από την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαφάνηκαν οι κυριότερες προκλήσεις αλλά και οι ευκαιρίες με τις οποίες ήρθαν αντιμέτωπες οι ελληνικές επιχειρήσεις τον καιρό της πανδημίας. **Αρχικά, τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι η πανδημία έδωσε την ευκαιρία στις ελληνικές επιχειρήσεις του δείγματος να κατανοήσουν ότι πρέπει να προβούν σε μία άμεση ανάληψη δράσης ειδικά μετά την αύξηση των κρουσμάτων και την επιβολή εθνικού κλεισίματος της οικονομίας λόγω των περιοριστικών μέτρων.** Όντως, με βάση τη βιβλιογραφία η πανδημία έδωσε ώθηση στην επιχειρηματικότητα καθώς οι επιχειρήσεις επαναπροσδιόρισαν τις ανάγκες τους (He & Haris, 2020). Κάποιες επιχειρήσεις μάλιστα επαναπροσανατόλισαν τις δράσεις τους για να ανταποκριθούν στις ανάγκες της αγοράς (Ratten, 2020). Τόσο τα ευρήματα της παρούσας έρευνας όσο και προηγούμενα ερευνητικά ευρήματα (Cortez & Johnston, 2020, Ratten, 2020, He & Haris, 2020) είναι αισιόδοξα καθότι η επιχειρηματικότητα μπορεί να δώσει ώθηση στις οικονομίες.

Ερμηνεύοντας τα ευρήματα της παρούσας έρευνας μπορεί να διατυπωθεί ο ισχυρισμός ότι η κρίση της πανδημίας ανέδειξε την ανάγκη που έχουν οι επιχειρήσεις να επιβιώσουν βραχυπρόθεσμα χρησιμοποιώντας μια νέα επιχειρηματική νοοτροπία δεσμευόμενες απέναντι στην αλλαγή. Για αυτό και προηγούμενα ερευνητικά ευρήματα (π.χ. Kraus και συν., 2020) έχουν δείξει ότι σε δύσκολες οικονομικές περιόδους οι επιχειρηματίες αναλαμβάνουν δράσεις για τη βελτίωση των λειτουργιών και των διαδικασιών τους (Kraus και συν., 2020).

Σημαντικό είναι να αναφερθεί σε **αυτό το σημείο ότι σύμφωνα με τα πρωτογενή δεδομένα της παρούσας έρευνας η επίδραση της πανδημίας σχεδόν σε όλους τους τομείς των επιχειρήσεων ήταν περιορισμένη έως ανύπαρκτη**. Αυτό το εύρημα μπορεί να ερμηνευτεί λαμβάνοντας υπόψη ότι οι επιχειρήσεις του δείγματος δεν ανήκουν στους κλάδους που σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ (2021) έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση. ειδικότερα, οι κλάδοι, που επλήγησαν περισσότερο από την κρίση της πανδημίας είναι ο κλάδος του τουρισμού και ο κλάδος της εστίασης. Τα ευρήματα έρχονται σε αντίθεση με τα μέχρι τώρα ευρήματα κλαδικών μελετών (Ινστιτούτο Εργασίας της Γ.Σ.Ε.Ε., 2021, Grant-Thornton, 2021., ΕΛΣΤΑΤ, 2021, ΣΕΒ, 2021) που δείχνουν ότι η πανδημία επηρέασε αρνητικά και σε σημαντικό βαθμό όλους τους κλάδους των ελληνικών επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, εν μέσω της κρίσης της πανδημίας οι ελληνικές επιχειρήσεις του δείγματος δεν ανέλαβαν σχέδια για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις. Για παράδειγμα, το 60% (N=72) ανέφερε ότι Όχι, δεν υφίσταται πρόσωπο που να αξιολογεί τον αντίκτυπο του covid-19. Ωστόσο, η διεθνής βιβλιογραφία (π.χ. Ratten, 2020) έχει αναδείξει το ρόλο των στρατηγικών διαχείρισης κρίσεων σε δύσκολους καιρούς οικονομικής και κοινωνικής αστάθειας. Παρόλα αυτά πρέπει να αναγνωριστεί ότι κάθε κλάδος της οικονομίας έχει τον δικό του τρόπο αντιμετώπισης της κρίσης, συμπεριλαμβανομένων διαφορετικών τύπων δράσης. **Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι επιχειρήσεις του δείγματος είναι μικρές οντότητες και ενδεχομένως να μην ήταν καλά προετοιμασμένες για την κρίση και για αυτό δεν πρόλαβαν να κάνουν σχέδια δράσης μέχρι τη στιγμή, που διεξήχθη η έρευνα.**

Σύμφωνα με τα ερευνητικά ευρήματα της παρούσας διπλωματικής το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων του δείγματος διατήρησε όλες τις θέσεις εργασίας. Αυτό το εύρημα εν μέρει συμφωνεί με την έρευνα, που δημοσίευσε το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων σύμφωνα με την οποία οι απολύσεις εν μέσω της κρίσης

της πανδημίας υποχώρησαν σχεδόν κατά 30%. Το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις του δείγματος διατήρησαν όλες τις θέσεις εργασίας ενδεχομένως να υποδηλώνει την έμμεση συνεισφορά των επιχειρήσεων στην ελληνική οικονομία.

Επίσης, οι μισές επιχειρήσεις του δείγματος δήλωσαν ότι έχουν επωφεληθεί από τα μέτρα στήριξης της ελληνικής κυβέρνησης. Στο ίδιο πλαίσιο οι επιχειρήσεις ανέφεραν ότι υπάρχει ανάγκη για περισσότερα μέτρα στήριξης, όπως πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή φορολογικών υποχρεώσεων, πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή φορολογικών υποχρεώσεων καθώς και τροποποίηση νομοθεσίας εργατικού δυναμικού. Τα δεδομένα αυτά υποδηλώνουν ότι οι επιχειρήσεις του δείγματος κατάφεραν να ανταποκριθούν καλά απέναντι στις προκλήσεις της πανδημίας. Αυτή η ανταπόκριση αναδεικνύει το ρόλο των επιχειρηματιών εν καιρώ κρίσης. Για παράδειγμα, οι Cortez και Johnston (2020) αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι οι διευθυντές όσο και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής πρέπει να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες της επιχειρηματικότητας ακόμα και εν μέσω κρίσεων για να δώσουν ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη (Cortez & Johnston, 2020). Σε αυτό το πλαίσιο, η παρούσα έρευνα ανέδειξε ένας μικρός αριθμός των επιχειρήσεων του δείγματος αναλαμβάνουν δράσεις επιχειρηματικότητας όπως για παράδειγμα η δημιουργία ομάδας για την αξιολόγηση του αντίκτυπου του COVID-19 στη στρατηγική τους. Ωστόσο, ανησυχητικό διαφαίνεται το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων του δείγματος δεν αναλαμβάνουν κάποια σχετική δράση.

Τέλος οι επιχειρήσεις δήλωσαν ότι η κυριότερη στρατηγική που μπορεί να ληφθεί για την βελτίωση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης κατά τη διάρκεια αλλά και μετά το Covid-19 είναι με 19,2% (N=23) η προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών. Σε αυτό το σημείο η έρευνα συμφωνεί με τα ευρήματα των Kraus και συν. (2020) που αναφέρουν ότι σε περιόδους κρίσης, οι επιχειρηματίες συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και των υπηρεσιών.

Ένα ανησυχητικό εύρημα της παρούσας έρευνας είναι ότι σύμφωνα με τα δεδομένα λίγες επιχειρήσεις του δείγματος ανέλαβαν δράσεις (π.χ. βελτίωση ικανοτήτων για εξ αποστάσεως εργασία, έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό της επιχείρησης, κλπ.) όταν κατάλαβαν ότι η πανδημία θα έχει σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο. Αυτά τα δεδομένα μπορούν να ερμηνευτούν αν λάβουμε υπόψη το μέγεθος των επιχειρήσεων του δείγματος, που είναι μικρές κυρίως επιχειρήσεις.

Ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι σύμφωνα με τα δεδομένα της πρωτογενούς έρευνας οι επιχειρήσεις του δείγματος δηλώνουν ότι ο κύκλος εργασιών τους έχει αυξηθεί ελαφρώς το 2021 σε σχέση με το 2020. Η αύξηση του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων του δείγματος ενδεχομένως να υποδηλώνει τη συνεισφορά των εν λόγω επιχειρήσεων στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας και στην αύξηση του ΑΕΠ. Ο παραπάνω ισχυρισμός όμως δεν μπορεί να τεκμηριωθεί με βάση τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης.

Άλλο ένα ενθαρρυντικό γεγονός είναι ότι οι επιχειρήσεις του δείγματος δηλώνουν ότι η κρίση της πανδημίας οδήγησε στην ανάδυση νέων ευκαιριών και κυρίως στην προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών. Επιπλέον, σύμφωνα με τις επιχειρήσεις του δείγματος η κρίση της πανδημίας οδήγησε στην ανάδυση νέων πρακτικών όπως η υιοθέτηση/ενίσχυση ψηφιακών καναλιών για τον ψηφιακό μετασχηματισμό των επιχειρήσεων, η τηλε-εργασία και η αυτοματοποίηση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων και η τηλε-εργασία δύο τάσεις, που έχουν παρατηρηθεί και σε παγκόσμιο επίπεδο. Ενώ πριν την πανδημία οι επιχειρήσεις δεν είχαν στις άμεσες προτεραιότητες τους τον ψηφιακό μετασχηματισμό (McKinsney, 2021).

Ενδιαφέρον κρίνεται ότι το 43,3% (N=52) των επιχειρήσεων έλαβε υπόψη τις προσωπικές/συναισθηματικές ανάγκες των υπαλλήλων της κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19. Με αυτό το τρόπο οι επιχειρήσεις του δείγματος έδειξαν ότι έχουν ανθρώπινο και κοινωνικό πρόσωπο. Σε αυτό το σημείο μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ευρήματα της έρευνας των Kuckertz και συν. (2020) για την ερμηνεία των προαναφερθέντων αποτελεσμάτων. Σύμφωνα με τους Kuckertz και συν. (2020) ο προσανατολισμός των επιχειρήσεων πρέπει να ενσωματώνει στοιχεία πολιτισμικού και κοινωνικού τρόπου ζωής. Με αυτό τον τρόπο οι επιχειρηματίες καταφέρνουν να αναπτύσσουν στενούς κοινωνικούς δεσμούς και δίκτυα.

Επίσης, σύμφωνα με έρευνα, που πραγματοποιήθηκε από την Workforce Plus οι εργαζόμενοι εν μέσω της κρίσης της πανδημίας χρειάζονται υποστήριξη λόγω των προκλήσεων, που έχουν να αντιμετωπίσουν στο χώρο εργασίας. Σε αυτό το πλαίσιο πολλοί εργοδότες σε παγκόσμιο επίπεδο υιοθετούν σχέδια δράσεις με σκοπό τη στήριξη των εργαζομένων.

6.2 Προτάσεις

Τα τελευταία χρόνια σε όλο τον κόσμο, η μια κρίση διαδέχεται την άλλη και κάθε κρίση προκαλείται από μια ή περισσότερες ανισορροπίες σε οικονομικό, γεωπολιτικό, περιβαλλοντικό ή κοινωνικό πεδίο, σε παγκόσμιο, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο.

Για να αντιμετωπιστεί η κρίση από τον covid-19 απαιτείται επιχειρηματικός προσανατολισμός. Τα κύρια στοιχεία της επιχειρηματικότητας που απαιτούνται για την αντιμετώπιση της κρίσης του Covid-19 περιλαμβάνουν την καινοτομία και την ανάληψη κινδύνων. Επίσης, ο επιχειρηματικός προσανατολισμός πρέπει να ενσωματώνει στοιχεία πολιτισμικού και κοινωνικού τρόπου ζωής. Με την ολοκλήρωση της διπλωματικής γίνονται κάποιες προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Οι ελληνικές επιχειρήσεις στο πλαίσιο ανάληψης δράσης για την αξιοποίηση των ευκαιριών θα πρέπει να επενδύσουν στην δημιουργία νέων προϊόντων ή υπηρεσιών αλλά και σε αλλαγές στον τρόπο τιμολόγησης. Επίσης, οι ελληνικές επιχειρήσεις θα πρέπει να δώσουν έμφαση στον προσανατολισμό των δράσεων τους στην εταιρική κοινωνική ευθύνη (ΕΚΕ) αναπτύσσοντας ανάλογα προγράμματα δράσης. Η ΕΚΕ θα βοηθήσει επίσης τις ελληνικές επιχειρήσεις να βελτιώσουν την εικόνα τους και το brand τους και να αναπτύξουν στενές συναισθηματικές σχέσεις με τους καταναλωτές.

Για την αντιμετώπιση των απειλών οι ελληνικές επιχειρήσεις θα πρέπει να αναπτύξουν σχέδια και στρατηγικές ανθεκτικότητας (resilience strategies). Οι επιχειρήσεις προκειμένου να χτίσουν και να διατηρήσουν την ανθεκτικότητα τους θα πρέπει να ελαχιστοποιήσουν τα μειονεκτήματα και τις απειλές διατηρώντας παράλληλα την ικανότητα τους να ενεργούν με βάση τις ευκαιρίες που μπορεί να παρουσιαστούν. Μια στρατηγική επιχειρηματικής ανθεκτικότητας περιλαμβάνει οικονομικές, λειτουργικές και στρατηγικές συνιστώσες.

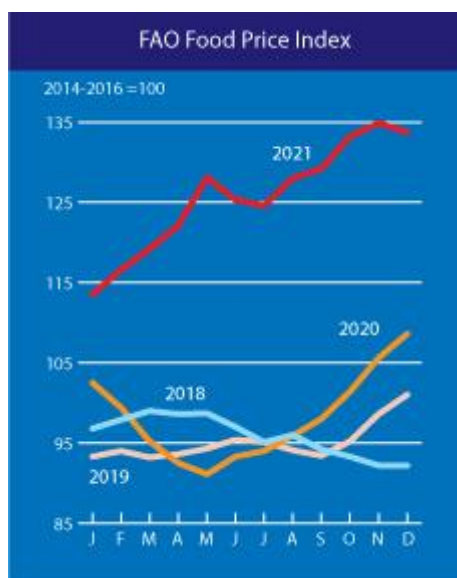
Η χώρα μας μετά το 2008 βιώνει τραυματικά τις διαδοχικές κρίσεις γιατί έχει μεγάλες ανισορροπίες και περιορισμένη ανθεκτικότητα, σε πολλούς τομείς. Η αρχή έγινε με την οικονομική κρίση, που ξέσπασε στην χώρα μας το 2008 λόγω της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ το 2007, και μας βρήκε με δημόσιο έλλειμα και έλλειμα στο ισοζύγιο εξωτερικών συναλλαγών. Μετά τη μεγάλη κρίση του 2008 η χώρα μας είχε να αντιμετωπίσει και άλλες κρίσεις όπως η μεταναστευτική και η ενεργειακή.

Σήμερα η ελληνική οικονομία είναι σε βαθιά κρίση λόγω της ύφεσης, που προκάλεσε η πανδημία και του στασιμοπληθωρισμού, που πλανιέται πάνω από τις ανεπτυγμένες χώρες, λόγω της εκρηκτικής αύξησης των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας, του φυσικού αερίου και των καυσίμων η εκρηκτική ακρίβεια, που ξεκίνησε πριν την **εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία** και, γίνεται ανεξέλεγκτη όσον αφορά το ύψος και την διάρκεια, απειλεί την παγκόσμια οικονομία.

Δυστυχώς, εξ αιτίας των αδυναμιών του οικονομικού μοντέλου της Ελλάδας δεν είναι ελπιδοφόρες οι επιπτώσεις που θα έχει τελικά η υγειονομική κρίση στην οικονομία και την Ελληνική επιχειρηματικότητα. Η Ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει να υποστηρίξει επιδοτώντας και ενισχύοντας την ρευστότητα όχι μόνο τον τομέα του τουρισμού και της εστίασης αλλά και σε κλάδους στους οποίους η χώρα έχει συγκριτικό πλεονέκτημα, όπως είναι η ναυτιλία, ο αγροτικός τομέας, η μεταποίηση και η παραγωγή πράσινης ενέργειας.

Επιπλέον η Ελλάδα θα πρέπει να επιδιώξει την απεξάρτηση από την υψηλή κατανάλωση σε σχέση με το ΑΕΠ της χώρας. Θα πρέπει να ανατραπεί αυτή η διαρθρωτική αδυναμία που υπερβαίνει σταθερά τον Ευρωπαϊκό ΜΟ κατά 20% έτσι ώστε να πάνε να δημιουργούνται ελλείματα του Εμπορικού Ισοζυγίου (Πολύζος, 2019).

Η Ελλάδα, σήμερα λόγω των αποτυπωμάτων των προηγούμενων κρίσεων κινδυνεύει από στασιμοπληθωρισμό. Για να αντιμετωπιστεί αυτό το φαινόμενο χρειάζονται ανθρώπινοι, κοινοτικοί και οικονομικοί πόροι.

Οι συνέπειες της πανδημίας που εξελίσσεται και τα προβλήματα που ανακύπτουν και πολλαπλασιάζουν τις επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία θα μπορούσαν να αποτελέσουν τροφή για μελλοντική έρευνα .

Λαμβάνοντας υπόψιν όλα τα ανωτέρω, προτείνεται περαιτέρω έρευνα στο κατά πόσο οι αρνητικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στην οικονομική δραστηριότητα , οδήγησαν στην ενεργειακή κρίση του 2022 . Κατά πόσο είναι πιθανό να προκληθούν προβλήματα ενεργειακής τροφοδοσίας σε εθνικό επίπεδο και κατ' επέκταση στην αύξηση του παραγωγικού κόστους των επιχειρήσεων . Ένα ερώτημα αποτελεί το εάν ΕΕ και Ελλάδα ήταν επαρκώς προετοιμασμένες για αυτήν την ενεργειακή κρίση .

Προτείνεται όπως διερευνηθεί κατά πόσο είναι διατεθειμένοι οι Ελληνικές Επιχειρήσεις, μετά την κρίση της πανδημίας covid-19 και εν όψη μια επικείμενης επισιτιστικής κρίσης να δραστηριοποιηθούν στον πρωτογενή γεωργικό τομέα για την πρόληψη και την αντιμετώπιση της νέας κρίσης .

Τέλος, προτείνεται η διεξαγωγή ποσοτικών ερευνών σε ευρεία κλίμακα σε διάφορες περιφέρειες της Ελλάδας και σε διάφορους τύπους επιχειρήσεων . Τέλος, από τη βιβλιογραφία λείπουν έρευνες που να εστιάζουν στην επίδραση της πανδημίας σε διάφορους κλάδους των επιχειρήσεων. Είναι γνωστό ότι κάθε κλάδος έχει τις δικές του στρατηγικές αντιμετώπισης της κρίσης της πανδημίας.. Επιπρόσθετα , προτείνεται η διεξαγωγή μελλοντικών ποιοτικών ερευνών σε επιχειρηματίες του κλάδου για την εις βάθος κατανόηση των αντιλήψεων, των κινήτρων και των στρατηγικών τους.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Ahsan, M. (2020). Entrepreneurship and Ethics in the Sharing Economy: A Critical Perspective. *Journal of Business Ethics* 161: 19–33.

Cortez, R., and W. Johnston. (2020). The Coronavirus Crisis in B2B Settings: Crisis Uniqueness and Managerial Implications Based on Social Exchange Theory. *Industrial Marketing Management* 88: 125–135.

Cutler D (2020). How Will COVID-19 Affect the Health Care Economy? JAMA. HB Duan, SY Wang, and CH Yang. Coronavirus: limit economic damage. *Nature*, 578 (7796):515–515, 2020.

Elliott, L., 2021. *Prepare for the coronavirus global recession* | Larry Elliott. [online] the Guardian. Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/business/2020/mar/15/prepare-for-the-coronavirus-global-recession> [8 Φεβρουαρίου 2022].

El-Erian, M. (2020). *The Coming Coronavirus Recession and the Uncharted Territory Beyond*. *Foreign Affairs, Media Report*. Διαθέσιμο: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2020-03-17/coming-coronavirus-recession>

Financial Times (2020). *Global recession already here, say top economists*. Διαθέσιμο: <https://www.ft.com/content/be732afe-6526-11ea-a6cd-df28cc3c6a68> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Georgieva, K (2020). IMF Managing Director Kristalina Georgieva's Statement Following a G20 Ministerial Call on the Coronavirus Emergency. *IMF Press statement*. Διαθέσιμο: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/03/23/pr2098-imf-managing-director-statement-following-a-g20-ministerial-call-on-the-coronavirus-emergency> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Gita Gopinath (2020). *The great lockdown: Worst economic downturn since the great depression*. IMFBlog–Insights & analysis on economics & finance.

Christopher C Colenda (2020). William B Applegate, Burton V Reifler, Dan G Blazer, et al. Covid-19: Financial stress test for academic medical centers. *Academic Medicine*, 3(1), 118-121.

He, H. & Harris, L. (2020). The Impact of Covid-19 Pandemic on Corporate Social Responsibility and Marketing Philosophy. *Journal of Business Research* 116: 176–182.

Hernández-Murillo, R. (2004). (PDF) *Entrepreneurship*. [online] ResearchGate. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/36808348_Entrepreneurship [8 Φεβρουαρίου 2022].

Horowitz, J. (2020). *The global coronavirus recession is beginning*. CNN. Media report. Διαθέσιμο: <https://edition.cnn.com/2020/03/16/economy/global-recession-coronavirus/index.html> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Igor Rudan (2020). A cascade of causes that led to the covid-19 tragedy in Italy and in other European Union countries. *Journal of Global Health*, 10(1), 130-138.

Kim, J., Kim, J., Lee, S. K. and Tang, L. R. (2020). Effects of epidemic disease outbreaks on financial performance of restaurants: Event study method approach. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 43 (1), 32-41.

Kraus, S., T. Clauss, M. Breier, J. Gast, A. Zardini, & V. Tiberius (2020). The Economics of COVID-19: Initial Empirical Evidence on How Family Firms in Five European Countries Cope with the Corona Crisis.” *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research* In Press.

Kuckertz, A., L. Br€andle, A. Gaudig, S. Hinderer, C. A. Morales Reyes, A. Prochotta, K. M. Steinbrink, and E. S. C. Berger (2020). Startups in Times of Crisis – A Rapid Response to the COVID-19 Pandemic. *Journal of Business Venturing Insights* 13: e00169.

Larry Elliot, L. (2020). *Prepare for the coronavirus global recession*. The Guardian. Media report. Διαθέσιμο: <https://www.theguardian.com/business/2020/mar/15/prepare-for-the-coronavirus-global-recession> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Liddle, A. J. (2020). An early look at the impact of coronavirus on restaurant sales, in News, N. S. R. (Ed. *Nation's Restaurant News*, Nation's Restaurant News.

Maria Nicola, Zaid Alsafi, Catrin Sohrabi, Ahmed Kerwan, Ahmed Al-Jabir, Christos Iosifidis, Maliha Agha, and Riaz Agha (2020). The socio-economic implications of the coronavirus and covid-19 pandemic: a review. *International Journal of Surgery*, 3(1), 119-121.

McKinsney (2021). *Covid-19 digital transformation*. Διαθέσιμο: <https://www.mckinsey.com/business-functions/strategy-and-corporate-finance/our-insights/how-covid-19-has-pushed-companies-over-the-technology-tipping-point-and-transformed-business-forever>

Mollenkopf, D., Ozanne, L. και Stolze, H., 2020. A transformative supply chain response to COVID-19 | Emerald Insight. [online] Emerald.com. Διαθέσιμο στο: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JOSM-05-2020-0143/full/html> [8 Φεβρουαρίου 2022].

OECD (2021). *Greece economic landscape*. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/4751e985-en/index.html?itemId=/content/component/4751e985-en> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Peterson, O. & Thankom, A. (2020). *Spillover of covid-19: impact on the global economy*.

Ratten (2020) Coronavirus (covid-19) and entrepreneurship: changing life and work landscape. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 32:5, 503-516.

Richard D. (2006). Responding to global infectious disease outbreaks: lessons from sars on the role of risk perception, communication and management. *Social science & medicine*, 63(12), 3113–3123.

Ozili, P. K. (2019). 100 Quotes from the Global Financial Crisis: Lessons for the future. Available at SSRN 3500921.

Warwick McKibbin and Roshen Fernando (2020). *The global macroeconomic impacts of covid-19*. Brookings Institute, no. March, 1–43.

William J Burns, Ellen Peters, and Paul Slovic (2012). Risk perception and the economic crisis: A longitudinal study of the trajectory of perceived risk. *Risk Analysis: An International Journal*, 32(4), 659–677.

Womply (2020). *Data dashboard: How coronavirus/COVID-19 is impacting local business revenue across the U.S.*. Διαθέσιμο: <https://www.womply.com/blog/data-dashboard-how-coronavirus-covid-19-is-impacting-local-business-revenue-across-the-u-s/>

[8 Φεβρουαρίου 2022].

Ελληνική

In.gr (2021). *Οι στατιστικές πίσω από το τείχος ανοσίας – Η απειλή της νέας παραλλαγής και η σημασία της 2ης δόσης* | in.gr. [online] in.gr. Διαθέσιμο στο: <https://www.in.gr/2021/05/13/b-science/sars-cov2/oi-statistikes-piso-apo-teixos-anosias-apeili-tis-neas-parallagis-kai-simasia-tis-2is-dosis/> [8 Φεβρουαρίου 2022].

EKT (2021). *Ετήσια Έκθεση της EKT 2020*. [online] European Central Bank. Διαθέσιμο στο: <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.el.html#toc5> [6 Μαΐου 2021].

INE (2021). *Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία* – Ινστιτούτο Εργασίας - Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης Γ.Σ.Ε.Ε.. [online] Inegsee.gr. Διαθέσιμο στο <https://www.inegsee.gr/ekdosi/i-epiptosis-tis-pandimias-covid-19-se-orous-metavolis-tou-kyklou-ergasion-stin-elliniki-ikonomia/> [10 Μαΐου 2021].

Grant-Thornton (2021). *Μελέτη επίδρασης του Covid-19 στις Ελληνικές Επιχειρήσεις & την Ελληνική Οικονομία*. [online] Grant-thornton.gr. Διαθέσιμο στο:

https://www.grant-thornton.gr/globalassets/markets/grc/media/pdfs/covid-19-impact_final.pdf [8 Φεβρουαρίου 2022].].

ΕΛΣΤΑΤ (2021). *Ελληνική Οικονομία*. [online] www.statistics.gr. Διαθέσιμο στο: https://www.statistics.gr/documents/20181/17120175/greek_economy_07_05_2021 [[8 Φεβρουαρίου 2022].].

Καδδά, Δ. (2021). Σταϊκούρας: Άνοδο του ΑΕΠ κατά 4,2% περίπου το 2021- Τις επόμενες ημέρες οι αλλαγές σε φορολογικές δηλώσεις, τεκμήρια, ηλεκτρονικές αποδείξεις. [online] Insider. Διαθέσιμο στο: <https://www.insider.gr/oikonomia/162912/staikoyras-anodos-toy-aep-kata-42-peripoy-2021-tis-epomenes-imeres-oi-allages-se> [[8 Φεβρουαρίου 2022].].

Ραουνάς, Γ. (2021). COVID-19: Η επίπτωση έγκαιρης λήψης περιοριστικών μέτρων σε διάφορες χώρες. [online] KPMG. Διαθέσιμο στο: <https://home.kpmg/gr/el/home/insights/2020/05/covid-19-the-impact-of-restrictive-measures.html> [8 Φεβρουαρίου 2022].].

ΙΕΛΚΑ (2020). *Η κρίση του κορωνοϊού αλλάζει τις συνήθειες των καταναλωτών* | ΙΕΛΚΑ. [online] [Ielka.gr](http://www.ielka.gr). Διαθέσιμο στο: <http://www.ielka.gr/?p=2736> [8 Φεβρουαρίου 2022].

ΙΟΒΕ (2020). *Ετήσια Έκθεση Επιχειρηματικότητα 2019-2020: Ισχυρή άνοδος της νέας επιχειρηματικότητας* [online] Διαθέσιμο στο: http://iobe.gr/docs/research/RES_02_23122020_REP_GR.pdf [8 Μαΐου 2022].

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2021). COVID-19: Η αντίδραση της ΕΕ στις οικονομικές επιπτώσεις. [online] [Consilium.europa.eu](http://consilium.europa.eu). Διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/coronavirus/covid-19-economy/> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Μητσόπουλος, Μ. and Οικονομίδου, Α. (2021). *Προσδοκίες στις επιχειρήσεις από την ψηφιακή ορμή, τις μεταρρυθμίσεις και τους αναπτυξιακούς πόρους αλλά και αβεβαιότητα λόγω κορωνοϊού*. [online] [Sev.org.gr](http://www.sev.org.gr). Διαθέσιμο στο: https://www.sev.org.gr/Uploads/Documents/53237/2020-12-16_SR_BusinessPulse2020.pdf [8 Φεβρουαρίου 2022].

Ναυτεμπορική (2021). *Αυτή η κρίση είναι διαφορετική»: Ανάκαμψη «ταχυτήτων» στην παγκόσμια οικονομία*. [online] [Naftemporiki.gr](http://www.naftemporiki.gr). Διαθέσιμο στο: <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1712940/auti-i-krisi-einai-diaforetiki-anakampsi-taxutiton-stin-pagkosmia-oikonomia> [8 Φεβρουαρίου 2022].

ΕΤΕ (2021). *Ελληνική Επιχειρηματικότητα (Ειδικό Θέμα: Επιπτώσεις Covid-19 σε Επιχειρήσεις & Ρευστότητα)*. [online] www.nbg.gr. Διαθέσιμο στο: <https://www.nbg.gr/el/the-group/press-office/e-spot/reports/working-capital-2021> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Τσακανίκας, Α., Βαλαβανιώτη, Ε. and Σταυράκη, Σ., 2020. Ετήσια Έκθεση Επιχειρηματικότητα 2019-2020: Ισχυρή άνοδος της νέας επιχειρηματικότητας.

[online] Iobe.gr. Διαθέσιμο στο:
http://iobe.gr/docs/research/RES_02_23122020_REP_GR.pdf

IOBE, 2020. Η Ελληνική Οικονομία Τριμηνιαία Έκθεση. [online] Iobe.gr. Διαθέσιμο στο: http://iobe.gr/docs/economy/ECO_Q1_2021_REP_GR.pdf [8 Φεβρουαρίου 2022].

FinancialTimes, 2021. Global recession already here, say top economists. [online] Ft.com. Διαθέσιμο στο: <https://www.ft.com/content/be732afe-6526-11ea-a6cd-df28cc3c6a68> [8 Φεβρουαρίου 2022].

Next Generation EU (2021). *Ελλάδα 2.0-Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας-Αναλυτική Περιγραφή Δράσεων*. Διαθέσιμο στο: <https://www.minfin.gr/documents/20182/15898696/8-4->

Έκθεση ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ 2021

Ο αντίκτυπος της πανδημίας Ετήσια έκθεση

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwibicXws6D4AhXLjKQKHd3WCWcQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.gsevee.gr%2Fwp-content%2Fuploads%2F2021%2F11%2F%25CE%2595%25CF%2584%25CE%25B7%25CF%2583%25CE%25B9%25CE%25B1-%25CE%2595%25CE%25BA%25CE%25B8%25CE%25B5%25CF%2583%25CE%25B7-%25CE%2599%25CE%259C%25CE%2595%25CE%2593%25CE%25A3%25CE%2595%25CE%2592%25CE%2595%25CE%2595_2021_FINAL_PRINT_GREY.pdf&usg=AOvVaw0TPgL9HmGyvW-WKMlyQ0Hv

pwc Οι επιπτώσεις της πανδημίας στις Ελληνικές Επιχειρήσεις
https://www.pwc.com/gr/en/publications/Greece_Covid_Report.pdf.

<https://www.capital.gr/epixeiriseis/3476670/i-instashop-exagorastike-enanti-360-ekat-dol-to-megalutero-deal-gia-elliniki-start-up>)

Παραρτήματα

Παράρτημα Α: Ενημέρωση συμμετεχόντων

Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής
Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Μ.Β.Α
Πέτρου Ράλλη & Θηβών 250, Αιγάλεω
12244, Πανεπιστημιούπολη Αρχαίου Ελαιώνα,

Το ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος της ερευνητικής μου προσπάθειας και εκπονείται στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος Διοίκησης Επιχειρήσεων (MBA) του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

Η έρευνα απευθύνεται στους Έλληνες Επιχειρηματίες και στους Οικονομικούς Διευθυντές των Επιχειρήσεων .

Έχει στόχο μια πρώτη αποτύπωση των απόψεων των ασκούντων επιχειρηματική δραστηριότητα σχετικά με τις επιπτώσεις της πανδημίας στην επιχειρηματικότητα .

Το ερωτηματολόγιο είναι ΑΝΩΝΥΜΟ και οι απαντήσεις θα χρησιμοποιηθούν μόνο για τους σκοπούς της έρευνας.

Περιλαμβάνει μόλις 27 ερωτήσεις (26 κλειστού τύπου και 1 ανοικτού τύπου).

Η συμμετοχή σας είναι εθελοντική και ανώνυμη. Οι απαντήσεις σας είναι εμπιστευτικές και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά για την ανίχνευση και αποτύπωση των επιπτώσεων της πανδημίας στην επιχειρηματικότητα .Θα γίνει ομαδοποιημένη επεξεργασία των δεδομένων και δεν θα είναι εφικτή η αποκάλυψη των απαντήσεων σας.

Η συμμετοχή σας είναι σημαντική για την υλοποίηση της συγκεκριμένης μελέτης.

Τέλος, για την επιτυχή υλοποίηση της έρευνας, σας παρακαλώ για την απάντηση όλων των ερωτήσεων με τον τρόπο που ορίζεται κάθε φορά. Για τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου χρειάζεται να αφιερώσετε περίπου 10 λεπτά.

Για οποιαδήποτε πληροφορία ή διευκρίνιση, παρακαλώ επικοινωνήστε με την εκπονούσα την διπλωματική εργασία στο email: mba19095@uniwa.gr

Για να συμπληρώσετε το ερωτηματολόγιο Πατήστε εδώ <https://forms.gle/EWY27Y3GCQSBMfZz5>

Ευχαριστώ θερμά , εκ των προτέρων, για τη συμμετοχή σας και το χρόνο που διαθέσατε .

Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο έρευνας

Ενότητα 1: Γενικές πληροφορίες

Μορφή Επιχείρησης

- Κεφαλαιουχική (Α.Ε., Ε.Π.Ε. , Ι.Κ.Ε.)
- Προσωπική (Ο.Ε. , Ε,Ε, Ατομική Επιχείρηση)
- Άλλο:

Μορφή Επιχείρησης

- Κεφαλαιουχική (Α.Ε. , Ε.Π.Ε. , Ι.Κ.Ε.)
- Προσωπική (Ο.Ε. , Ε,Ε, Ατομική Επιχείρηση)
- Άλλο:

Σε ποιο κλάδο Οικονομικής Δραστηριότητας δραστηριοποιείται η Επιχείρηση;

- Γεωργικός Τομέας - Δασοκομία και Αλιεία
- Μεταποίηση
- Εμπορικός Τομέας
- Υπηρεσίες Τουρισμού και Υπηρεσίες Εστίασης
- Επαγγελματικές , Επιστημονικές και Τεχνικές δραστηριότητες
- Εκπαίδευση
- Δραστηριότητες σχετικές με την Ανθρώπινη Υγεία και την κοινωνική Μέριμνα
- Τέχνες , Διασκέδαση και Ψυχαγωγία
- Επικοινωνία και Ενημέρωση
- Χρηματοπιστωτικές και Ασφαλιστικές Δραστηριότητες
- Άλλο:

Μέγεθος Επιχείρησης

- Πολύ μικρή Οντότητα (έως 1.500.000 Κύκλο Εργασιών)
- Μικρή Οντότητα (έως 8.000.000 Κύκλο Εργασιών)
- Μεσαία Οντότητα (έως 40.000.000 Κύκλο Εργασιών)
- Μεγάλη Οντότητα (άνω 40.000.000 Κύκλο Εργασιών)

Πόσους εργαζόμενους Απασχολεί η Επιχείρηση;

- Έως 10 εργαζόμενους
- Έως 50 εργαζόμενους
- Άνω των 250 εργαζομένων

Σε ποια περιφέρεια δραστηριοποιείται η επιχείρηση;

- Ανατολική Μακεδονία και Θράκη
- Κεντρική Μακεδονία

- Δυτική Μακεδονία
- Ήπειρος
- Θεσσαλία
- Αττική
- Ιόνιοι Νήσοι
- Δυτική Ελλάδα
- Στερεά Ελλάδα
- Πελοπόννησος
- Νησιά Αιγαίου , Κρήτη

Έναρξη Δραστηριότητας Επιχείρησης

- Νεοσύστατη (από 2020 και μετά)
- Άνω των 2 ετών
- Άνω των 5 ετών
- Άνω των 10 ετών

Αποτελέσματα Χρήσης 2019

- Ζημιές
- Κερδοφορία

Αποτελέσματα Χρήσης 2020

- Ζημιές
- Κερδοφορία

Ενότητα 2: Αναγνώριση αντίκτυπου και ανταπόκριση των ελληνικών επιχειρήσεων στην κρίση της πανδημίας Covid-19

Ορισμός της κρίσης για τους σκοπούς αυτής της έρευνας: Μια κρίση ορίζεται ως μια κατάσταση που προκαλείται από σημαντικούς εσωτερικούς και / ή εξωτερικούς παράγοντες και έχει ευρεία, πολυ-λειτουργική επίδραση στον Οργανισμό .

Δημιουργεί διαταραχές στις συνήθεις επιχειρηματικές δραστηριότητες .

Τί ώθησε αρχικά την επιχείρηση να αποφασίσει ότι ο Covid-19 ήταν μια κρίση που απαιτούσε άμεση ανάληψη δράσης ; *

- Όταν τα πολύ πρώιμα κρούσματα του ιού εμφανίστηκαν στην Κίνα
- Όταν ο αριθμός των επιβεβαιωμένων κρουσμάτων άρχισε να αυξάνεται στην Ελλάδα
- Όταν η Ελληνική Κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι πρόκειται περί κρίσης
- Όταν οι συνεργάτες και οι ανταγωνιστές της επιχείρησης έλαβαν δράση και μέτρα κατά της κρίσης
- Όταν επιβλήθηκε το lockdown
- Άλλο:

Ποιος είναι ο αντίκτυπος της Πανδημίας Covid-19 στην Επιχείρηση ? *

- Σημαντική θετική επίδραση
- Περιορισμένη θετική επίδραση
- Καμία επίδραση
- Περιορισμένη Αρνητική επίδραση
- Σημαντική αρνητική επίδραση
- Δεν είναι δυνατή η αξιολόγηση αυτή την στιγμή

Ποιο είναι το επίπεδο επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 στους ακόλουθους τομείς της επιχείρησης ; *

	Καμία Επίδραση (Ο covid-19 δεν αποτελεί απειλή για τον Οργανισμό)	Περιορισμένη Επίδραση (Ελάχιστη απειλή για τον Οργανισμό)	Σημαντική Επίδραση (Κρίσιμη απειλή για τον οργανισμό που μπορεί να μετριαστεί)	Κρίσιμη επίδραση (Υπαρξιακή απειλή για τον οργανισμό)	Δεν γνωρίζω
Πωλήσεις / μαρκετινγκ	()	()	()	()	()
Χρηματοδότηση και ρευστότητα	()	()	()	()	()
Ανθρώπινο δυναμικό	()	()	()	()	()
Παραγωγική διαδικασία	()	()	()	()	()
Εφοδιαστική Αλυσίδα	()	()	()	()	()
Κανονιστικές Ρυθμίσεις, Νομοθεσία	()	()	()	()	()

Λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο του Covid-19 στην επιχείρηση μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις; *

	Συμφωνώ Απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε Συμφωνώ ούτε διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ Απόλυτα	Δεν γνωρίζω
Η επιχείρηση, ήταν καλά προετοιμασμένη για να αντιμετωπίσει τον αντίκτυπο του covid-19	()	()	()	()	()	()
Η επιχείρηση έχει διαχειριστεί αποτελεσματικά τον αντίκτυπο του covid 19	()	()	()	()	()	()
Η επιχείρηση ανέπτυξε σχέδιο δράσης για πιθανές μελλοντικές κρίσεις	()	()	()	()	()	()

Πριν το ξέσπασμα της Πανδημίας Covid-19 , η επιχείρηση είχε κάποιο από τα ακόλουθα σχέδια δράσης ; *

- Σχέδιο Αντιμετώπισης Κρίσεων
- Σχέδιο επιχειρησιακής βιωσιμότητας
- Πλάνο Πανδημίας
- Κανένα από τα παραπάνω
- Άλλο:

Σήμερα, ποιο από τα παρακάτω σχέδια έχει χρησιμοποιηθεί ως μέρος της απόκρισης της επιχείρησης στον Covid-19 *

- Σχέδιο Αντιμετώπισης Κρίσεων
- Σχέδιο επιχειρησιακής βιωσιμότητας
- Πλάνο Πανδημίας
- Κανένα από τα παραπάνω
- Άλλο:

Εντός της επιχείρησης, υφίσταται ομάδα επικεντρωμένη άμεσα στην αξιολόγηση του αντίκτυπου του Covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική ; *

- Ναι, υπάρχουν εξειδικευμένα μέλη ομάδας υπεύθυνα να εκτιμήσουν τον αντίκτυπο του covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική της επιχείρησης
- Ναι, σε κάποιο βαθμό - έχουν οριστεί υπεύθυνοι για την αξιολόγηση του αντίκτυπου του covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική της επιχείρησης
- Όχι, δεν υφίσταται πρόσωπο που να αξιολογεί τον αντίκτυπο του covid-19 στη μακροπρόθεσμη στρατηγική της επιχείρησης
- Δεν γνωρίζω .

Ενότητα 3: Αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 των ελληνικών επιχειρήσεων

Σε ποιο από τα ακόλουθα τρίτα μέρη, εάν υπάρχει, έχει απευθυνθεί η επιχείρηση για εξωτερική βοήθεια κατά τη διάρκεια της κρίσης Covid-19; *

- Νομική Υποστήριξη
- Υγιεινή και Ασφάλεια
- Λογιστική - Φορολογική Υποστήριξη
- Συμβουλευτική Στρατηγικού Σχεδιασμού
- Κρατικές Οικονομικές Ενισχύσεις
- Ενίσχυση ρευστότητας μέσω δανεισμού
- Δεν λάβαμε ενισχύσεις ή δεν αναζητήσαμε βοήθεια

Σε ποιες από τις ακόλουθες ενέργειες προέβη η επιχείρηση, όταν αναγνώρισε ότι ο Covid-19 μπορεί να έχει σημαντικό δυνητικό αντίκτυπο; *

- Ενσωμάτωση νέων υποστηρικτικών τεχνολογιών
- Έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό της επιχείρησης
- Αναβολή σημαντικών επενδύσεων
- Μόνιμες μειώσεις προσωπικού
- Προσωρινές μειώσεις προσωπικού ή Αναστολή απασχόλησης
- Μείωση Λειτουργικού κόστους
- Μη διανομή Μερισμάτων
- Βελτίωση ικανότητας λειτουργίας εξ αποστάσεως - Τηλε-εργασία
- Έμφαση στην διαφήμιση
- Κανένα απο τα παραπάνω

Έχετε προβεί σε καταγγελίες /τροποποιήσεις των συμβάσεων εργασίας εξ αιτίας της πανδημίας Covid-19; *

- Ναι, Έπρεπε να περιοριστεί η απασχόληση- Καταγγελίες συμβάσεων
- Όχι, Διατηρήθηκαν όλες οι θέσεις Εργασίας
- Δεν υπήρξε η δυνατότητα ανανέωσης συμβάσεων Ορισμένου Χρόνου
- Επιβλήθηκε καθεστώς μερικής Απασχόλησης
- Άλλο:

Ποσοστό μείωσης προσωπικού :

Επιλέξτε το ποσοστό των εργαζομένων που απολύθηκαν σε σύγκριση με το συνολικό σας εργατικό δυναμικό.

- Μεταξύ 1% -10%
- Μεταξύ 10% - 30%
- Μεταξύ 30% - 50%
- Ανω 50%

Έχει επωφεληθεί η επιχείρηση από τα μέτρα στήριξης της Κυβέρνησης *

- Ναι, Λήψη Κρατικής Οικονομικής Ενίσχυσης
- Ναι, Αναμονή Λήψης Κρατικής Οικονομικής Ενίσχυσης
- Όχι, δεν προβλέπεται Οικονομική Ενίσχυση για την Επιχείρηση

Ποια μέτρα υποστήριξης πιστεύετε ότι είναι απαραίτητα στην τρέχουσα κατάσταση; *

(εάν χρειαστεί, μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια επιλογές)

- Αναβολή πληρωμής Φορολογικών Υποχρεώσεων
- Πρόβλεψη εκπτώσεων στην εμπρόθεσμη καταβολή Φορολογικών Υποχρεώσεων
- Άμεση Κρατική Οικονομική Ενίσχυση
- Τροποποίηση Νομοθεσίας Εργατικού Δικαίου
- Δεν απαιτούνται μέτρα υποστήριξης
- Άλλο:

Ποια είναι η εκτίμηση για την επίδραση των παρακάτω οικονομικών μεγεθών της επιχείρησης, την τρέχουσα χρήση (2021) σε σύγκριση με τα οικονομικά μεγέθη της προηγούμενης χρήσης (2020); *

	Καμία μεταβολή	θα αυξηθεί ελαφρώς	θα αυξηθεί σημαντικά	θα μειωθεί ελαφρώς	θα μειωθεί σημαντικά	Δεν είμαι σίγουρος / είναι δύσκολο να εκτιμηθεί
Κύκλος Εργασιών	()	()	()	()	()	()
Καθαρά αποτελέσματα προ φόρων (EBIT)	()	()	()	()	()	()

Ενότητα 4: Ευκαιρίες

Ποιες είναι οι πιο σημαντικές στρατηγικές για την βελτίωση της οικονομικής θέσης της επιχείρησης κατά τη διάρκεια και μετά το Covid-19 ; *

(Εάν χρειαστεί, μπορείτε να σημειώσετε περισσότερες από μια επιλογές)

- Προσφορά νέων προϊόντων ή υπηρεσιών
- Μείωση τιμής επιλεγμένων προϊόντων ή υπηρεσιών
- Αλλαγή όρων πληρωμής (π.χ. δημιουργία προγράμματος πληρωμής)
- Αλλαγή καναλιών διανομής (π.χ. προώθηση παράδοσης ή διαδικτυακές αγορές)
- Διαφοροποίηση αγορών
- Τροποποίηση συμφωνιών αλυσίδας εφοδιασμού (π.χ. πηγή από άλλους προμηθευτές, διαπραγμάτευση με προμηθευτές)
- Δημιουργία συνεργασιών με άλλες επιχειρήσεις
- Ανάπτυξη προγραμμάτων αφοσίωσης για προσέγγιση περισσότερων πελατών
- Πρόσληψη νέων ταλέντων
- Άλλο:

Λαμβάνοντας υπόψη την πορεία της επιχείρησης σας από το ξέσπασμα του Covid-19 μέχρι σήμερα, σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με καθεμία από τις ακόλουθες δηλώσεις; *

	Συμφωνώ Απόλυτα	Συμφωνώ	Ούτε Συμφωνώ , Ούτε Διαφωνώ	Διαφωνώ	Διαφωνώ Απόλυτα	Δεν γνωρίζω
Η κρίση του κορονοϊού, έδωσε τη δυνατότητα στην επιχείρηση να αναδείξει την κοινωνική της ευθύνη και να αξιολογήσει πόσο συνεπείς είναι με τις εταιρικές της αξίες.	()	()	()	()	()	()
Δύναται να προκύψουν οφέλη από την τηλεργασία που θα οδηγήσουν στην αύξηση της παραγωγικότητας.	()	()	()	()	()	()

Σε ποιο βαθμό συμφωνείτε ότι η επιχείρηση , έλαβε υπόψη τις προσωπικές /συναισθηματικές ανάγκες των υπαλλήλων της κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid-19. *

- () Συμφωνώ Απόλυτα
- () Συμφωνώ
- () Ούτε συμφωνώ , ούτε διαφωνώ
- () Διαφωνώ Απόλυτα
- () Δεν γνωρίζω

Πρακτικές που υιοθετήθηκαν κατά το διάστημα της πανδημίας για τις οποίες υπάρχει εκτίμηση ότι θα παραμείνουν και μετά από αυτή . *

	Ναι	Όχι
Υιοθέτηση /Ενίσχυση Ψηφιακών καναλιών για την απρόσκοπτη λειτουργία της επιχείρησης	()	()
Τηλε-εργασία	()	()
Αυτοματοποίηση διαδικασιών λήψης απόφασης	()	()

Έχετε να προσθέσετε κάτι άλλο σχετικό με τις επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19 στην επιχειρηματικότητα ;

(Παρακαλούμε να χρησιμοποιήσετε έως 50 λέξεις για την απάντησή σας.)